

ΑΝΝΗΣ Ν. ΣΕΡΟΥΪΟΥ

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟΝ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΟΝ

ΕΤΟΣ Ε'

1903

ΤΗ ΕΥΓΕΝΕΙ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ

ΛΟΓΙΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΙΔΩΝ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ "ΝΟΜΙΚΗΣ", Α. Χ. ΒΕΡΓΙΑΝΙΤΟΥ

Όδος Όφθαλμιατρείου 5

1903

Η ΠΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΨΕΥΤΟΛΕΥΤΕΡΙΑΣ

ΤΕΛΕΙΩΘΗΝΕ ἡ Ἐκκλησία !

Ὁ Παπᾶς στεκότανε μπροστὰ στὴν Ὁρχία Πύλη καὶ ἀντὶ «Δι' εὐχῶν τῶν ἁγίων Πατέρων ἡμῶν . . .» ἔλεγε «Χριστὸς ἀνέστη ἐκ νεκρῶν θανάτου . . .» Ὅλο τὸ χωριὸ σταυροκοπιῶνταν καὶ διπλὴ χερὰ ζωγραφίζονταν στὸ πρόσωπό του. Τέτοια χαρούμενη λαμπρὴ δὲ θυμῶνταν κανεὶς νὰ ἔχη ἰδεῖ ἐκεῖ πέρα.

Τελειόνοντας ὁ παπᾶς τὸ τελευταῖο του «Χριστὸς ἀνέστη» εἶπε :

— Χριστὸς ἀνέστη χωριανοί ! Καὶ τοῦ χρόνου νὰ εἴμεστε καλά. Κι' ὁ Μεγαλοδύναμος νὰ μᾶς φέρῃ καλά τ' ἀδέρφια μας, ποὺ πολεμοῦνε στὸ Γεφύρι τῆς Πλάκας, στὸ Λαῦρο, στὴν Πρέβεζα καὶ στὰ Πέντε Πηγάδια. Τὴν τελευταία του φράση τὴν ἐπρόφερε μὲ δάκρυα καὶ ὅλο τὸ χωριό, ἄντρες καὶ γυναῖκες, ἔκλαψαν μέσα στὴν ἐκκλησιά, ἀλλ' ἔκλαψαν ἀπὸ χαρὰ καὶ ἀπὸ ἀναγαλλιασμό, καὶ φιλιῶνταν ἀγκαρδιακὰ ὁ ἓνας μὲ τὸν ἄλλο γιὰ τὴν ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ καὶ γιὰ τὴν ἀνάσταση ποὺ νόμιζαν τῆς σκλαβωμένης Πατρίδας.

Ὁ Παπᾶς ξαναμπαίνει στὸ γιερό γιὰ ν' ἀποτελειώσῃ τὴν Λειτουργία, καὶ τὸ χωριὸ ἄρχισε νὰ βγαίνῃ ἀπὸ τὴν ἐκκλη-

σίᾳ φαμίλλιες-φαμίλλιες. Πρῶτοι ἔβγαιναν οἱ μεγαλύτερες οἱ φαμίλλιες καὶ ὕστερα οἱ μικρότερες, καὶ ἀπὸ τῆς φαμίλλιες πάλι πρῶτοι ἔβγαιναν οἱ γερόντοι μὲ τὰς γριές καὶ παραπίσω οἱ νοῖοι καὶ οἱ νιὲς καὶ τὰ παιδιὰ. Πρῶτος-πρῶτος βῆκε ὁ προστὸς τοῦ χωριοῦ, ὁ γέρο-Λιόλιος, γέρος μ' ἐβδόμηντα πέντε χρόνια καὶ πλείοτερο στὴ σκυρμπή του τὴ ῥάχη καὶ μὲ κάτασπρα μαλλιά καὶ κάτασπρα μακρὰ μoustάκια, κρατῶντας

μὲ τὸ ζερβὶ τοῦ χέρι τὴν ἄσπρη καὶ χοντρή του λαμπάδα καὶ ἀκκουπῶντας μὲ τὸ ἄλλο σὲ ροζιάρικη καὶ χοντρή πατερίτσα. Ἀπ' ὀπίσω ἔρχονταν δυὸ παιδιὰ του, ἀπάνω ἀπὸ σαράντα ἢ σαράντα πέντε χρονῶν τὸ καθένα, δυὸ παντρεμένα ἀγγόνια, ἐφτὰ νυφάδες ἀπὸ παιδιὰ καὶ δυὸ ἀγγονόφυες καὶ καμμιά εἰκοσαριὰ ἀγγόνια ἀπὸ εἰκοσι χρονῶν καὶ κάτω. Τὰ ἐπίλοιπα πέντε παιδιὰ τοῦ γεροπροεστοῦ, ποῦ δὲν εἴτανε στὴν ἐκκλησίᾳ, εἴτανε : δυὸ πεθαμμένα καὶ τρία ζηντεμμένα καὶ ἀπὸ τὰ τρία πάλι τὸ ἓνα εἴταν ἐθελοντὴς στὸν ἐλληνικὸ στρατό. Τραβοῦσε μπροστὰ ὁ γεροπροεστὸς, σὰ σερτάρη κοπαδιοῦ καὶ ἔρχονταν ὅλο τὸ χωριὸ κοντὰ του μὲ τὰ κερὰ στὰ χέρια ἀναμμένα. Εἴτανε νύχτα βαθεῖα καὶ ὁ αὐγερινὸς δὲν εἶχε ξεπροβάλλει ἀκόμα ἀπὸ τὴν κορυφὴ τῶν Τζουμέρκων, ἀλλὰ μιά φωτεινὴ αὐλακίᾳ, χυμένη ἀπὸ τὸ κορφεῖον τοῦ Περιστεριοῦ ὡς ἀπάνω στὰ Γιάννινα, ἔδειχνε ὅτι τὸ ἀστὲρι ἀφτό, ποῦ πλείοτερο τ' ὀνομάζονε λαμπρό, δὲ θ' ἀργεῖ νὰ βγῇ.

Ἀνάμεσα ἐκκλησιαὺς καὶ χωριοῦ εἶναι ἓνα μεγάλο δεντρόφυτο σιάδι. Ἐκεῖ σταμάτησαν ὅλοι καὶ ἔκαμαν ἓνα μεγάλο κύκλο : Κουβέντες γιὰ τὸν πόλεμο. Ἐνα φιλό ἀγεράκι, ποῦ τραβοῦσε ἀπὸ τὸ χωριό, ἔφερνε τὴν μασκομουρυδιὰ τῶν ἀρνιῶν, ποῦ φένονταν στὰς αὐλὲς τῶν σπιτιῶν.

— Τὰ μάθιταν ;

— Τί καινούργια ;

— Ἀληθινὰ πῶς τοὺς τσάκισαν τ' ἀδέρφια μας τοὺς Τούρκους ;

— Ὅλο καὶ καλά. Νικήθηκαν οἱ Τούρκοι στῆς Ἄρτας τὸ Γεφύρι. Τοὺς τσάκισε ὁ Κίτσιος ὁ Μπότσαρης.

— Τρεῖς μέρες καὶ τρεῖς νύχτες πόλεμο . . .

— Καημένο Σούλι, νὰ μὴν πεθάνῃς ποτέ, μὲ τὰ παλληκάρια ποῦ βγάζεις ! Ἐσύ στὰ παλιὰ τὰ χρόνια, ἐσύ καὶ τώρα !

— Πόσοι ἀρχηγοὶ εἴτανε στὴν Ἄρτα ;

Δυὸ : ὁ Κίτσιος ὁ Μπότσαρης καὶ ὁ Κώστας ὁ Σιέχος. Ὁ Μπότσαρης κλείστηκε στὴν Ἄρτα, καὶ ὁ Σιέχος πέρασε τὸ

— 35 —

ποτάμι καὶ πῆρε τὰ πλευρὰ τῶν Τούρκων. Τότες οἱ Τούρκοι βάρεσαν μ' ὅλα τους τὰ δυνατὰ νὰ πάρουν τὴν Ἄρτα, γιὰ νὰ κλείσουν τὸ Σιέχο μέσα στὸ Τούρκικο, ἀλλὰ τοὺς τσάκισε τὸ Μπότσαράκι, καὶ ἔτσι σκόρπισαν, καὶ ὅπου φύγη-φύγη... Τότε τὰ δικὰ μας τὰ στρατεύματα πέρασαν τὸ Γεφύρι τῆς Ἄρτας καὶ ἐπίασαν τὰ Διέσβη, τὴν Καννέττα καὶ τὰ Πέντε Πηγάδια.

— Σκοτώθηκαν πολλοὶ Τούρκοι ;

— Σὰν πόσοι ἔπεσαν ἀπὸ τοὺς δικούς μας ;

— Μετροῦνται οἱ Τούρκοι τρεῖς φορές καὶ λείπουν τρεῖς χιλιάδες, μετροῦνται τὰ ἐλληνόπουλα καὶ λείπουν τρεῖς λεβέντες !

— Σὰν τί ἀνθρώποι νῆναι ὁ Κίτσιος ὁ Μπότσαρης καὶ ὁ Κώστας ὁ Σιέχος ;

— Ὁ ἓνας μὲ πηχμὴ ἀνθρωπος — Μικρὸς μὰ θαυμαχτὸς — καὶ ὁ ἄλλος θριακωμένος. Δυὸ Τούρκους μπορεῖς νὰ κρεμάσῃς ἀπὸ τὰ μoustάκια του !

— Χαρὰ στὲς μάνες, ποῦ τοὺς ἔκαμαν !

Ὁ Γεροπροεστὸς, ποῦ εἶχε σταθῇ καὶ ἀφηκράζονταν τί ἔλεγον οἱ χωρικοί, φώναξε :

— Ὁρὲ παιδιὰ ! Ποιὸς σὰς τὲς ἔφερε ἀφτὲς τὲς κουβέντες ; Μὴ μιλάτε, μωρὲ παιδιὰ μου, ὅπως θέλει ἡ καρδιά σας, καὶ μᾶς δοκιμάσῃ ὁ Θεός ! . . .

— Εἶναι ἀλήθεια, μπάρμπα, ἀφτὰ ποῦ λέμε ! Εἶναι ἀλή-

θεια! Εἶταν καὶ Τσιάμιδες στὴν Ἄρτα καὶ μὲ τὸ τσάκισμα τῶν Τούρκων πέρασαν κι' αὐτοὶ ὁδὸν χωρὶς διαβατήρια καὶ τραβήξαν κατὰ τὰ χωριά τους.

— Τοὺς εἶδες μὲ τὰ μάτια σου, ἐσύ;

(Τὸν ἐρώτησε ὁ γεροπροεστὸς μὲ δυσπιστία).

— Καλὲ, τί λές! Τοὺς εἶδα καὶ μίλησα καὶ μοῦ τὰ εἶπαν ὅλα!

— Τί μέρα ἔχουν φύγει ἀπὸ τὴν Ἄρτα οἱ Τσιάμιδες;

— Τὴ μεγάλη Παρσκειῦ. Ἦρθαν ἀπὸ τὰ Λακκοχώρια, πέρασαν τὸν Καλαμὺ ψὲς μὲ τὸ σουρούπωμα καὶ τραβήξαν νύχτα γιὰ τὰ χωριά τους...

— 36 —

— Ὡρὲ, δὲν ἔχει κανεὶς κανένα ἄρματο; (Βροντοφώνησε ὁ γεροπροεστὸς πνιγμένος μέσα στὴ χαρὰ του). Ἡ Πασκαλιά θέλει ἄρνια, ὁ Ἀη-Γεώργης κατσίκια, ὁ γάμος κριάρια κι' ἡ λεφτεριά τουφέκια! Δὲν ἔχει κανεὶς κανένα ἄρματο νὰ ρίξουμε καὶ νὰ χαιρετίσουμε τὴ Λεφτεριά; Πεντακόσια χρόνια δουλοὶ, ὦρὲ παιδιὰ! καὶ νὰ μὴν ἔχωμε ἕνα ντουφέκι νὰ ρίξουμε σήμερα καὶ νὰ καλωσορίσουμε τὴ Λεφτεριά μας;

— Ἀμ τί ῥωτᾷς; (Τοῦ ἀπολογηθῆκε ἕνας). Δὲ μᾶς τᾶμασαν ὅλα τ' ἄρματα οἱ Τούρκοι; Ποιουνοῦ ἄφηκαν ντουφέκι ἢ πιστόλα;

— Ὡρὲ δὲν ἔχει κανένας ἕνα παλιοντούφεκο; μιὰ παλιοπιστόλα; (Ξαναῤῥώτησε).

— Ἀμ, τώρα, γερομπάρμπα (τοῦ εἶπε ἕνας), θὰ πλακώσουν γκράδες καὶ βελονωτὰ ὅσα θέλεις! Ὁρεξὴ νάχης νὰ ντουφεκῇς! Ντουφέκια καὶ φουσέκια χάρισμα!

— Μωρὲ, θέλω αὐτὴ τὴ στιγμή, ἐγώ, καὶ δὲ θέλω ὕστερα! Τί νὰ τὰ κάνω ὕστερα; Ἀχ! ἀνάθεμά τους τοὺς ἀντίχριστους, ποῦ μᾶς τᾶμασαν ὅλα τᾶρματα! Ἀνάθεμά τους! Ἐχει, ὦρὲ, κανένας ἕνα παλιοντούφεκο ἢ μιὰ παλιοπιστόλα νὰ μοῦ δώκῃ νὰ ρίξω μιὰ φορὰ, καὶ τοῦ τὴ γυρίζω πίσω!

Ἡ ἄρνια διαλεχτὸ δίνω γιὰ ἕνα παλιοντούφεκο γεμάτο!

— Σ' αὐτὸ ἀπάνω ζυγώνει μιὰ γριά, μιὰ χηρόγρια καὶ τοῦ λείει:

— Διν' ἄρνι;

— Μωρ' ἔχεις ἄρματο, γέρο-Τόλαινα;

— Μὰ τὸ ξύλο, πῶχω φάει, ἀπὸ τοὺς ἀντίχριστους, γιὰ νὰ μὴ τοὺς τὸ μαρτυρήσω!

— Ντουφέκι εἶναι;

— Ναί, τὸ ντουφέκι τοῦ μακαρίτ'!...

Ἡ γριά ἄρχισε νὰ κλαίῃ γιὰ τὸ μακαρίτη της...

— Ἀφ' ἑ τὰ κλάματα, γριά καὶ πῆγαινε νὰ μοῦ φέρ' ἑ τὸ ντουφέκι σπῖτ', νὰ σ' δώσω τ' ἄρνι...

Ὅλο τὸ χωριὸ εἶταν τρελλὸ ἀπὸ τὴ χαρὰ του. Ἀπὸ τὰ λόγια, ἀπὸ τὰ φερσίματα, ἀπὸ τὸ περπάτημα, νόμιζε κανεὶς

— 37 —

ὅτι ὅλος ἐκεῖνος ὁ κόσμος εἶχε φάγει τὸ ζουρλόχορτο. Ὡς κι' αὐτὰ τὰ λιανοπαῖδια, ποῦ δὲ μπορούσαν νὰ καταλάβουν καλὰ-καλὰ τί θὰ εἰπῇ Λευτεριά, φώναζαν ψαλμωδικά:

— Ἐγενε ρωμαῖκο! καλημέρα μας! Ἐγενε ρωμαῖκο! καλημέρα μας! Καὶ ρίχνονταν καὶ ρίχνονταν ἀπ' ἐδῶ καὶ ἀπ' ἐκεῖ.

— Μωρὲ Πασκαλιά, μᾶς τὴν ἔστειλεν ὁ Μεγαλοδύναμος τὴ χαρὰ τῆς Λεφτεριάς μας! (Ἐλεγε ὁ ἕνας).

Τέτοιο καλὸ δὲ μπορούσε νᾶρθῇ ἄλλη μέρα, παρὰ Πασκαλιά... (ἀπαντοῦσε ὁ ἄλλος).

— Δυὸ Πασκαλιές!

— Ἀλήθεια, δυὸ Πασκαλιές. Ἡ μία τοῦ Χριστοῦ κι' ἡ ἄλλη τῆς σκλαβωμένης Πατρίδας!

— Τί μεγάλη μέρα! Ἐ;

— Δοξαμένους νᾶναι ὁ Κύριος!

Μὲ τέτοιες κουβέντες ὁ κόσμος ὅλος μῆλκε στὸ χωριὸ καὶ κάθε φαμίλλια ἔμπαινε στὸ σπῖτι της. Οἱ αὐλὲς τῶν σπιτιῶν φεγγοβολοῦσαν ἀπὸ τῆς ψησταριῆς τῶν ἄρνιων, ποῦ στριφογυρίζαν ἀπάνω στὴν προῦσια τῆς φωτιᾶς. Ἀλλ' εἶταν καὶ αὐ-

σπῆττα, ποῦ δὲν εἶχαν ἄρνι καὶ τὸ «Χριστὸς ἀνέστη» θὰ τῶκαν μόνον μὲ κόκκινα αὐγά, γάλα καὶ τυρί...

Ἄτιμη φτώχεια! Οὔτε πασκαλιά ἔχεις!

Ὅταν ὁ γεροπροεστὸς ἔφτασε στὸ σπῖτι του, βρήκε στὴν αὐλόθυρα τὴ χηρόγρια μὲ τὸ ντουφέκι στὰ χέρια, ποῦ περιμένε.

Ῥίχνετε ἀπάνω της νὰ τῆς τὸ πάρῃ.

— Τ' ἄρνι πρῶτα! (τοῦ φωνάζει ἡ γριά).

— Μωρὲ ἕνα ἄρνι μονάχα γυρεύεις, κουτή; (Τῆς λείει ὁ προεστὸς). Ἐγώ, τέτοια μέρα σφάζω ὅλο τὸ κοπάδι καὶ καίω καὶ τὸ σπῖτ' μ' ἀκόμα!

Καὶ σὰ νὰ προσβάλληκε ἀπὸ τὴν ἀπάντηση τῆς γριάς, ἔκραξε ἐν' ἀγγόνι του, ποῦ εἶχε ἀναβῆ στὸ σπῖτι.

— Ὡρὲ Κίτσιο! Κίτσιο, ὦρὲ!

— Ὡρὲ Παπποῦ! (Τοῦ ἀπολογηθῆκε τὸ παιδί, παλλή-

... δεκα τεσσάρων, δέκα πέντε χρονῶν).

— Νὰ πεταχτῇς, ὦρὲ, στὴ στάνη καὶ νὰ ξεκόψ' ἑκα πέντε ὡς εἴκοσ' ἄρνια καλὰ! Γλήγορα!... Ἀκόμα ἐδῶ εἶσαι;

Τὸ παιδί λάγκισε, σὰν ἀλάφι, γιὰ τὴ στάνη, ἀλλ' ὁ γεροπροεστὸς, θέλοντας ν' ἀποδείξῃ ὅλη του τὴν καλὴ καρδιά καὶ ὅλη του τὴ χαρὰ, φώναξε τὸ διαλαλητὸ τοῦ χωριοῦ.

— Ὡωωωρὲ Νάσιο! Νάσιο ὦρεεε!

Ἐφτασα, μπάρμπα. (Ἀπολογηθῆκε μιὰ φωνὴ ἀπὸ τὰ σπῖττα, ποῦ βρίσκονταν ἐκεῖ γύρα.)

— Νὰ βγῇς, ὦρὲ, στὴ βάχη καὶ νὰ διαλαλή' ἑς τὸ χωριό, ὅτι ὅποιος δὲν ἔχ' ἄρνι νᾶρθῇ στὸ σπῖτ' μου νὰ πάρ'!

Ἡ γριά ὅμως, μ' ὅλα αὐτὰ, ποῦ γένονταν, κρατοῦσε τὸ ντουφέκι μὲ τὰ δυὸ της τὰ χέρια καὶ δὲν τῶδινε, πρὶν ἐρθοῦν πρῶτα τ' ἄρνια.

— Δὲν τὸ δίνω ἀκόμα, (ἔλεγε), θέλω τ' ἄρνι πρῶτα!

Τοῦ Νάσιου ἡ φωνὴ χύθηκε σ' ὅλο τὸ χωριό, σὰ δυνατός βορριάς, κι' ὅσοι δὲν εἶχαν ἄρνι ἔτρεξαν στὸ σπῖτι τοῦ προεστοῦ. Ἐτρεξαν ἀκόμη κι' ἐκεῖνοι ποῦ εἶχαν, ὅχι γιὰ νὰ ζητήσουν κι' αὐτοὶ, ἀλλὰ γιὰ νὰ ἰδοῦν αὐτὸ τὸ ψυχικὸ τοῦ προεστοῦ. Δὲν πέρασε πολλὴ ὥρα καὶ νὰ σου ἔφτασε κι' ὁ Κίτσιος μ' ἕνα κοπάδι ἄρνια.

— Τὸ καλύτερο τῆς γριάς!

Φώναξε ὁ προεστὸς καὶ στὴ στιγμή ὁ πιστικός, ποῦ ἔρχονταν μαζί μὲ τὸν Κίτσιο, ἄρπαξε ἀπὸ τὸ λαίμῳ ἕνα λάγιο ἄρνι μὲ μιὰ βούλλα ἄσπρη στὸ μέτωπο, σὰν τὸν αὐγερινό, ποῦ εἶταν μιὰ ὀργιὰ βγαλμένος ἐκείνη τὴν ὥρα, καὶ σκόρπισε τὰ σκότη τῆς νυκτός.

Ἡ γριά μὲ τὸ ἕνα χέρι ἄρπαξε τ' ἄρνι καὶ μὲ τὸ ἄλλο τρεμάμενο, ἔδινε τὸ ντουφέκι στοῦ προεστοῦ τὰ χέρια, ἀπὸ φόβο μὴν εἶταν ψέμα τὸ τάξιμο.

Ἦστερα ἀπὸ τὴ γριά, πῆραν ἀπὸ ἕνα ἄρνι κι' ὅσοι δὲν εἶχαν καὶ μαζεύτηκαν γιὰ νὰ πάρουν, ὁ προεστὸς, παίρνοντας τὸ ντουφέκι στὸ χέρι του, εἶπε στὴ γριά:

— Γεμάτο εἶν', ὦρὲ;

— 39 —

— Γεμάτο! ὅπως τῶχει ἀφήσει ὁ μακαρίτ'!

— Μωρὲ, εἶν' ἀχέρια πέντε χρόνια ἀπὸ τότε: Φοβοῦμαι μὴ δὲν πᾶρ' φωτιά καὶ ντροπιστῶ!

Σηκόνει τὸ λυκο καὶ λέγει:

— Χριστὸς ἀνέστ', ὦρ ἀδέρφια! Χριστὸς ἀνέστ'! Καλῶς μᾶς ἦρθε ἡ λευτεριά!

Τὸ παλιοντούφεκο βρόντηξε κι' ἐπράνταξε τὸ χωριὸ καὶ μὲ τὸ βρόντημά του σωριαστῆκε κάτω κι' ὁ προεστὸς ἄψυχος!

Ῥίχνονταί ἀπάνω του δικαὶ καὶ ξένοι, φέρουν ἀναμμένα δαδιά, τοῦ ρίχνουν νερό... χαμένα ὅλα! εἶχε ξεψυχήσει! Τὸν εἶχε φονέψῃ ἡ χαρὰ. Ἡ ψυχὴ του ἀνέθηκε ψηλὰ μὲ τὴ χαρὰ τῆς λευτεριάς καὶ τὸ σῶμά του, πλεῖο εὐτυχισμένο, ποῦ δὲν ἔζησε γιὰ ν' ἀκούσῃ ὅτι ὁ στρατὸς τῆς λευτεριάς εἶχε ὑποχωρήσει ἀπὸ τὴν Κανέττα, τὰ Πέντε Πηγᾶδια, τὰ Δέλεβα καὶ τὴ Φιλιπιάδα, γιὰ νὰ ξανασκαλωθοῦν οἱ χριστιανοὶ τῆς Ἡπειρώς! Εἶχε σπαρμένο ἀπάνω στὸ πρόσωπό του ἕνα οὐράνιο χαμόγελο, ποῦ τὸ πῆρε μαζί του αἰώνια στὸν ἄλλο κόσμο!

Χ. Χρηστοδασίλης.

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

ΤΟΥ Κ. ΧΡ. ΧΡΙΣΤΟΒΑΣΙΛΗ

Η ΠΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΔΕΥΤΕΡΙΑΣ

Πέντε Πηγάδια...

Τὴν τελευταία του φράση τὴν ἐπρόφερε μὲ δάκρυα κ' ὅλο τὸ χωριό, ἄντρες καὶ γυναῖκες, ἔκλαψαν μέσα στὴν ἐκκλησία, ἀλλὰ ἔκλαψαν ἀπὸ χαρὰ κ' ἀπὸ ἀναγαλλισμὸ καὶ φιλιόνταν γκαρδιακὰ ὁ ἓνας μὲ τὸν ἄλλον γιὰ τὴν ἀνάστασι τοῦ Χριστοῦ καὶ γιὰ τὴν ἀνάστασι τοῦ νόμιμου τῆς σκλαβωμένης Πατρίδας.

Ὁ πατὴς ξαναμῆκε στὸ ἱερό γιὰ νὰ ἀποτελειώσῃ τὴ λειτουργία καὶ τὸ χωριὸ ἄρχισε νὰ βγαίνει ἀπὸ τὴν ἐκκλησιὰ φαμίλιες-φαμίλιες. Πρῶτα ἔβγαλαν ἡ μεγαλειότερες ἡ φαμίλιες κ' ὕστερα ἡ μικρότερες, κ' ἀπὸ τὶς φαμίλιες πάλι πρῶτοι ἔβγαλαν οἱ γερόντοι μὲ τὶς γριῆς καὶ παρατῖσω οἱ νεοὶ κ' οἱ νεῖδες καὶ τὰ παιδιὰ. Πρῶτος-πρῶτος βγήκε ὁ προεστὸς τοῦ χωριοῦ, ὁ γέρο Λιόλιος, γέρος μ' ἐβδομήντα πέντε χρόνια καὶ πλεῖστον στὴ ράχι του καὶ μὲ κάτασπρα μαλλιά καὶ μὲ κάτασπρα μακρὰ μαντάκια, κρατώντας μὲ τὸ ξερό του χέρι τὴν ἄσπρη του λαμπάδα κ' ἀκουμπώντας μὲ τὸ ἄλλο σὲ μιὰ ροζάρικη καὶ χοντρή πατερίτσα.

Ἀποτίσω ἐρχόνταν δυὸ παιδιὰ του, ἀπ' αὐτὸν ἀπὸ σαράντα ἢ σαρανταέντε χρόνων τὸ καθένα, δυὸ παντρεμμένα ἀγγόνια, ἐφτά νυφάδες ἀπὸ παιδιὰ καὶ δυὸ ἀγγονόνιες καὶ καμμιὰ εἰκοσαριὰ ἀγγόνια ἀπὸ εἰκοσι χρόνων καὶ κάτω. Ἄρ' τὰ ἐπὶλοιπα πέντε παιδιὰ τοῦ γεροπροεστοῦ, ποὺ δὲν ἦτανε στὴν ἐκκλησιὰ, δυὸ ἦσαν πεθαμένα καὶ τρία ξενιτεμμένα, κ' ἀπὸ τὰ τρία πάλι τὸ ἓνα ἦταν ἐβελοντὴς στὸν Ἑλληνικὸ στρατό.

Τραβοῦσε μπροστὰ ὁ γεροπροεστὸς, σὺν σεργιάνι κοπαδιῶν, κ' ἐρχόνταν ὅλο τὸ χωριὸ κοντά του, μὲ τὰ κεριὰ στὰ χέρια ἀναμμένα. Ἦτανε νύχτα βαθεῖα κ' ὁ ἀνιχνιστὸς δὲν εἶχε ξεπροβάλει ἀκόμα ἀπὸ τὴν κορυφὴ τῶν Τζουμέρκων. Ἀλλὰ μιὰ φωτεινὴ αὐλακιά, ἀπλωμένη ἀπὸ τὸ κοροφοδοῦν τοῦ Περιστεριοῦ ὡς ἀπάνω στὰ Γιάννινα, εἰδεινε πὼς τ' ἀστέρι αὐτό, ποὺ τ' ὀνομάζουν οἱ πλεῖστοι «λαμπρό», δὲν θ' ἀργοῦσε νὰ βγῇ.

Ἀνάμεσα ἀπ' τὴν ἐκκλησιὰ καὶ τὸ χωριὸ εἶνε ἓνα μεγάλο δεντρόφυτο σιάδι. Ἐκεῖ σταμάτησαν ὅλοι κ' ἔκαμαν ἓνα μεγάλο κύκλο νὰ μιλήσουν γιὰ τὸν πόλεμο. Ἐνα φιλό ἀγεράκι, ποὺ τραβοῦσε ἀπ' τὸ χωριὸ, ἔφερεν τὴ μοσκομουρουδιά τῶν ἀρνιῶν, ποὺ ψένονταν στὶς αὐλὲς τῶν σπιτιῶν.

— Τὰ μάθαν; —
— Τὶ κανοῦργια; —
— Ἀληθινὰ πὼς τοὺς τσάκισαν τ' ἀδέρφια μας τοὺς Τούρκους; —
— Ὅλο καὶ καλά. Νικήθηκαν οἱ Τούρκοι στὴς Ἀρτας τὸ γεφύρι. Τοὺς τσάκισε ὁ Κίτσιος ὁ Μπότσαρης. —
— Τρεῖς μέρες καὶ τρεῖς νύχτες πόλεμο... —
— Καίμενο Σοῦλι, νὰ μὴν πεθάνῃς ποτέ, μὲ τὰ παλῆκαρια ποὺ βγάξεις; Ἐσὺ στὰ παλὰ τὰ χρόνια, ἐσὺ καὶ τώρα! —
— Πόσοι ἀρχηγοὶ ἦτανε στὴν Ἀρτας; —

— Δυὸ. Ὁ Κίτσιος ὁ Μπότσαρης κ' ὁ Κώστας ὁ Σιέχος. Ὁ Μπότσαρης κλείστηκε στὴν Ἀρτας κ' ὁ Σιέχος πέρασε τὸ ποτάμι καὶ πῆρε τὰ πλεῖρα τῶν Τούρκων. Τότε οἱ Τούρκοι βάρσαν μ' ὅλα τους τὰ δυνατὰ νὰ πάρουν τὴν Ἀρτας γιὰ νὰ κλείσουν τὸ Σιέχο μέσα στὸ Τούρκοιο, ἀλλὰ τοὺς τσάκισε τὸ Μπότσαρη κ' ἔτσι σκόρπισαν κ' ὁ ποὺ φύγη - φύγη... Τότε ὁ δικός μας ὁ στρατὸς πέρασε τὸ γεφύρι τῆς Ἀρτας κ' ἔπιασε τὰ Ἀέλο βα, τὴν Κανέντα καὶ τὰ Πέντε Πηγάδια.

ΕΛΕΙΩΝΕ ἡ ἐκκλησιὰ. Ὁ πατὴς στεκότανε μπροστὰ στὴν Ὁραία Πύλη κ' ἀντί: «Δι' εὐχῶν τῶν ἁγίων Πατέρων ἡμῶν...», ἔλεγε: «Χριστὸς ἀνέστη ἐκ νεκρῶν θανάτου...».

Ὅλο τὸ χωριὸ σταυροκοπιόταν καὶ διπλὴ χαρὰ ζωογραφίζονταν στὸ πρόσωπό του. Τέτοια χαρούμενη λαμπρὴ δὲ θιγόνταν κανεὶς νὰ ἔχη ἰδῇ ἐκεῖ πέρα. Τελειώνοντας ὁ πατὴς τὸ τελευταῖο τοῦ «Χριστὸς ἀνέστη», εἶπε:

— Χριστὸς ἀνέστη, χωριανοί! Καὶ τοῦ χρόνου νὰ εἴμεστε καλά. Κι' ὁ Μεγαλόδυναμος νὰ μᾶς φέρῃ καλὰ τ' ἀδέρφια μας ποὺ πολεμοῦνε στὸ γεφύρι τῆς Πλάκας, στὸ Λοῖθο, στὴν Πρέβεζα καὶ στὰ

— Σκοτώθηκαν πολλοὶ Τούρκοι; —
— Σὺν πόσοι ἔπεσαν ἀπ' τοὺς δικούς μας; —
— Μετριοῦνται οἱ Τούρκοι τρεῖς φορὲς καὶ λείπουν τρεῖς χιλιάδες, μετριοῦνται τὰ Ἑλληνόπουλα καὶ λείπουν τρεῖς λεβέντες! —
— Σὺν τί ἀνθρώποι νάιναι ὁ Κίτσιος ὁ Μπότσαρης κ' ὁ Κώστας ὁ Σιέχος; —

— Ὁ ἓνας μιὰ παθαὶ ἀνθρώπος, μικρὸς μιὰ θιαμιχτός, κ' ὁ ἄλλος θεριακωμένος. Διὸ Τούρκους μπορεῖς νὰ χρεμάτῃς ἀπὸ τὰ μυστάκια του! —

— Χαρὰ στὶς μάνες ποὺ τοὺς ἔκαμαν! Ὁ γεροπροεστὸς, ποὺ εἶχε σταθῇ κ' ἀφουγκράζονταν τί ἔλεγαν οἱ χωριανοί, φώναξε:

— Ὡρὲ παιδιὰ! Ποιὸς σὰς τὶς ἔφερε αὐτὲς τὶς κουθέντες; Μὴ μιλάτε, μωρὲ παιδιὰ μου, ὅπως θέλει ἡ καρδιά σας, καὶ σὰς δοκιμάσῃ ὁ Θεός!...

— Ἐλνε ἀλήθεια, μπάριμα, αὐτὰ ποὺ λέμε! Ἐλνε ἀλήθεια! Ἦταν κατὶ Τσιάμηδες στὴν Ἀρτας καὶ μὲ τὴν καταστροφὴ τῶν Τούρκων πέρασαν κ' αὐτοὶ δῶθε χωρὶς διαβατήρια καὶ τραβήξαν κατὰ τὰ χωριά τους!

— Τοὺς εἶδες μὲ τὰ μάτια σου ἐσὺ; τὸν ἐρώτησε ὁ γεροπροεστὸς μὲ δυσπιστία.

— Τοὺς εἶδα καὶ μίλησα μαζί τους καὶ μοῦ τὰ εἶπαν ὅλα!

— Ποιὰ μέρα φύγαν ἀπὸ τὴν Ἀρτας οἱ Τσιάμηδες;

— Τὴ Μεγάλῃ Παρασκευῇ. Ἦρθαν ἀπὸ τὰ Λακκοχώρια, πέρασαν ἀπὸ τὸν Καλαμὰ πρὸς τὸ σουροῦπτομα καὶ τραβήξαν νύχτα γιὰ τὰ χωριά τους...

— Ὡρὲ, δὲν ἔχει κανένας ἀπὸ σὰς ἀρματα; βροντοφώνησε ὁ γεροπροεστὸς πνιγμένος ἀπ' τὴ χαρὰ του. Ἡ Πασκαλιά θέλει ἀρνιά, ὁ Ἀν-Γιῶργης κατσίκια, ὁ γάμος κριάρια κ' ἡ λευτεριά ντουφέκια! Δὲν ἔχει κανένας ἀπὸ σὰς ἀρματα γιὰ νὰ ρίξοιμε καὶ νὰ χωρετίσουμε τὴ λευτεριά; Πεντακόσια χρόνια δούλοι, ὦρὲ παιδιὰ, καὶ νὰ μὴν ἔχουμε σήμερα ἓνα ντουφέκι νὰ ρίξοιμε καὶ νὰ κλιμακώσουμε τὴ λευτεριά μας;

— Ἀμ τί ρωτᾷς; τοῦ ἀπολογήθηκε ἓνας. Δὲν μᾶς τᾶμασαν ὅλα τ' ἀρματα οἱ Τούρκοι; Ποιανὸς ἄρθηκαν ντουφέκι ἢ πιστόλα;

— Ὡρὲ, δὲν ἔχει κανένας ἓνα παληοντούφεκο, μιὰ παληοπιστόλα; Ἐναρῶτησε.

— Ἀμ τώρα, γέρο μπάριμα, τοῦ εἶπε ἓνας, θὰ πλακώσουν γκαράδες καὶ βελωντὰ ὅσα θέλεις! Ὁρῆς νάχῃς νὰ ντουφεκάς! Ντουφέκια καὶ φυσέκια χάρισμα.

— Μωρὲ ἐγὼ τὸ θέλω αὐτὴ τὴ στιγμή, δὲν τὸ θέλω ὕστερα! Τί νὰ τὸ κάνω ὕστερα; Ἀχ, ἀνάθεμά τους τοὺς ἀντίχριστους, ποὺ μᾶς τᾶμασαν ὅλα τ' ἀρματα! Ἀνάθεμά τους καὶ τρισανάθεμά τους! Ἐχει, ὦρὲ, κανένας σας κανένα παληοντούφεκο ἢ μιὰ παληοπιστόλα νὰ μοῦ δώσῃ νὰ ρίξω μιὰ φορὰ καὶ τοῦ τὸ γυρίζω πίσω! Ἐνα ἀρνὶ διαλεχτὸ δίνω γιὰ ἓνα παληοντούφεκο γεμάτο!...

Σ' αὐτὸ ἀπάνω ἐγγόνει μιὰ γριὰ καὶ τοῦ λέει:

— Δίν'ς τ' ἀρνὶ; —
— Μωρὲ ἔχεις ἀρματο, γέρο-Τόλωνα; —
— Μὰ τὸ ξύλο πῶς φαίει ἀπ' τοὺς ἀντίχριστους γιὰ νὰ μὴν τοὺς τὸ μαρτυρήσω!

— Ντουφέκι εἶνε; —
— Ναι, τὸ ντουφέκι τοῦ μακαρίτη!...

Κι' ἡ γριὰ ἄρχισε νὰ κλαίῃ τὸ μακαρίτη της.

— Ἀφ' τὰ κλάμματα, γριὰ, καὶ σὺρε νὰ μοῦ φέρ'ς τὸ ντουφέκι στὸ σπίτι νὰ σοῦ δώσω τ' ἀρνὶ!...

Ὅλο τὸ χωριὸ ἦταν τρελλὸ ἀπ' τὴ χαρὰ του. Ἀπὸ τὰ λόγια, ἀπὸ τὰ φροσμάτια, ἀπὸ τὸ περπάτημα, νόμιζε κανεὶς πὼς ὅλος ἐκεῖνος ὁ κόσμος εἶχε φάει τὸ ζουλόχορτο. Ὡς κ' αὐτὰ τὰ λιανοπαῖδια, ποὺ δὲν μποροῦσαν νὰ καταλάβουν καλὰ-καλὰ τί θὰ εἶτ' ἡ λευτεριά, φώναζαν ψαλμωδικὰ:

— Ἐγὶνε ρομῆικο! Καλημέρα σας! Ἐγὶνε ρομῆικο! Καλημέρα σας!

— Μωρὲ, Πασκαλιά μᾶς τὴν ἔστειλε ὁ Μεγαλόδυναμος τὴ χαρὰ τῆς λευτεριάς μας, ἔλεγε ὁ ἓνας.

— Τέτοιο καλὸ δὲν μποροῦσε νὰρθεῖ ἄλλη μέρα παρὰ Πασκαλιά, ἀπαντοῦσε ὁ ἄλλος.

— Διὸ Πασκαλιές! —
— Ἀλήθεια, δυὸ Πασκαλιές. Ἡ μιὰ

14 Απριλίου 1930

του Χριστού κι' η άλλη της σκλαβωμένης Πατρίδας!

—Τί μεγάλη μέρα!

—Δοξασμένος νάναι ο Κύριος!

Με τέτοιες κουνέντες ο κόσμος βίος μπήκε στο χωριό και κάθε φανίλα πέφαινε στο σπίτι της. 'Η αλλές των σπιτιών φεγγαρολούσαν από τις ψησταριές των αγνών που στριφογύριζαν άπάνω στη θράκα.

Όταν ο γεροπροεστός έφτασε στο σπίτι του, βρήκε στην αυλόθυρα τη γρηά με το ντουφεκι στα χέρια να περμμένη. Μόλις την είδε αίχτηκε άπάνω της να της το πάρη.

—Τ' άρνι πρώτα! το φωνάζει η γρηά.

—Μωρέ ένα άρνι μανάχα γυρεύεις, κουτή; της λέει ο προεστός.

Έγώ τέτοια μέρα σφάζω βλο το κοπάδι και καίω και το σπύ' μ' άκόμα!

Καί σαν να προσβάλληκε από την απάντησι της γρηάς, έκραξε ένα άγγόνι του, που είχε άνεβη στο σπίτι:

—Όρε Κίτσιο! Κίτσιο όρε!

—Όρε, παπού! το άπολογήθηκε το παιδί, παλληκάρι ως δεκατρεσάρων—δεκαπέντε χρονών.

—Νά πεταχτής, όρε, στη στάνη και να ξεκόψης δεκαπέντε ως είκοσι άρνιά καλά! Γρηγόρα!... Άκόμα εδω έσαι!...

Το παιδί λάχισε σαν άλάφι στη στάνη, αλλά ο γεροπροεστός, θέλοντας να δείξη ότι τη χαρά της καρδιάς του, φώναξε το διαλαλή τη του χωριού:

—Όωωωωρε Νάσιο! Νάσιο όρεεε!

—Έφτασα, μπάρμπα, άπολογήθηκε μια φωνή εκεί γύρω από τα σπύια.

—Νά βγής, όρε, στη ράχη και να διαλάλης στο χωριό πώς όποιος δέν έχει άρνι νάρθη στο σπίτι μου να πάω!...

Η γρηά όμως, μ' όλα αυτά που γίνονταν, κρατούσε το ντουφεκι με τα δυό της τα χέρια και δέν τδινε, πριν της φέρονιν πρώτα τ' άρνιά.

—Δέν το δίνω άκόμα, έλεγε, θέλω τ' άρνι πρώτα!

Του Νάσιου η φωνή ξεχύθηκε σ' βλο το χωριό, σαν δυνατό βορράς, κι' όσοι δέν είχαν άρνι έτρεξαν στο σπίτι του προεστού. Έτρεξαν άκόμα κι' εκείνοι που είχαν, όχι για να ζητήσουν κι' αυτού, αλλά για να ιδούν με τα μάτια τους το ψυχικό του προεστού. Δέν πέρασε πολλή ώρα και να σου, έφτασε κι' ο Κίτσιος μ' ένα κοπάδι άρνιά.

—Το καλύτερο της γρηάς! φώναξε ο προεστός, και στη στιγμή ο πατικός που έρχόταν μαζί με τον Κίτσιο άρπαξε απ' το λαμό ένα λάγιο άρνι με μια βούλα άσπρη στο μέτωπο, σαν τον αύγερινό, που ήταν μια δαγιά βγαλμένος εκείνη την ώρα.

Η γρηά με τόνα χέρι άρπαξε τ' άρνι και με τ' άλλο τρεμμένο έδινε το ντουφεκι στο προεστό το χέρια, από φόβο μίν ήταν ψέμμα το τάξιμο. 'Υστερ' από τη γρηά, πήραν από ένα άρνι όσοι δέν είχαν, κι' ο προεστός παίρνοντας το ντουφεκι στο χέρι του είπε στη γρηά:

—Γεμάτο είν', όρη;

—Γεμάτο! Όπως τόχει άρφηκε ο μακαρίτς!

—Μωρέ, είν' άκέραια πέντε χρόνια από τότε. Φοβόμια μη δέν πάω' φωτιά και ντροπιστώ!

Σηκώνει το λώκο και λέει:

—Χριστός Άνέστ', όρ' άδέρφια! Χριστός Άνέστ'! Καλώς μάς ηρθ' η λευτεριά!

Το παληοντούφεκο βρόντηξε κι' ετράνταξε το χωριό και με το βρόντημά του σωριάστηκε κάτω κι' ο προεστός άψηχος!

Ρίχνονται άπάνω του δικοί και ξένοι, φέρνουν άναμμένα διαδιά, του ρίχνουν νερό, τίποτε. Είχε ξεψυχήσει, τον είχε σκοτώσει η χαρά!....

ΓΙΑ ΝΑ ΓΕΛΑΤΕ

Ο σύζυγος πολύ νευρικός. Η σύζυγος πολύ άκατάστατη. Ο σύζυγος ψάχνει να βρη ένα μαντήλι μέσ' στη ντουλάπα και δέν το βρίσκει.

—Μά αυτή η άκαταστασία, άγαπητή μου, είνε άκατανόητη. Είνε άδύνατον να βρω τα πράγματά μου... Φαντάσου έξαφνα ότι αύριο πεθαίνεις και χρειάζομαι την άσπρη γραβάτα μου για να πάω σ' ένα χορό... Που θα τη βρω!...

—Τί να σου πω, πεθερέ μου. Βγήκα γελασμένος στο γάμο μου. Η κόρη σου έχει ένα σωρό έλαττώματα. Είνε γκρινιάρη, πεισματάρη, γλωσσού...

—Έχεις δίκιο, γαμπρέ μου. Γι' αυτό κι' εγώ... την ξεφορτώθηκα!...

ΑΝΕΚΔΟΤΑ

ΑΠΟ ΤΟΝ ΠΑΝΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΠΟΛΕΜΟ

Τά ένθύμια του σκοτωμένου στρατιώτη. Η έορτή του λοχαγού και τα δώρα των στρατιωτών του. Η προσφώνησις του Ζενιλέ. Πώς πεθαίνουν οι ήρωες. Μιά πρόληψις. Ο πλαγινός τραυματίας συγκινείται. Το λάλημα του πετεινού. Πώς ο νεαρός λοχίας πέθανε εύχαριστημένος κ.τ.λ.

Σε μια μάχη του μεγάλου πολέμου, κάποιος Γάλλος στρατιώτης τραυματίστηκε σοβαρά και μετεφέρθη στο πλησιέστερο χειρουργείο. Την άλλη μέρα προσεβλήθη από βρογχοπνευμονία, που του προκάλεσε δυνατό πυρετό και πέθανε.

Λίγες ώρες πριν απ' το θάνατό του, κάλεσε κοντά του ένα συνάδελφό του και σηματοποίησε του και του είπε:

—Φίλε μου, πεθαίνο εύχαριστημένος, αφού προσέφερα τη ζωή μου στην πατρίδα... Θέλω να με θάψετε με τη στολή μου... Το πι- μου στην πατρίδα... Θέλω να με θάψετε με τη στολή μου... Το πι- λήριό μου όμως να το πάρης και να το στείλεις στον άδελφό μου για ένθύμιο. Επίσης να κόψης τα κουμπιά του μανδύα μου και να τα μοιράσσης στους φίλους μου. Δέν έχω τίποτε άλλο να τους άφήσω, άλλ' αυτά είνε τα όραιότερα ένθύμια που μπορούν νάχουν από μένα...

Μια μέρα ο διοικητής κάποιου λόχου του Γαλλικού στρατού γιόρταζε. Οι άνδρες του, που τον άγαπούσαν πάρα πολύ, άνέθεσαν στον εύφραδέστερο απ' αυτούς, ένα φαντάρο όνομαζόμενο Ζενιλέ, να τον προσφωνήση εκ μέρους όλων.

—'Υπολογάέ μου, άρχισε να λήη ο Ζενιλέ, δέν έχουμε να σάς προσφέρουμε άνθοδέσμη για την όνομαστική γιορτή σας, γιατί άπλούστατα εδω γύρω δέν υπάρχουν άνθη. Η καρδιά μας όμως είνε για σάς... περιβόλι!...

Ο λοχαγός έγέλασε με το φιλοφρόνημα του έξυπνου στρατιώτη κι' εύχαρίστησε όλους τους άνδρες του.

Το άπόγευμα της ημέρας εκείνης έγιναν άρκετές μικροσυγκρούσεις, η όποιες άπέβησαν όλες υπέρ των Γάλλων.

Σε μια απ' αυτές ο λοχαγός είδε το Ζενιλέ να φτάνη απ' το γειτονικό δάσος, φέρνοντας δώδεκα Γερμανούς αϊχμαλώτους στη γαμήλι.

Όταν έπλησίασαν άρκετά, ο λοχαγός έτρεξε να υποδεχτή το γενναίο του στρατιώτη και του είπε:

—Τά άνθη σου, Ζενιλέ, δέν είνε άρωμα. Έν τούτους έίμαι εύχαριστημένος από την άνθοδέσμη σου και θα δεχόμουν μάλιστα πρόθυμα μια τέτοια κάθε μέρα...

Ένας νεαρός Γάλλος λοχίας, τραυματισμένος βαρεία, βρισκόταν στις τελευταίες στιγμές του. Μόλις ένύχτωσε, άν και η κατάσταση του δέν έπιδεχόταν καμιά βελτίωση, έμεινε άγρυπνος, με την έλπίδα ότι, άν η αύγή τον έβρισκε ζωντανό, άσφαλώς θα σωόταν.

Γι' αυτό γυρνούσε κάθε τόσο στη νοσοκόμο του και τη ρωτούσε τί ώρα ήταν. Κατά τα μεσάνυχτα κατελήφθη από μια τρομερή δύσπνοια, αλλά χωρίς να χάση άκόμα το θάρρος του, ρώτησε:

—Είνε τέσσερες ή ώρα;

—Πλησιάζει, παιδί μου, του απάντησε η νοσοκόμα. Κάνε λίγο κουράγιο άκόμα και θα γλυτώσης...

Έξαφνα όμως το έτοιμοθάνατο παλληκάρι κουνέθηκε από το προσθήμα του θανάτου κι' άρχισε να κλαίη.

—Μά άν ήταν τέσσερες, έπρεπε να λήψη ο πετεινός, είπε με παράπονο.

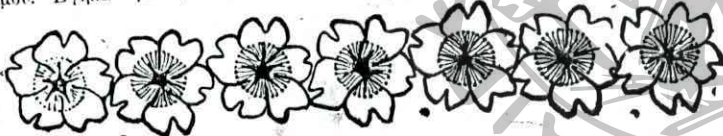
Τότε ένας τραυματίας, που βρισκόταν στο διπλανό κρεβάτι, άκουσε τα τελευταία του λόγια και συγκινήθηκε. Σηκώθηκε λατπόν, φόρεσε το πανταλόνι του και χωρίς να προσενηση τον παραμικρό θόρυβο, βγήκε έξω.

Υστερ' από τοια λεπτά άκούστηκε έξαφνα ένας πετεινός. Το λάλημα του ήταν λίγο βραχνό κι' έμοιαζε κάπως μ' ανθρώπινη φωνή. Ο νεαρός λοχίας όμως άνάτηνεσε μ' άνακούφιση και γυρνώντας προς τη νοσοκόμα του της είπε:

—Άκούτε!...

—Μά εγώ σου το είπα, παιδί μου... Η ώρα είνε τέσσερες... Δέν έχεις πια κανένα φόβο...

Και ο πληγωμένος λοχίας ξεψύχησε με το χαμόγελο στο χέλι.

ΑΝΕΚΔΟΤΟΝ ΠΑΡΧΑΙΝΟΝ ΔΙΔΓΗΜΑ

ΤΟ ΠΑΣΧΑ ΤΗΣ ΨΕΥΤΟΛΕΥΤΕΡΙΑΣ

ΥΠΟ ΤΟΥ κ. Χ. ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗ

Τέλειονε ή έκκλησιά σ' ένα μικρό 'Η τειρωτικό χωριό, δίπλα στον Καλαμά, το μέγα Πάσχα του 1897...

Στέκονταν ο λειτουργός παπᾶς μπροστά στην ανεμόθυρα κι' ἀνι «Δι' εὐχῶν τῶν ἁγίων πατέρων ἡμῶν», ἔλεγε «Χριστὸς ἀνέστη ἐκ νεκρῶν θανάτου...»

Σταυροπιῶνταν ὅλο τὸ Χωριό καὶ διπλή χαρὰ ζωγουρίζονταν στὰ πρόσωπα ὅλων, γιατί τέτοια χαρούμενη Λαμπρὴ δὲν θυμῶνταν ἴσως ἰδεῖ κανεὶς τοὺς ἐκεῖ πέρα.

Τελειόνοντας ὁ παπᾶς τὸ τελεῦταλο «Χριστὸς ἀνέστη» εἶπε:

— Χριστὸς ἀνέστη, χωριανοί...

— Ἀληθῶς ἀνέστη...

Ἀπολογήθηκαν ὅλοι ἄντρες, γυναῖκες καὶ παιδιά κι' ὁ παπᾶς ἔξακολούθησε:

— ... Καὶ τοῦ χρόνου νὰ εἴμαστε καλὰ καὶ νὰ μᾶς φέρῃ ὁ Μεγαλοδύναμος καλὰ τ' ἀδέρφια μας, τοῦ πολέμου τοῦ Ἀγιοῦ πνεύματος καὶ τῆς Λευτερίας μας σὺν τῇ Πλάσει, σὺν τῇ Ἀφρῇ, σὺν τῇ Πρῆξῃ καὶ σὺν τῇ Πέντε Πηγῇ...

Τὴν τελευταία του φράση τὴν πρόφερε ὁ παπᾶς διακρύζοντας, κι' ὅλοι ἄντρες, γυναῖκες καὶ παιδιά ἐκλαψιν, ἀλλ' ἐκλαψαν ἀπὸ χαρὰ κι' ἀναγαλλιασμό, κι' ἄρχισαν νὰ φιλοῦνται, ἕνας μὲ τὸν ἄλλον οἱ ἄντρες, γιὰ τὴν Ἀνάστασι τοῦ Χριστοῦ, ὅπως πάντα, καὶ γιὰ τὴν Ἀνάστασι τῆς σκλαβωμένης Πατρίδας...

Ὑστερα μπήκε ὁ παπᾶς σὺν τῇ ἱερουργεῖν καὶ τὸ Χωριό ἄρχισε νὰ βγαλῇ ἀπὸ τὴν ἐκκλησιὰ φαμίλιες φαμίλιες. Πρῶτες ἔβγαιναν οἱ μεγαλύτερες οἱ φαμίλιες κι' ὕστερα οἱ μικρότερες, κι' ἀπὸ τῆς φαμίλιες πάλε πρῶτοι ἔβγαιναν οἱ γερόντοι κι' οἱ βίβες καὶ παραπῶς οἱ νεοὶ κι' οἱ νεῖδες καὶ τὰ παιδιά... Πρῶτος-πρῶτος βγήκε ὁ προεστὸς τοῦ χωριοῦ ὁ γέρο Στέργιος, γέροντας μ' ἑβδομήντα πέντε χρόνια καὶ πλεονέκτο σὴν σκιρπή του ῥάχη, μὲ κάτωμας μαλλιά καὶ κάτωμας

μικρὸν μουστάκι, κρητάνικες ἀκροφύλλους τῆς ἀντροπῆς καὶ μεγάλη λαμπρότητα τοῦ μὲ τὸ ξεῖρε τοῦ χέρι κι'

ἀκουμπώντας μὲ τὸ δεξὶ σὴν χοντρή καὶ ροζιάρικη πατερίτσα του. Πίσω του ἔρχονταν δύο παιδιά του, ἄντρες ἀπάνω ἀπὸ σαράντα χρόνων, δύο παντρεμένα ἀγγόνια του, ἑπτὰ νηφάδες ἀπὸ παιδιά, δυοῖν ἀγγόνια καὶ καμμιὰ εἰκοσαριὰ γάγγονια καὶ δυσέγγονα ἀπὸ εἰκοσι χρόνων καὶ κάτω. Τὰ ὑπόλοιπα παιδιά τοῦ προεστοῦ, ποὺ δὲν εἶταν σὴν ἐκκλησιᾷ, τὰ δύο εἶταν πεθαμένα καὶ τὰ τρία ξενιτεμένα, κι' ἀπὸ τὰ ξενιτεμένα τὸ μικρότερο εἶταν ἐθελοντὴς στὸν Ἑλληνικὸν Στρατὸ καὶ θὰ πολεμοῦσε βέβαια...

Τραβοῦσε μπροστὰ ὁ προεστὸς, σὺν συρτάρι κοπαδιοῦ, περήφανος γιὰ τὸν τόσον κόσμο, ποῦχε φέρει σὴν Κοινωνία μὲ τὴν τίμια γυναῖκά του, καὶ πίσω του ἔρχονταν ὅλο τ' ἄλλο Χωριό μὲ τὴν ἰδιαίτη καὶ τὰ κηρία ἀναμμένα σὺν χέρια, ποὺ φώτιζαν τὸν σκοτεινὸ δρόμο. Εἶταν ἀκόμα νύχτα καὶ δὲν εἶχε ξεπροβάλλει ὁ Ἀύγερινος ἀπὸ τ' ἀκροῦρανα τοῦ Πίντου, ἀλλ' ἔδειχνε μὲ φωτεινὴ αὐλακίᾳ, χυμένη ἀπὸ τὴν κορφή τοῦ Περιοστεριοῦ ὡς ἀπάνω σὺν Γιάννινα, σημεῖο ὅτι δὲν θ' ἀργοῦσε νὰ βγῇ τ' ἀστέρι αὐτὸ, ποὺ ὀνομάζεται πλεονέκτο «Λαμπρό».

Ἀνάμεσα ἐκκλησιᾶς καὶ χωριοῦ μεσολαβοῦσε ἕνα μεγάλο δεινρόφυτο σιάδι μὲ μεγάλα κι' αἰωνόβια δέντρα. Σταμάτησαν ἐκεῖ ὅλοι οἱ ἄντρες, ἔκαναν ἕναν μεγάλο κύκλο, κι' ἄρχισαν κουβέντες γιὰ τὸν πόλεμο, ποὺ εἶχε κηρύξει τὴν μέγα τῶν Βασιῶν ἡ Τουρκία ἐναντίον τῆς Ἑλλάδας. Ἐνα φίλὸ ἀγεράκι, πῶρχονταν ἀπὸ τὸ χωριὸ ἔφερε τὴν μεσοκομνηροῦδιᾳ τῶν ἀρνίων, ποὺ φέρονταν σὺν αὐλῆς τῶν σπιτιῶν...

— Τὰ μάθатаν;

— Τί;

— Ἐν' ἀλήθεια πῶς τοὺς τσάκισαν τ' ἀδέρφια μας τοὺς Τούρκους σὺν Ἀρτασὶ τὸ Γιούφι... Ἀδείασε ἡ Φιλιππιάδα κι' ἤρθαν ὅλες οἱ

τουρκοφαμίλιες τρομαγμένες, σὺν Γιάννινα...

— Ἐφυγαν ἀπὸ τὸ μέτωπο κι' ὅλοι οἱ Ἀρβανίτες, οἱ στρατιῶτες, καὶ τράβηξαν σὺν Ἀρβανιτιά...

— Τρεῖς μέρες καὶ τρεῖς νύχτες πόλεμο σὺν Ἀρτασὶ τὸ Γιούφι... Τοὺς τσάκισε τοὺς Τούρκους ἐκεῖ ὁ Κήτσιο-Μπότσαρης...

— Κοῦμένο Σούλι νὰ μὴν πεθάνῃς ποτὲ μὲ τὰ παλληκάρια, ποὺ βγάξεις... Ἐσὺ καὶ σὺν παλιὰ χρόνια τοῦ Εἰκοσι-ἕνα ἐσὺ καὶ τώρα...

— Κι' ἄλλο Σουλτανόπουλο, ὁ Νάσιο Μπότσαρης πολεμοῦσε μὲ τὰ κανόνια σὺν Ἀρτα... Εἶναι ἀγγόνι τοῦ Μάρκου Μπότσαρη...

— Πόσοι εἶναι οἱ μεγάλοι καπιταναγαῖοι γύρω σὺν Ἀρτα;

— Δυὸ: ὁ Κήτσιο-Μπότσαρης κι' ὁ Κώστα Σιέχος κι' αὐτὸς Σουλτανόπουλος. Ὁ Κήτσιο-Μπότσαρης κλεῖ σὺν Ἀρτα κι' ὁ Κώστα Σιέχος πέρασε τὸ ποτάμι σὺν Μπᾶνι καὶ πῆρε τὰ πλευρὰ τῶν Τούρκων. Τότε βέρεσαν οἱ Τούρκοι μ' ὅλα τοὺς τὰ δυνατὰ νὰ μποῦν σὺν Ἀρτα, γιὰ νὰ κλείσουν τὸ Σιέχο μέσα σὺν Τούρκικα, ἀλλὰ τοὺς ῥῆμαξε τὸ Μποτσαράκι, κι' ἔτσι τσιανίστηκαν οἱ Τούρκοι-φύλακοι παλιότουρκοι. Τότε πέρασαν τῆς Ἀρτας τὸ Γιούφι τὰ δικά μας τὰ Στρατεύματα κι' ἐπίασαν τὸ Ἰμαρέτι, τοὺς Κουμζιάδες, τὰ Πέντε πηγῶν, τὴν Στριβίνα, τὴν Φιλιππιάδα, καὶ τὰ Ἀέλοβα... Καὶ τώρα βαδίζει ἕνα μέρος τοῦ Στρατοῦ μας, μὲ τὸν Ἀλέξη Ἀράκο, πρὸς τὴν Καννέτια κι' ἐν ὅσῳ ὁ Θεὸς σήμερον μπαίνει σὺν Γιάννινα...

— Σὺν πόσοι Τούρκοι καὶ πόσοι

Ἕλληνες σκοτώθηκαν σ' αὐτὸ τὸ λίγο διάστημα τοῦ πολέμου;

— Μετριοῦνται οἱ Τούρκοι τρεῖς φορὲς καὶ λείπουν τρεῖς χιλιάδες... Μετριοῦνται τὰ Ἑλληνόπουλα καὶ λείπουν τρεῖς λεβέντες...

— Σὺν τ' εἶναι σὺν ἰδί τοῦ Κήτσιο-Μπότσαρης κι' ὁ Κώστα Σιέχος;

— Ἐγὼ τοὺς ἔχω ἰδεῖ, δταν εἶμουν σὺν Ἀθήνα... Ὁ ἕνας, ὁ Κήτσιο-Μπότσαρης εἶναι μὴν πιθαμὴ ἄνθρωπος, ἀλλὰ μικρὸς καὶ ὀυμαχικός, ὅπως λέγει ὁ λόγος, κι' ὁ ἄλλος δὲν εἶναι ψηλός, ἀλλ' ἔχει καὶ μουστάκι, ὡς ἀδέρφια, ποὺ μπορεῖς νὰ κρεμάσῃς δύο Τούρκους, ἔναν ἀπὸ τὸ δεξὶ κι' ἕναν ἀπὸ τὸ ξεῖρε...

—Χαρά στὲς μάννες, ποὺ τοὺς γέννησαν!..

Ὁ προσοτὸς, ποὺ ἀφηκράζονταν τὰ νέα τοῦ πολέμου, ρώτησε:

—Ποιὸς σὰς ἔφερε, ὦρὲ παιδιὰ, αὐτὰ τὰ νέα; Μπᾶς καὶ μιλάτε μὲ τὴν καρδιά σας μονάχα;

—Εἰν' ἀλήθεια, μπάρμπα.. Εἰν' ἀλήθεια. Ἐρχονταν χιτὲς καὶ Τσιάμηδες. Λειώτες. Μπαμποριώτες. Τσαμαντιώτες, ποὺ δοῦλευαν στὴν Φιλιππιάδα καὶ περνοῦσαν γιὰ τὰ χωριά τους νὰ πασκάσουν καὶ μᾶς εἶπαν αὐτὰ τὰ νέα... Τάχουν ἰδεῖ ὅλα μὲ τὰ μάτια τους. Δὲν ἔμεινε ψυχὴ Τοῦρκος στὴν Φιλιππιάδα, εἶπαν.

—Μακάρι ἔτσι νὰ τσακιστοῦν κι' ἀπὸ τὰ Γιάννινα, νὰ ἔγλυτώσω με ἀπὸ τὴν φυλὴν τοῦ Διαβόλου...

—Τάκουσε αὐτὰ, ποὺ λὲς μὲ τ' αὐτιά σοι; Τοὺς εἶδες τοὺς Τσιάμηδες μὲ τὰ μάτια σου.

Τὸν ρώτησε ὁ προσοτὸς αὐτὸν, ποὺ ἔλεγε τὰ νέα.

—Τοὺς εἶδα μὲ τὰ μάτια μου καὶ τοὺς ἀκουσα μὲ τ' αὐτιά μου.. Ὁ ἕνας μάλιστα λέγεται Χρήστο·Βενέτης. Εἶναι Λειώτης, καὶ δάσκαλος στὴν Φιλιππιάδα... Σωστὰ πρᾶγμα-τα...

—Τί μέρα εἶχαν φύγει οἱ Τσιάμηδες αὐτοὶ ἀπὸ τὴν Φιλιππιάδα;

—Τὴν Μεγάλῃ Παρασκευῇ, εἶπαν. Ἦρθαν ἀπὸ τὰ Λακκοχώρια, πέρασαν τὸν Καλαμὰ ψὲς μὲ τὸ σουρωτόψωμα, καὶ τράβηξαν νύχτα νὰ ξεμερῶσουν τὸ Πάοχα στὰ χωριά τους...

—Ἐ! ὦρὲ τότε εἶναι σωστὰ πρᾶγματα, κι' ὄχι παραμύθια καὶ κουβέντες τοῦ ἀέρα! (Βροντοφώνησε ὁ προσοτὸς, πνιγμένος ἀπὸ τὴν χαρὰ του) «Ἡ πασκαλιά θέλει ἀρνιά, κατσίκα ὁ Ἀη·Γιώργης, «Τραγοῦδια ὁ γάμος καὶ βιολιά κι' ἡ Λευτεριά ντουφέκια»! Πεντακόσια χρόνια δοῦλοι, ὦρὲ παιδιὰ, κι' εἶναι κρῖμα νὰ μὴν ἔχωμε ἕνα ντουφέκι νὰ ρίξω-με σήμερα γιὰ νὰ καλωσορίσωμε τὴν Λευτεριά μας! Ζήτω ἡ Ἑλλάδα μας! Δίνω μιὰ λίρα γιὰ ἕνα παλιοντούφεκο... ἔς εἶναι καὶ μιὰ παλιοπιστό-λα γιὰ νὰ τὸ βροντήξω μόνον.. Ὁ ποιος ἔχει ντουφέκι νὰ μοῦ τὸ φέρῃ, γιὰ νὰ χαιρετίσωμε τὴν Λευτεριά! Τὴν ἔχω ἑτοιμὴ τὴν λίρα!

—Τί ρωτᾷς; (Τοῦ εἶπε ἕνας) Δὲν μᾶς-τάχουν μάσει ὅλα τ' ἄρματα οἱ Διαολότουρκοι τὸν χειμῶνα; Ποι-νοῦ ἔχουν ἀφήκει ντουφέκι ἢ πιστόλα;

—Μιὰ λίρα, ὦρὲ, εἶπα, δίνω γιὰ ἕνα παλιοντούφεκο ἢ μιὰ παλιοπιστό-λα γιὰ νὰ ντουφεκίσω μιὰ φορὰ! Δὲν ἀκούτε; Δὲν βρίσκεται κανέ-νας σ' ὅλο τὸ χωριὸ νὰ θέλῃ νὰ πάρῃ τὴν λίρα γιὰ ἕνα παλιοσιδερικό, μᾶς σιγμῆς δουλεῖ;

—Τάσσα, γερωμάρμπα (τοῦ εἶπε ἕνας) θὰ πλακώσουν γκεράδες καὶ βελονωτά δσα θέλεις καὶ ρίχνεις μὲ τὸ μεροκάματο... Ὁρᾷ νύχης νὰ ντουφεκῇ! Ντουφέκια καὶ φουσέ-κια χάρισμα!

—Μωρὲ θάλω γι' αὐτὴν τὴν σιγ-μὴ ἐγὼ καὶ δὲν θέλω αὐρεῖ! Τί νὰ

το κάνω αὐρεῖ; Ἄχι ἀνάθεμά τους τοὺς Ἀντίχριστους, ποὺ μᾶς ἔπα-σαν ὅλη τ' ἀκατά καὶ ἔδν κἄ. ἔπα-σαν ὅς ἐνα γιὰ νὰ χαιρετίσωμε τὴν Λευτεριά μας! Δὲν εἶναι, ὦρὲ κανέναν ἀναμερὰ σας νὰ θελῃ νὰ πάρῃ τὴν λίρα;

Σ' αὐτὸ ἀπάνω τὸ ζυγόνει μιὰ καὶ ῥόγρια καὶ τοῦ λέγει:

—Δίνε στὰ σωστὰ τὴν λίρα;

—Ἐδεῖς ἄρματο, γέρε — Τόλαινα καὶ τὸ κρύβεις;

—Δὲν θυμᾶσαι τί ἔξωλο ἔχω φάει ἀπὸ τοὺς Ἀντίχριστους τοὺς Ἀγα-ρινούς γιὰ νὰ τοῦς τὸ μαγευτήσω νὰ μοῦ τὸ πάρουν;

—Τρέξε, λοιπόν, γλήγορα νὰ μοῦ τὸ φέρῃ, καὶ νὰ πορᾷ τὴν λίρα!

Ὅλο τὸ χωριὸ τρελλάθηκε ἀπὸ τὴν χαρὰ του, καὶ ληρομόνησε τὴν Μεγάλῃ Πασκαλιά... Νόμιζε κα-νεὶς ἀπὸ τὰ λόγια του, ἀπὸ τὰ φερ-σίματα του ἀπὸ τὸ περκατήμα του ὅτι ὁλος ὁ εἰνός ὁ Κόσμος εἶχε φά-γει τὸ ζουρλοχόρτι: Ὁ, κι' αὐτὰ τὰ λιπνόλαιδα, ποὺ δὲν μποροῦσαν καλὰ—καλὰ νὰ καταλάβουν τί εἶ-ταν ἡ Λευτεριά, φώνονεν ψαλμωδι-κά:

—Ἐγενε Ρωμαῖο καλημέρα μας! Ἐγενε Ρωμαῖο καλημέρα μας!

—Μωρὲ, Πασκαλιά, ποὺ μᾶς ἔ-στειλεφέτας ὁ Μεγαλοδύνναμος, μεγά-λη τὸν ἡ θύει!

Ἐλεγε ὁ ἕνας

—Τέτοιον καλὸ δὲν μπορεῖς νὰ ῥ-θῇ ἄλλῃ μέρα...

Ἀπαντοῦσε ὁ ἄλλος

—Δυὸ πιασκαλ ἔς, μαζὶ!

—Ἀλήθεια δυὸ πιασκαλ ἔς. Δυὸ Ἀνάστωρες: ἡ μία τοῦ Χριστοῦ κι' ἡ ἄλλῃ τῆς Παύριδας!

—Τί μεγάλη μέρα! Εἰ!

—Δοξασμένος νάσαι ὁ Κύριος!

Σ' αὐτὸ ἀπάνω, νὰ σοῦ παρορῶ στήκε κι' ἡ γριά μ' ἕνα μακρὸ κα-ρυοφύλλι καὶ τῶδωνε τοῦ προσευτοῦ.

—Γερᾷτο εἶναι μαρτί;

Τὴν ρώτησε αὐτός.

—Γερᾷτο ἀπὸ τὸν καιρὸ τοῦ μα-καρίτη μου...

—Μωρὲ, εἰν' ἀνέρια τρεῖς χρόνια ἀπὸ τὸν καιρὸ, τ' ὥρει πεθάνει ὁ μα-καρίτης σου, καὶ φοβᾶσαι μὴν δὲν πάρῃ φωτιά καὶ νηρομαστό!

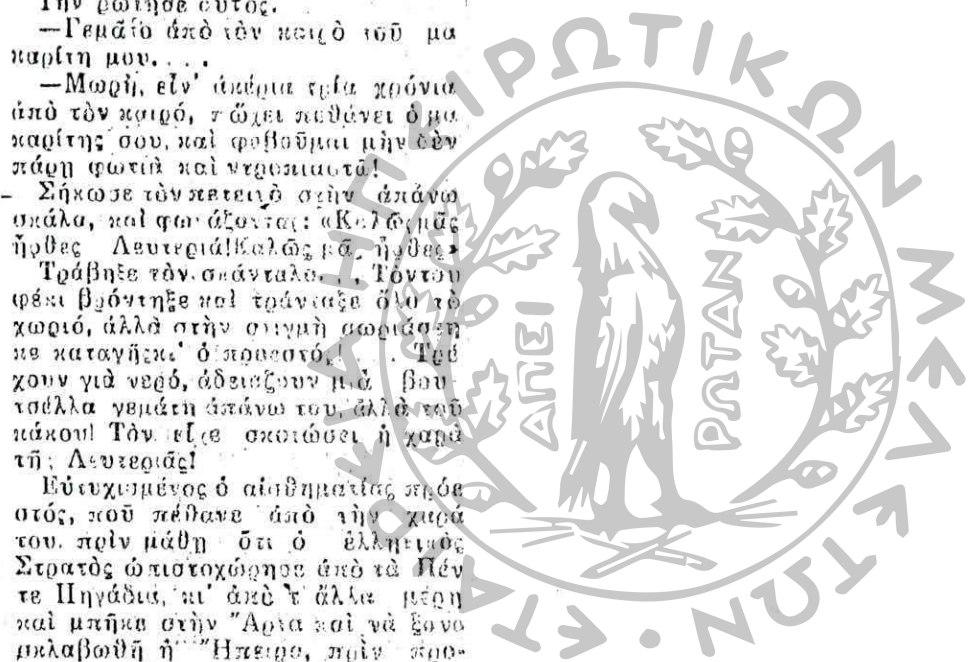
Σήκωσε τὸν κατεῖχθ στήν ἀπάνω σκάλα, καὶ φωνάζοντα: «Καλὸν μᾶς ἦρθε Λευτεριά! Καλὸς μᾶς ἦρθε».

Τράβηξε τὸν σκάνταλο... Τόντου-φεκὶ βρόντηξε καὶ τράνταξε ὅλο τὸ χωριὸ, ἀλλὰ στὴν σιγμῇ σωρῶσθη-κε καταγῆκι. Ὁ προσοτὸς... Τρέ-χουν γιὰ νερό, ἀδειάζουν μιὰ βα-τσέλλα γεμάτη ἀπάνω του, ἀλλὰ τοῦ-πάκου! Τὸν εἶρε σκοτώσει ἡ χαρὰ τῆς Λευτεριάς!

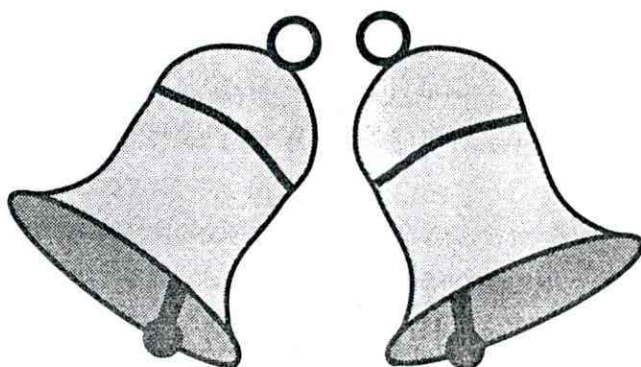
Εὐτυχισμένος ὁ αἰσθηματίας πρὸς-οτός, ποὺ πέθανε ἀπὸ τὴν χαρὰ του, πρὶν μάρῃ ὅτι ὁ ἑλλητικὸς Στρατὸς ὡπιστοχώρησε ἀπὸ τὰ Πέν-τε Πηγᾶδια, κι' ἀπὸ τ' ἄλλῃ μέρη καὶ μᾶλλον στὴν Ἄρτα καὶ νὰ ξο-νομιλαβωθῇ ἡ Ἑπείρος, πρὶν παρ-φτάσῃ νὰ ἐλευθερωθῇ! Εὐτυχισμέ-νος ὁ αἰσθηματίας, εκείνος πρὸς-οτός ποὺ δὲν ἔμαθε ὅτι, ἡλευτεριά

ποῦ πίστειφθένειαν λευτεριά ἀλλὰ ψευτολευτεριά, κι' ἔσπερε νὰ πια-σουν δεκάξη ἀνέρια χρόνι ἀπὸ τότε γιὰ ν' ἀνατελῇ ἡ ἀληθινὴ Λευτεριά.

X. ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗΣ

ΓΙΑΝΝΗ ΣΜΥΡΝΙΩΤΑΚΗ

**τα ωραιότερα
ΠΑΙΔΙΚΑ
ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ
Για το Πάσχα**

Ανθολογία

 ΣΜΥΡΝΙΩΤΑΚΗΣ

Η ΠΑΣΧΑΛΙΑ ΤΗΣ ΛΕΥΤΕΡΙΑΣ

Του Χρήστου Χρηστοβασίλη

Τελείωνε η εκκλησία. Ο παπάς στεκόταν λαμπροφορεμένος μπροστά στην Ωραία Πύλη και αντί «Δι' ευχών των αγίων πατέρων...» έλεγε «Χριστός ανέστη εκ νεκρών, θανάτω...»

Όλο το χωριό σταυροκοπιόταν και διπλή χαρά ζωγραφιζόταν στο πρόσωπό του. Τέτοια χαρούμενη Λαμπρή δε θυμόταν κανείς να έχει δει εκεί πέρα. Τελειώνοντας ο παπάς το τελευταίο του «Χριστός ανέστη» είπε:

— Χριστός ανέστη, χωριανοί! Και του χρόνου να είμαστε καλά. Κι ο Μεγαλοδύναμος να μας φέρει καλά τ' αδέρφια μας, που πολεμούν στο γεφύρι της Πλάκας, στο Λούρο, στην Πρέβαζα και στα Πέντε Πηγάδια...

Την τελευταία του φράση την πρόσφερε με δάκρυα, κι όλο το χωριό, άντρες και γυναίκες, έκλαψαν μέσα στην εκκλησιά, αλλά έκλαψαν από χαρά κι από αναγαλλιασμό και φιλιόνταν γκαρδιακά ο ένας με τον άλλον για την Ανάσταση του Χριστού και για την ανάστασή, που νόμι-

ζαν, της σκλαβωμένης πατρίδας.

Ο παπάς ξαναμπήκε στο ιερό, για να αποτελειώσει τη λειτουργία, και το χωριό άρχισε να βγαίνει από την εκκλησιά φαμίλιες φαμίλιες. Πρώτα έβγαιναν οι μεγαλύτερες φαμίλιες κι ύστερα οι μικρότερες. Κι από τις φαμίλιες πάλι πρώτοι έβγαιναν οι γεροντότεροι με τις γριές, και παραπίσω οι νιοι και οι νιες και τα παιδιά.

Πρώτος πρώτος βγήκε ο προεστός του χωριού, ο γερο-Λόλιος, γέρος μ' εβδομήντα πέντε χρόνια και πλειότερα στη ράχη του και με κάτασπρα μαλλιά και με κάτασπρα μακριά μουστάκια, κρατώντας με το ζερβί του χέρι την άσπρη του λαμπάδα κι ακουμπώντας με το άλλο σε μια ροζιάρικη και χοντρή πατερίτσα.

Αποπίσω ερχόνταν τα δυο παιδιά του, επάνω από σαράντα ή σαρανταπέντε χρονών το καθένα, δυο παντρεμένα εγγόνια, εφτά νυφάδες από παιδιά και δυο εγγονόνυφες, και καμιά εικοσοριά εγγόνια από είκοσι χρονών και κάτω. Απ' τα υπόλοιπα πέντε παιδιά του γερο-προεστού, που δεν ήταν στην εκκλησιά, δύο ήταν πεθαμένα και τρία ξενιτεμένα κι από τα τρία πάλι το ένα ήταν εθελοντής στον ελληνικό στρατό.

Τραβούσε μπροστά ο γέρο-προεστός, σαν σερτάκι κοπαδιού, κι ερχόταν όλο το χωριό κοντά του, με τα κεριά στα χέρια αναμμένα. Ήταν νύχτα βαθιά κι ο Αυγερινός δεν είχε ξεπροβάλει ακόμα από την κορυφή των Τζουμέρκων. Αλλά μια φωτεινή αυλακιά, απλωμένη από το κορφοβούνι του Περιστεριού ως επάνω στα Γιάννενα, έδειχνε πως τ' αστέρι αυτό, που τ' ονομάζουν οι πλειότεροι «λαμπρό», δε θ' αργούσε να βγει.

Ανάμεσα απ' την εκκλησιά και το χωριό είναι ένα μεγάλο δεντρόφυτο πλάτωμα. Εκεί σταμάτησαν όλοι κι έκαμαν ένα μεγάλο κύκλο να μιλήσουν για τον πόλεμο.

Ένα ψιλό αγεράκι, που τραβούσε απ' χωριό έφερνε τη μοσκομυρουδιά των αρνιών, που ψήνονταν στις αυλές των σπιτιών.

— Τι μάθατε;

— Τι καινούρια;

— Αληθινά πώς τους τσάκισαν τ' αδέρφια μας τους Τούρκους;

— Όλο και καλά. Νικήθηκαν οι Τούρκοι στις Άρτας το γιοφύρι.

Τους τσάκισε ο Κίτσιος ο Μπότσαρης.

— Τρεις μέρες και τρεις νύχτες πόλεμο...

— Καημένο Σούλι, να μην πεθάνεις ποτέ με τα παλικάρια που βγά-

ζεις!... Εσύ στα παλιά τα χρόνια, εσύ και τώρα!

— Πόσοι αρχηγοί ήταν στην Άρτα;

— Δυο. Ο Κίτσιος ο Μπότσαρης κι ο Κώστας Σιέχος. Ο Μπότσαρης κλείστηκε στην Άρτα κι ο Σιέχος πέρασε το ποτάμι και πήρε τα πλευρά των Τούρκων. Τότε οι Τούρκοι θάρεσαν μ' όλα τους τα δυνατά να πάρουν την Άρτα, για να κλείσουν το Σιέχο μέσα στο Τούρκικο, αλλά τους τσάκισε το Μποτσαράκι κι έτσι σκόρπισαν κι όπου φύγει-φύγει... Τότε ο δικός μας ο στρατός πέρασε το γεφύρι της Άρτας κι έπιασε τα Λέχοβα, την Κανέτα και τα Πέντε Πηγάδια.

— Σκοτώθηκαν πολλοί Τούρκοι;

— Σαν πόσοι έπεσαν απ' τους δικούς μας;

— Μετριούνται οι Τούρκοι τρεις φορές και λείπουν τρεις χιλιάδες, μετριούνται τα Ελληνόπουλα και λείπουν τρεις λεβέντες!

— Σαν τι άνθρωποι να 'ναι ο Κίτσιος ο Μπότσαρης κι ο Κώστας ο Σιέχος;

— Ο ένας μια πιθαμή άνθρωπος, μικρός μα θιαμαχτός, κι ο άλλος θεριακωμένος. Δυο Τούρκους μπορείς να κρεμάσεις από τα μουστάκια του!

— Χαρά στις μάνες που τους έκαναν!

• Ο γερο-προεστός, που είχε σταθεί κι αφουγκραζόταν τι έλεγαν οι χωριανοί, φώναξε:

— Ωρέ, παιδιά! Ποιος σας τις έφερε αυτές τις κουθέντες; Μη μιλάτε, μωρέ παιδιά μου, όπως θέλει η καρδιά σας, και σας δοκιμάσει ο Θεός!...

— Είναι αλήθεια, μπάρμπα, αυτά που λέμε! Είναι αλήθεια! Ήταν κάτι Τσιάμηδες στην Άρτα, και με την καταστροφή των Τούρκων πέρασαν κι αυτοί δώθε χωρίς διαβατήρια και τράβηξαν για τα χωριά τους

— Τους είδες με τα μάτια σου εσύ; τον ρώτησε ο γερο-προεστός με δυσπιστία.

— Τους είδα και μίλησα μαζί τους και μου τα είπαν όλα!

— Ποια μέρα φύγαν από την Άρτα οι Τσιάμηδες;

— Τη Μεγάλη Παρασκευή. Ήρθαν από τα Λακκοχώρια, πέρασαν από τον Καλαμά ψες το σουρούπωμα και τράβηξαν νύχτα για τα χωριά τους...

— Ωρέ, δεν έχει κανένας από σας άρματα; βροντοφώνησε ο γερο-προεστός, πνιγμένος από τη χαρά του. Η Πασκαλιά θέλει αρνιά, ο Αι-Γιώργης κατσίκια, ο γάμος κριάρια κι η λευτεριά ντουφέκια! Δεν έχει

κανέννας από σας άρματα, για να ρίξουμε και να χαιρετίσουμε τη λευτεριά; Πεντακόσια χρόνια δούλοι, ωρέ παιδιά, και να μην έχουμε σήμερα ένα ντουφέκι να ρίξουμε και να καλοσωρίσουμε τη λευτεριά μας;

— Αμ τι ρωτάς; του απολογήθηκε ένας. Δε μας τα 'μασαν όλα τ' άρματα οι Τούρκοι; Ποιανού άφηκαν ντουφέκι ή πιστόλα;

— Ωρέ, δεν έχει κανέννας ένα παλιοντούφεκο, μια παλιοπιστόλα; ξαναρώτησε.

— Αμ τώρα, γερο-μπάρμπα, του είπε ένας, θα πλακώσουν γκράδες και βελονωτά όσα θέλεις! Όρεξη να 'χεις να ντουφεκάς. Ντουφέκια και φισέκια χάρισμα.

— Μωρέ, εγώ το θέλω αυτή τη στιγμή, δεν το θέλω ύστερα τι να το κάμω ύστερα; Αχ, ανάθεμά τους τους αντίχριστους που μας τα 'μασαν όλα τ' άρματα. Ανάθεμά τους και τρισανάθεμά τους τους αντίχριστους Έχει, ωρέ, κανέννας σας κανένα παλιοντούφεκο, για μια φορά, και του το γυρίζω πίσω; Ένα αρνί διαλεχτό δίνω για ένα παλιοντούφεκο γεμάτο.

Σ' αυτό επάνω ζυγώνει μια γριά και του λέει:

— Δίνεις τ' αρνί;

— Μωρ' έχεις άρματα, γρια-Τόλαινα;

— Μα το ξύλο που 'χω φάει απ' τους αντίχριστους, για να μην τους το μαρτυρήσω!

— Ντουφέκι είναι;

— Ναι, ντουφέκι του μακαρίτη!...

Και η γριά άρχισε να κλαίει το μακαρίτη της.

— Άφησ' τα κλάματα, γριά, και σύρε να μου φέρεις το ντουφέκι στο σπίτι, να σου δώσω τ' αρνί...

Όλο το χωριό ήταν τρελό από τη χαρά του. Από τα λόγια, από τα φερσίματα, από το περπάτημα νόμιζε κανείς πως όλος εκείνος ο κόσμος είχε φάει το ζουρλόχορτο. Ως κι αυτά τα λιαγοπαίδια, που δεν μπορούσαν να καταλάβουν καλά καλά τι θα πει λευτεριά, φώναζαν ψαλμωδικά:

— Έγινε ρωμαίικο! Καλημέρα σας! Έγινε ρωμαίικο! Καλημέρα σας!

— Μωρέ, Πασκαλιά μας την έστειλε ο Μεγαλοδύναμος τη χαρά της λευτεριάς μας, έλεγε ο ένας.

— Τέτοιο καλό δεν μπορούσε να 'ρθει άλλη μέρα παρά Πασκαλιά, α-

παντούσε ο άλλος.

— Δυο Πασκαλιές!

— Αλήθεια, δυο Πασκαλιές. Η μια του Χριστού και η άλλη της σκλαβωμένης πατρίδας!

— Τι μεγάλη μέρα!

— Δοξασμένος να 'ναι ο Κύριος!

Με τέτοιες κουβέντες ο κόσμος όλος μπήκε στο χωριό και κάθε φαμίλια πήγαινε στο σπίτι της. Οι αυλές των σπιτιών φεγγοβολούσαν από τις ψησταριές των αρνιών, που στριφογύριζαν επάνω στη θράκα.

Όταν ο γερο-προεστός έφτασε στο σπίτι του, βρήκε στην αυλό-θυρα τη γριά με το ντουφέκι στα χέρια να περιμένει. Μόλις την είδε, ρίχτηκε επάνω της να της το πάρει.

— Τ' αρνί πρώτα! του φωνάζει η γριά.

— Μωρέ, ένα αρνί μονάχα γυρεύεις κουτή; της λέει ο προεστός. Εγώ τέτοια μέρα σφάζω όλο το κοπάδι και καίω και το σπίτι μου ακόμα!

Και, σαν να προσβάλλθηκε από την απάντηση της γριάς, έκραξε ένα εγγόνι του που είχε ανέβει στο σπίτι:

— Ωρέ Κίτσιο! Κίτσιο ωρέ!

— Όρσε, παππού! του απολογήθηκε το παιδί, παλικάρι ως δεκατεσσάρων-δεκαπέντε χρονών.

— Να πεταχτείς, ωρέ, στη στάνη και να ξεκόψεις δεκαπέντε ως είκοσι αρνιά καλά. Γρήγορα! Ακόμα εδώ είσαι!...

Το παιδί λάκκισε σαν ελάφι στη στάνη, αλλά ο γερο-προεστός, θέλοντας να δείξει όλη τη χαρά της καρδιάς του, φώναξε το διαλαλητή του χωριού:

— Ωωωωρέ Νάσιο! Νάσιο ωρεεέε!

— Έφτασα, μπάρμπα, απολογήθηκε μια φωνή εκεί γύρω από τα σπίτια.

— Να θγεις, ωρέ, στη ράχη και να διαλαλήσεις στο χωριό πως όποιος δεν έχει αρνί, να 'ρθει στο σπίτι μου να πάρει!...

Η γριά όμως, μ' όλα αυτά που γίνονταν, κρατούσε το ντουφέκι με τα δυο της χέρια και δεν το 'δινε πριν της φέρουν πρώτα τ' αρνί.

— Δεν το δίνω ακόμα, έλεγε, θέλω τ' αρνί πρώτα!

Του Νάσιου η φωνή ξεχύθηκε σ' όλο το χωριό σαν δυνατός βοριάς κι όσοι δεν είχαν αρνί, έτρεξαν στο σπίτι του προεστού. Έτρεξαν ακόμα κι εκείνοι που είχαν, όχι για να ζητήσουν κι αυτοί αλλά για να δουν

με τα μάτια τους το ψυχικό του προεστού.

Δεν πέρασε πολλή ώρα και να σου έφτασε κι ο Κίτσιος μ' ένα κοπάδι αρνιά.

— Το καλύτερο της γριάς, φώναξε ο προεστός, και στη στιγμή ο πιστικός, που ερχόταν μαζί με τον Κίτσιο, άρπαξε απ' το λαιμό ένα λάγιο αρνί με μια βούλα άσπρη στο μέτωπο σαν τον Αυγερινό, που ήταν μια οργιά βγαλμένος εκείνη την ώρα.

Η γριά με το ένα χέρι άρπαξε τ' αρνί και με το άλλο τρεμάμενο έδινε το ντουφέκι στου προεστού τα χέρια, από φόβο μην ήταν ψέμα το τάξιμο. Ύστερα από τη γριά πήραν από ένα αρνί όσοι δεν είχαν κι ο προεστός, παίρνοντας το ντουφέκι στο χέρι του, είπε στη γριά:

— Γεμάτο είν', ωρή;

— Γεμάτο! όπως το 'χει αφήσει ο μακαρίτης.

— Μωρέ, είν' ακέρια πέντε χρόνια από τότε. Φοβούμαι μη δεν πάρει φωτιά και ντροπιαστώ!

Σηκώνει το λύκο και λέει:

— Χριστός ανέστη, ωρέ αδέρφια. Χριστός ανέστη, καλώς μας ήρθε η λευτεριά!

Το παλιοντούφεκο βρόντηξε και τράνταξε το χωριό και με το βρόντημά του σωριάστηκε κάτω κι ο προεστός άψυχος!

Ρίχνονται επάνω του δικοί και ξένοι, φέρνουν αναμμένα δαδιά, του ρίχνουν νερό, τίποτα. Είχε ξεψυχήσει. Τον είχε σκοτώσει η χαρά!

[illegible][illegible]

(2) August's townships of Ayü-wedon, Toulus his Hinderdredes
wagipualas & agurum' Nodora, wos der Aprilau ölle garlasta ölle
Lixru. & Xalpi- Lixeploy xilay ödawidos & caxipualas y u dca. wos

~~на~~ ^в ~~этом~~ ^{этом} ~~случае~~ ^{случае} ~~Зин-Барои:~~

79

Πασαῖ μιν! - να' οὐ τοῦτο ὁ ναυό - αὐ δὲ ἐπὶ
τοῖς Μοναχοῖς Τριπολίταις, Λοῦσε δὲ ταῖς πύλαις!

Eipe klasei Porapim o' Xalfu-
 Supp'us. Lo-
 Xi-waora, wot lo' yupe agoda, o' n
 nu' ar idye,
 mali' lo' poburaw o' su-
 woraw o' lo'pos nu
 wot doryus, Eyedas.

O. *Yui-wabras* *lo? Goodmor:*
 " " " " " "

— Pleben net wäpse lo' Loop, wä' halfr-Surpöte,
nat' ounwederäbn nat' für' Lo' Liebbas!

[illegible]

De Beju-woorlas Xolomur wos, wot iida lo' zomav-
opieror lo' Tmashua olo opeitupied lo', wot lo' oia
lo'zu epeitows rei wotior per lo' tinda wazumipca lo'

(1) Toonapir Ke'la Ybaria non' Tynnapir Arw- Ybaria.

21) *Chel. trapezoides* & *ovifera* glauca vs *trapezoides* porcupina (varies)

Ki' epō dē ēxō woxpūon wōk', new dēi Tōvra, 12
ēas apōs ēar. Hēirē ēas pē woxpōs. Hē m' ēas
wōdōirōs cūm m' rēpōū vē woxpōs pēs m' ēar.

Awōpōdūm o' Tmōg' nēs.
Nai' (Tōw cōwēirhōs o' Tōvōas) ēyē dē woxpōs
wōk' pē Loupōlēs! dē woxpōs pē Tōmōdēs.... dō-
mipōs tūpā m' ēpās Tōs Loupōlēs m' vōpōs zōpōas.
ēpōs cūpōa o' m' ēpō, Mōvōg' ēpē! P' as wēpōn
wēpōs nēpōs cūpōa!

dē pēs woxpōs xipōlēs dūpōa!
Tmōg' o' Tmōg' nēs, sār vē pūvō dōtōr.
Cōs tē tūpā (Tōs rōs o' Tōvōas) sār woxpōs pē
Tō rōpōm. Sār pēs dōtōr cūpōa nēi pē tē
pōpōpōa o' tē xipōa vē wēpōs cōwēirhōs sār sār
~~ēpōs~~ cūpōa! O' m' pēpōs o' Loupōlēs tēs nēpōs
nēi tē wōpōa nēi ēpōs tē pōpōpōa n' rōm
ē mōpōpōa wō tō ēar!

Tō dō nēpōs m' ēpōs o' Tmōg' nēs!
Awēirhōs o' Tmōg' nēs.
Tō dō dēu m' ēpō (Tōs rōs o' Tōvōas) dēu rōpō
pōpōlēs pōw cūpōs woxpōpōa, sār ēas, m' o' pō
~~ēpōs~~ pōpōpōa pōpōpōa, pōpōs pē pōpōlēs.

Mōkōp' pē, new dēi Tōvōas (wōwēirhōs o' Tmōg' nēs)
ōh, ēu nēpō vē woxpōn ēdā dē nēpō wō nōpō
Tō Hōlō... Hōpō pōpō nēi pōpō vē woxpōn
pē tō ēas Tōs Loupōlēs, pē nēi sār dēpō, dē
hōpōpōlēs m' ēpōpōlēs, sār m' tō ēas! Hōpō
pē nēi nēpōpō m' ēpō, pōpōs o' dē
woxpōs pē Tōs Loupōlēs.

Mōpōpōs cūpō tē pōpō o' Mōvōg' Tmōg' nēs
pē m' o' Tōvōas Mōpōpōs, xipōpōlēs
ēpōa nēi wōpō nēpōs o' tē woxpōpōlēs.
O' Tmōg' nēs, ēu m' ēpōs pōpōpō woxpō
nēpō, o' sār nēi pōpōlēs dē pōpōs cūpōpō
~~ēpōs~~! ēpō tō sōpōpō tō rōpōm, nēi
pōpō cūpōlēs tēxē, ēpō ēpō vē t' ēpō nēpōs
m' ēpō vē tō ēpō. Mōpōpōlēs, dē ēpōpōs vē
pōpō wōpō cūpō Tōs Loupōlēs, m' cūpōpōs
vē Tōpō m' cūpōs sār woxpōpōlēs ēpō
wōpōlēs cūpō tē Tōvōas, ēpō tē woxpōpōlēs
Tōs pōpōpō vē pōpōlēs, Tōs woxpōpōlēs, dē dē

Περὶ ἑσθ' εἶδος, νομίζω τὸν αἰ' Ἀνακράουτος εἶτα τοὶ ὅτε
ἀπὸ τοῦ παλαιούτου τοῦ Κόσμου, ὅρα ὅπως ἐπιδείκνυται
ἐκ τούτου διότι, καὶ μὴ ἔστιν ὅτι καὶ καὶ. Ἄν
ἔστιν ὅτι καὶ παλαιούτου ἀπὸ τοῦ Λουκιανῶντος!

Ἰσχυρία, νομοῦ - ἀπὸ τοῦ εὐδοκίμου οἱ τοῦτοί, περὶ τοῦτοί, τὰ κατὰ αὐτὸ τὸ νόμον ἔχουσιν αἱ λογισμοὶ καὶ πράξεις οἱ κατὰ νόμον. ὅτι οὗτοι οἱ νόμοι εἰσὶν αὐτοὶ ἱεροί. Ἰσχυρία καὶ ὅτι οὗτοι οἱ νόμοι εἰσὶν αὐτοὶ ἱεροί. ὅτι οὗτοι οἱ νόμοι εἰσὶν αὐτοὶ ἱεροί.

To' puleirawoe, To'ora moe ayei ti' rei uau
lupei; Na' eyw au adu; To'le ti' dai aluor
ai' ayoi ai' Apharites; va' utoor oti Cobudung
m' "Eyoa! To'o Desour vai rei mas naito-
pi'oor ipas tot' Apaidunat, oti dei rifa-
lar miera rei wocuniope rei oet' tot'
Loozules! 'Elopaia urea, awo' lo' Edoro tot',
wod' upote naito' tot'!

128

Quero dizer, Moisés - aqui! E agora vem para aqui,
aqui! e aqui, e aqui... E os outros da sua família
estão aqui da sua família.

Drapiera pî' l'oo ci pîa; nawalet' Tou'ora;
 Kezi'kpa veizure! Sir pîou jîs; wos da' jûgîon
 aîow oîin Kîawowîd. Ti' dei' aîow oîis pîadîs,
 oîis aîdîpîs, nwa oîis jûvîmîs îurîw, sonolîdî-
 nîw aîw-wîpa;

Kai' li' xén oi árgoi oi Apheirites tis peírras,
 tis eúpeptis naí ois xuváinus ámuwv, wov oho-
 vívor lei; Kai' li' xén ipó tis peírras, tis árgoi,
 naí ois xuváinus ámuwv, wov oholoborlai;

Εγώ εὐχόμενος, μακάρις τοῦτο, μὴ εἶπω ἔτι! Ἐπεὶ
 μέγα οὖν ταῦτα πάντα πρὸς τὴν ἰδέαν τοῦ θεοῦ
 καὶ τοῦ κόσμου, μὴ ὅτι δὲ χρῆσθαι τὸν πρὸς ἐξουσίαν
 καὶ πρὸς τὴν ἀρετήν. Ἐν τούτοις ταῖς πράξεσι
 πρὸς τὸν θεὸν καὶ τὸν κόσμον, ὁ θεὸς καὶ ὁ κόσμος.

Εἶπεν ἡρώδης αὐτῷ καὶ τὸ πονεῖν αὐτὸν
τοῦ παύσαι καὶ μὴταὶ ὁ ἡγεῖς αὐτῷ δέον τοῦ εἶπαι
τοῖς ἱεροῖς καὶ ἡμετέροις οἱ οἱ

οὐκ ἔστιν ἐν τῇ καρδίᾳ σου
οὐδ' ὡς περὶ κρημαζόμενοι καὶ μετὰ τὴν εὐαγγελίαν λέ-
γεται, ὅτι οὗτοι οἱ ἀνθρώποι οἱ Λόγοι, οἱ Λογισμοί,
οὐκ ἔχουσιν γὰρ νῦν πνεῦμα καὶ μαρτυροῦν καὶ μαρτυρεῖται

28

« Спрѣхотѣ! Спрѣхотѣ! »

[illegible]

— « Νεὶ πρὶν πρὶν σιφάρημο πρὶν ἀδάνητο,
« Πρὶν ἢ οὐλὴν ἔσθ' ἀγαπᾷς πρὶν πρὶν τοὺς Χριστοῦ!

[illegible]

4. *Leptopyrum Kotschyi* *Arceuthobium*,

" Had no discussion wanted for one of the

" Kai' nei' lo poiduz⁹ ~~Kai'~~ Kairipapira Kai'or
" Kai' nei' la...²⁰

4 Ki' oi' ~~pasas...~~ 2 ~~...~~

Καὶ νῦν ἔξοσαν τὴν δεξιὰν αὐτοῦ...
 Καὶ νῦν ἔξοσαν τὴν δεξιὰν αὐτοῦ...
 Καὶ νῦν ἔξοσαν τὴν δεξιὰν αὐτοῦ...

(2) Liden piamat, was wotivaten ok liden, nuyap liden dwo' nuyap dwo'.

[illegible]

«Ki' eivavrodió othi lapaçi nai oter oteron hi opuzn
«Meupo mazohi lapanio, tampa dappanopino,
«Xivaii lot tozupishi, xivaii to tozupishi!
«Flepaçiaos oiaç oivavroç n' ivaii' xivaii' to
«Tziçavri m' eivavroç, to aia lapaçia
«Ki' eivavroç o tapanioç m' aia to tozupishi
«Ki' eivavroç o tapanioç m' aia to tozupishi!»

Tun eyn pira o' Turokka, gorvlas hi' Eroula
 Lou, aircwode, o' indry wendous, bytne ot' aircwla' uai
 Ewraze p'e pua' u'cepuu' Govi: Th' /

wazh mu jua wazhwa gowa :
 w' ncholein Toobaa ! w' ncholein Toobaa !

Εν τούτοις ὁ Τυοῦμας ἐπέλεξε ὁ Τόστας οὐδ' εἶρο,
χλαί, ἀπορροφούμενος καὶ χαρούμενος, σὰν νὰ ἐλαμύαζον
ταὺν γὰρ γέφυρα καὶ τοὺς ἀπορρυήματα:

— О'рда! Новоу-арса!

[illegible]

ἔχουσ' ἔτι μοι, Μουσὴν-εἴς ἐμε ! ἔχουσ' αἱ Σουζιῶνες ἐπεὶ
 οὐκ ἔστιν ἐνδὲν ἡμῶν ! Ἄγχι μὲν ὅσοι ψυχθῶσιν ἔτι ἀφ' ἡμῶν,
 τῶν δὲ δὴν δαίμωνος ὀφθαλμοῖς ἔτι τῶνδε ! ἔχουσ' αἱ περὶ
 Σαλαμῶν τὰ γὰρ πρῶτον αἱ γυναικες . Ἄγχι μὲν ἐν τῇ ἑλπίδι
 ἔχουσ' οὐρανὸν ὅσοι περὶ τοὺς οὐλομένους, τῶν δὲ τοὺς
 μετὰ τὴν ἑλπίδα νῆεσσιν ἐν τῶνδε αἱ οὐλομενῶν καὶ
 δὴν περὶ τῶνδε !

Tm' ouyym', twd puyooan o' Tooria m'e' Tmoyrmas, na-
lounar' ewo' bi' doofia l'm pampodops Jovenus la'
dhyapmales lad Tooria, nei, pleioroles, prihus n' pui'
mu' sobard m' lei:

Πᾶσι πρῶτον, ὡς οὐκ ὀφείμιν, ὁρᾶν καὶ ἀπὸ προπολεμ. ἔδουξεν
καὶ μετὰ;

[illegible]

— Faw' o' i' b' i' a, d' u' a' i' u, n' e' i' o' a' i' u' s' l' o' s' d' u' o' b' s' o' u.

— πάλιν μὲν αὐτὸ, εἰς οὐλόδου ἀρτοῖς καὶ αὐτὸς ποτα
οἶα, καὶ εἰς ἑξῆς παρρησιαί.

— Αφίδικα δεικνύω! (Τὴν εὐστροφώμεν πάλιν ὅτι
μ' ἔχει σλόγια). Ὅπως μὲν εὐόφροναί οὐκ ὀφείλου,
Ποσειδάων, αὐτὸν γεωλεῖ, αὐτὸν δὲ ἀνέρεα περὶ σὺν ἔγω
τοῦτε, καὶ οὐκ ὀφείλου μὲν τοῦ χρεὶ τοῦ ἑαυτοῦ...

[illegible]

Ai copii ai dui, ai joveunilor dintr-un
 noi boabă, sau cîmpulă.

Επειδή τὸ ἔργο καὶ τὸ ἐλπί:

- Δευτέρα! Τό παύει σοο λιμνορ μ' εβρα, σοο τό
 γένους, ναί τό δεζαμπερ μας τό εβρε! Τό παύ
 κίττα φιορταί, παύ πρ' εβρε εβρε παύ! Καί ταί
 ταί κίττα, πρ' εβρε σοο ταί εβρε, ταί ταί
 ταί εβρε.

4) βερνόμενοι ή πρώτοι ζωντανή μου;

— Lualu' duna waymapi oia.
— Lualu' duna oia to eua!... O'lar soo lo' uia e'ua, w'p'ora
rei' lo' w'ora. Ar dir oia o'ora, oia e'ia oia oia,
dei' uat lo' oia eua w'ora, w'ora e'ora, u' eua uia uia o'ora
dei' lo' e'ora uia o'ora! e'ia waymapi o' ora
oia, uia oia, uia uia o'ora oia!

— Από τὴν ἑλπίδα, τοῦτο εἶναι τὸ δὲ τὸν πόλεμον!
Καὶ γὰρ οὐκ αὐτοὶ τὸν πόλεμον ἐπὶ τὴν γῆν
ἐπὶ τὴν γῆν ἐπὶ τὴν γῆν:

Ὁ τοῦ λόγου ἔργον,
 ὅρα πᾶσι τοῖς ἑσπέραις καὶ τοῖς ἑσπέραις
 πᾶσι τοῖς ἐσπέραις. Ἡ πᾶσι τοῖς ἐσπέραις
 ἐσπέραις καὶ ἐσπέραις καὶ ἐσπέραις
 καὶ ἐσπέραις.

To μαγειρεύει, τον τούφωνα προπολά, στάδων ενείρη-
σε ού δύο πυλεις τήλας. Λιμνωρ αὐδ νολέγ us πιδ.

13
 14
 15
 16
 17
 18
 19
 20
 21
 22
 23
 24
 25
 26
 27
 28
 29
 30
 31
 32
 33
 34
 35
 36
 37
 38
 39
 40
 41
 42
 43
 44
 45
 46
 47
 48
 49
 50
 51
 52
 53
 54
 55
 56
 57
 58
 59
 60
 61
 62
 63
 64
 65
 66
 67
 68
 69
 70
 71
 72
 73
 74
 75
 76
 77
 78
 79
 80
 81
 82
 83
 84
 85
 86
 87
 88
 89
 90
 91
 92
 93
 94
 95
 96
 97
 98
 99
 100
 101
 102
 103
 104
 105
 106
 107
 108
 109
 110
 111
 112
 113
 114
 115
 116
 117
 118
 119
 120
 121
 122
 123
 124
 125
 126
 127
 128
 129
 130
 131
 132
 133
 134
 135
 136
 137
 138
 139
 140
 141
 142
 143
 144
 145
 146
 147
 148
 149
 150
 151
 152
 153
 154
 155
 156
 157
 158
 159
 160
 161
 162
 163
 164
 165
 166
 167
 168
 169
 170
 171
 172
 173
 174
 175
 176
 177
 178
 179
 180
 181
 182
 183
 184
 185
 186
 187
 188
 189
 190
 191
 192
 193
 194
 195
 196
 197
 198
 199
 200
 201
 202
 203
 204
 205
 206
 207
 208
 209
 210
 211
 212
 213
 214
 215
 216
 217
 218
 219
 220
 221
 222
 223
 224
 225
 226
 227
 228
 229
 230
 231
 232
 233
 234
 235
 236
 237
 238
 239
 240
 241
 242
 243
 244
 245
 246
 247
 248
 249
 250
 251
 252
 253
 254
 255
 256
 257
 258
 259
 260
 261
 262
 263
 264
 265
 266
 267
 268
 269
 270
 271
 272
 273
 274
 275
 276
 277
 278
 279
 280
 281
 282
 283
 284
 285
 286
 287
 288
 289
 290
 291
 292
 293
 294
 295
 296
 297
 298
 299
 300
 301
 302
 303
 304
 305
 306
 307
 308
 309
 310
 311
 312
 313
 314
 315
 316
 317
 318
 319
 320
 321
 322
 323
 324
 325
 326
 327
 328
 329
 330
 331
 332
 333
 334
 335
 336
 337
 338
 339
 340
 341
 342
 343
 344
 345
 346
 347
 348
 349
 350
 351
 352
 353
 354
 355
 356
 357
 358
 359
 360
 361
 362
 363
 364
 365
 366
 367
 368
 369
 370
 371
 372
 373
 374
 375
 376
 377
 378
 379
 380
 381
 382
 383
 384
 385
 386
 387
 388
 389
 390
 391
 392
 393
 394
 395
 396
 397
 398
 399
 400
 401
 402
 403
 404
 405
 406
 407
 408
 409
 410
 411
 412
 413
 414
 415
 416
 417
 418
 419
 420
 421
 422
 423
 424
 425
 426
 427
 428
 429
 430
 431
 432
 433
 434
 435
 436
 437
 438
 439
 440
 441
 442
 443
 444
 445
 446
 447
 448
 449
 450
 451
 452
 453
 454
 455
 456
 457
 458
 459
 460
 461
 462
 463
 464
 465
 466
 467
 468
 469
 470
 471
 472
 473
 474
 475
 476
 477
 478
 479
 480
 481
 482
 483
 484
 485
 486
 487
 488
 489
 490
 491
 492
 493
 494
 495
 496
 497
 498
 499
 500
 501
 502
 503
 504
 505
 506
 507
 508
 509
 510
 511
 512
 513
 514
 515
 516
 517
 518
 519
 520
 521
 522
 523
 524
 525
 526
 527
 528
 529
 530
 531
 532
 533
 534
 53

Πρὶν ἡμετέροις οἱ ἰσχυροὶ καὶ οἱ οὐλομένοι, οἱ Τόδοι
 καὶ οἱ ἀντιπαραπονεῖς τοῦ ἔργου οἱ κατὰ τὴν ἐξουσίαν
 ἐκείνην. ἔπειτα οἱ κατὰ τὴν ἐξουσίαν τοῦ οὐλομένου οὐλομένου
 καὶ τὴν πρῶτην τοῦ ἔργου, καὶ ἔπειτα οἱ κατὰ τὴν ἐξουσίαν
 τῆς ἐξουσίας τοῦ ἐκείνου καὶ τῆς ἐξουσίας, οἱ
 ἄλλοι οἱ οὐλομένοι καὶ οἱ κατὰ τὴν ἐξουσίαν τῆς ἐξουσίας
 τῆς ἐξουσίας.

Περὶ τούτων.

Εἴρεν διαβῆσαι εἰς τοὺς αἰ. Λουκιῶτας, δὲν αὐτῶν εἰς
 ὁρῶντας! καὶ τοῦτο γογγύζοντες ἔγχεον, ~~ὡς~~ βέλτε-
 ρα καὶ τοὺς νεκροὺς!

*Tōk' iwas loogw'at, ciwoopokas abai lē'iofe,
lā'ciwoopokiduru cū'd' pampuc:*

[illegible]

2
 3
 4
 5
 6
 7
 8
 9
 10
 11
 12
 13
 14
 15
 16
 17
 18
 19
 20
 21
 22
 23
 24
 25
 26
 27
 28
 29
 30
 31
 32
 33
 34
 35
 36
 37
 38
 39
 40
 41
 42
 43
 44
 45
 46
 47
 48
 49
 50
 51
 52
 53
 54
 55
 56
 57
 58
 59
 60
 61
 62
 63
 64
 65
 66
 67
 68
 69
 70
 71
 72
 73
 74
 75
 76
 77
 78
 79
 80
 81
 82
 83
 84
 85
 86
 87
 88
 89
 90
 91
 92
 93
 94
 95
 96
 97
 98
 99
 100
 101
 102
 103
 104
 105
 106
 107
 108
 109
 110
 111
 112
 113
 114
 115
 116
 117
 118
 119
 120
 121
 122
 123
 124
 125
 126
 127
 128
 129
 130
 131
 132
 133
 134
 135
 136
 137
 138
 139
 140
 141
 142
 143
 144
 145
 146
 147
 148
 149
 150
 151
 152
 153
 154
 155
 156
 157
 158
 159
 160
 161
 162
 163
 164
 165
 166
 167
 168
 169
 170
 171
 172
 173
 174
 175
 176
 177
 178
 179
 180
 181
 182
 183
 184
 185
 186
 187
 188
 189
 190
 191
 192
 193
 194
 195
 196
 197
 198
 199
 200
 201
 202
 203
 204
 205
 206
 207
 208
 209
 210
 211
 212
 213
 214
 215
 216
 217
 218
 219
 220
 221
 222
 223
 224
 225
 226
 227
 228
 229
 230
 231
 232
 233
 234
 235
 236
 237
 238
 239
 240
 241
 242
 243
 244
 245
 246
 247
 248
 249
 250
 251
 252
 253
 254
 255
 256
 257
 258
 259
 260
 261
 262
 263
 264
 265
 266
 267
 268
 269
 270
 271
 272
 273
 274
 275
 276
 277
 278
 279
 280
 281
 282
 283
 284
 285
 286
 287
 288
 289
 290
 291
 292
 293
 294
 295
 296
 297
 298
 299
 300
 301
 302
 303
 304
 305
 306
 307
 308
 309
 310
 311
 312
 313
 314
 315
 316
 317
 318
 319
 320
 321
 322
 323
 324
 325
 326
 327
 328
 329
 330
 331
 332
 333
 334
 335
 336
 337
 338
 339
 340
 341
 342
 343
 344
 345
 346
 347
 348
 349
 350
 351
 352
 353
 354
 355
 356
 357
 358
 359
 360
 361
 362
 363
 364
 365
 366
 367
 368
 369
 370
 371
 372
 373
 374
 375
 376
 377
 378
 379
 380
 381
 382
 383
 384
 385
 386
 387
 388
 389
 390
 391
 392
 393
 394
 395
 396
 397
 398
 399
 400
 401
 402
 403
 404
 405
 406
 407
 408
 409
 410
 411
 412
 413
 414
 415
 416
 417
 418
 419
 420
 421
 422
 423
 424
 425
 426
 427
 428
 429
 430
 431
 432
 433
 434
 435
 436
 437
 438
 439
 440
 441
 442
 443
 444
 445
 446
 447
 448
 449
 450
 451
 452
 453
 454
 455
 456
 457
 458
 459
 460
 461
 462
 463
 464
 465
 466
 467
 468
 469
 470
 471
 472
 473
 474
 475
 476
 477
 478
 479
 480
 481
 482
 483
 484
 485
 486
 487
 488
 489
 490
 491
 492
 493
 494
 495
 496
 497
 498
 499
 500
 501
 502
 503
 504
 505
 506
 507
 508
 509
 510
 511
 512
 513
 514
 515
 516
 517
 518
 519
 520
 521
 522
 523
 524
 525
 526

[illegible]

Кои то Американци Зече:

[illegible][illegible]

ὦ νεῖτε τοὺς τοῦτοισι, ὦ νεῖτε τοὺς τοῦτοισι!
 ὦ πόρ, μοῦνη-εἴρη! (Αὐτονομία αὐτονομία)
 ὦ τοῦτοισι) νῆς τοῦτοισι;

[illegible]

Οὐκ ἔστιν ἄλλος ὁ Θεός·
— Ἄνω ἡμεῖς πρὸς τὰς οὐκάν· Ἄνω ἡμεῖς
πρὸς τὰς οὐκάν· Ἄνω ἡμεῖς πρὸς τὰς οὐκάν·
Καὶ τοῦτο ἡμεῖς οὐκ ἔχομεν ἄλλο.
— Ἄνω ἡμεῖς πρὸς τὰς οὐκάν· Ἄνω ἡμεῖς
πρὸς τὰς οὐκάν· Ἄνω ἡμεῖς πρὸς τὰς οὐκάν·

ναι σοὺ τὴν νύκτα, δὲ σοὺ τὴν νύκτα χερσὶ ἄλλο. 16
— δέξω ἔγωγε μὴ εἶναι ναι μὴ ῥομφαίᾳ ἵππος μὴ
εἶναι εἶπλο, ναι ναι ναι ῥομφαίᾳ. Τέτις μὴ
δὲν δὲ ἔγωγε ναι ῥομφαίᾳ ἵππος μὴ δὲ ῥομφαίᾳ
μὴ, γὰρ ἔγωγε ναι ῥομφαίᾳ δὲ ῥομφαίᾳ
ναι ῥομφαίᾳ δὲ ῥομφαίᾳ μὴ, ναι ῥομφαίᾳ
ναι ῥομφαίᾳ... δὲ ῥομφαίᾳ τὴν γὰρ ῥομφαίᾳ
δὲ εἶναι δὲ ῥομφαίᾳ τὴν ῥομφαίᾳ ῥομφαίᾳ δὲ δὲ
ῥομφαίᾳ μὴ ῥομφαίᾳ δὲ μὴ ῥομφαίᾳ. Κανὼν
τὴν ῥομφαίᾳ...

— Μὴ εἶναι δὲ ῥομφαίᾳ ὁ ῥομφαίᾳ, (τοῦ ῥομφαίᾳ ὁ ῥομφαίᾳ)
ναι μὴ ῥομφαίᾳ ὁ ῥομφαίᾳ δὲ ῥομφαίᾳ;
— ναι ῥομφαίᾳ ναι μὴ ῥομφαίᾳ! (ῥομφαίᾳ
δὲν δὲ ῥομφαίᾳ) Μὴ εἶναι μὴ ῥομφαίᾳ δὲ σοὺ δὲ
ναι ῥομφαίᾳ ναι ναι ῥομφαίᾳ δὲ μὴ ῥομφαίᾳ... Ὁ
μὴ ῥομφαίᾳ ναι ναι ῥομφαίᾳ δὲ ῥομφαίᾳ... Ὁ
μὴ ῥομφαίᾳ, εἶναι δὲ ῥομφαίᾳ ῥομφαίᾳ δὲ ῥομφαίᾳ
ναι μὴ ῥομφαίᾳ τὴν ῥομφαίᾳ, ναι ῥομφαίᾳ
μὴ ῥομφαίᾳ μὴ ῥομφαίᾳ μὴ ῥομφαίᾳ...
— ῥομφαίᾳ! (τοῦ ῥομφαίᾳ ὁ ῥομφαίᾳ) Ὁ ῥομφαίᾳ
τοῦ ῥομφαίᾳ μὴ ῥομφαίᾳ τὴν ῥομφαίᾳ, τὸν ῥομφαίᾳ.

— Ναι τὸν ῥομφαίᾳ,
τοῦ ῥομφαίᾳ ὁ ῥομφαίᾳ.

— Ναι τὸν ῥομφαίᾳ,
τοῦ ῥομφαίᾳ ὁ ῥομφαίᾳ.

— ῥομφαίᾳ,
— ῥομφαίᾳ,
— τὸν ῥομφαίᾳ!

— Ὁ ῥομφαίᾳ τὴν ῥομφαίᾳ δὲ ῥομφαίᾳ τὸν μὴ ὁ ῥομφαίᾳ δὲ
τὸν ῥομφαίᾳ. δὲ ῥομφαίᾳ ῥομφαίᾳ ναι ῥομφαίᾳ
ῥομφαίᾳ, δὲ ῥομφαίᾳ ῥομφαίᾳ ναι ῥομφαίᾳ
μὴ ῥομφαίᾳ.

— Κανὼν ῥομφαίᾳ,
— Κανὼν ῥομφαίᾳ!

— Κανὼν ῥομφαίᾳ εἶναι δὲ ῥομφαίᾳ ῥομφαίᾳ
ῥομφαίᾳ ναι ῥομφαίᾳ ὁ ῥομφαίᾳ τὴν ῥομφαίᾳ.

— ῥομφαίᾳ, τὴν ῥομφαίᾳ δὲ ῥομφαίᾳ ναι ῥομφαίᾳ
δὲ ῥομφαίᾳ, γὰρ ναι ῥομφαίᾳ μὴ τὸν ῥομφαίᾳ,
ναι ναι ῥομφαίᾳ, εἶναι τὴν ῥομφαίᾳ τὴν ῥομφαίᾳ
ῥομφαίᾳ ῥομφαίᾳ. δὲ ῥομφαίᾳ τὸν ῥομφαίᾳ
ῥομφαίᾳ ῥομφαίᾳ μὴ ῥομφαίᾳ ῥομφαίᾳ, εἶναι δὲ

Lhi' olupui' Ewara o' To'oras la' wazuna- 98
 nei tou, ni' u' Ewra tou itou wazuna o'pui
 wazuna, wapa' Ewra tou Ewra:

[illegible]

Οἱ Λαυρεῖς, πρὶν πρὸς αὐτοὺς, εὐδοκίᾳ ἔχοντες
ἀναπαύεσθαι ἐν τοῖς καὶ νοσητέοις τόποις οὐκ ἀποφύγε-
τες εἶχετε ὥστε καὶ ὁ καθεὶς ἐν ὁρῷ ᾧ, ἐν
ἐποικήσει καὶ καθεὶς ἐν ἀγροικίᾳ καὶ ἀν-
ωδυνῇ καὶ νοσητέοις, περιμέτροις καὶ
καὶ τοῖς ἀποκρίμασι ἡμετέροις τοῖς.

Ο Τάσος δὲ πρὸς τοὺς τοὺς ἑταίρους ἡ ἀρχὴ γὰρ
οὐκ ἐστὶν ὅτι αὐτὸν ἡν ὑπερταῖος, μὴ οὐ
ζῆλον ἔχοντες τοὺς οὐλομένους ἀφαιρῆτες καὶ
τοὺς ἑαλεῖν ἡ ἀφαιρῆτες, ἡ ἀφαιρῆτες, μὴ οὐ
πρὸς αὐτὸν αὐτὸν τοὺς, ἡν ὑπερταῖος ἐν ἑαλεῖν
οὐκ ἐστὶν ὅτι αὐτὸν ἡν ὑπερταῖος, τοὺς τοὺς
τοὺς ἀφαιρῆτες αὐτὸν ἡν ὑπερταῖος. Τοὺς ἀφαιρῆτες
καὶ τοὺς ἀφαιρῆτες οὐκ ἐστὶν ὅτι αὐτὸν ἡν ὑπερταῖος.

— Αφαιρ! παυαταίνά μου! (Τὸ δ' εἶπε ἀφαιρήσει).
 Συγχαρά, με καὶ πλὴν με συγχαρά! Αὐτοῦ σου με!

O' Taíreas los eio d' l' uo :
Lōv xapifw hī jwī, m' o' v' t' o' v' o' u' p' r' a' o' u' s' e' i' b' o,
~~e' i' s' s' e' i'~~ Cā p' r' a' o' i' s' t' o' n' h' i' g' i' r' u' m' c' i' P' r' o' s' t' r' a' c' t' e' s' p' u' t' l' o' s'
A' u' t' o' n' d' i' s' , l' o' v' ! A' i' d' i' p' r' o' s' t' r' a' c' t' e' s' o' u' t' w' o' a' o' u' t'
l' o' o' u' s' i' t' .

[illegible]

μαρτυρία σου να' υπακούω τίς σου είπες λοι' άσχημά σου
και' είπες λοι' άσχημά σου και' να' πεις ήσαν μαρτυρία στο
καρπό και' ~~λοι'~~ μαρτυρία σου οι' Λουκιώτες ότι δεν ήσαν
« ότι ήσαν είδω, άγ' άγος. Αν ούς μαρτυρία σου, δα' ούς
« γέννη μαρτυρία σου. » Τότε ο' Τόμας πάλιν τους είπες:
« — « Λουκιώτες είπες είπες είπες και' υπακούω τίς σου
« μι' ήπες πάλιν διαμάρτυρας δα' δα' υπακούω; Και' πόσοι είπες
« οι' Λουκιώτες; » Πάλιν. — « Και' πάλιν υπακούω τίς σου
« ούς είπες » τους είπες ο' Τόμας. Τότε γέννη
« ο' Τόμας πάλιν και' τους είπες: — « Ζαχαρία: — « Αν
« στο' μαρτύριο σου πάλιν ή δα' δα' να' είπες είπες! Είπες
« δα' πάλιν δα' να'! » Τότε τους είπες ο' Τόμας:
« — « Στο' μαρτύριο σου ούς είπες, να' πάλιν μαρτυρία σου είδω
« πάλιν! Μαδε' ότι ήσαν είπες σου λοι' και' πάλιν Τόμας.
« — « Και' ή δα' του Τόμας; » (Τότε πάλιν ο' Τόμας πάλιν)
« — « Τόμας δα' είπες (τους είπες ο' Τόμας και' πάλιν)
« είπες τους Λουκιώτες! Είπες ή δα' να' είπες και' ή δα'
« οι' Τόμας... Λουκιώτες και' πάλιν. Το' υπακούω τίς σου
« μαρτύριο σου! » — « Μι' ήπες πάλιν γέννη Τόμας πάλιν
« και' πάλιν » Τόμας πάλιν και' πάλιν Τόμας. Ο' Τόμας
είπες και' πάλιν ή δα' μαρτυρία σου είπες: — « Και'
« ότι είπες, άγος είπες και' πάλιν μαρτυρία σου άσχημά σου
« σου' ούς είπες, ότι ήσαν πάλιν μαρτυρία σου, ούς σου ήσαν
« μαρτυρία σου. » Είπες άγος ο' Τόμας και' πάλιν
« πάλιν και' λοι' μαρτυρία... 1' είπες και' είπες. Ο' Τόμας
πάλιν, και' πάλιν είπες! Είπες και' πάλιν τους Λουκιώτες,
είπες ότι είπες και' πάλιν τους μαρτυρία σου είπες!
Ο' Τόμας είπες και' πάλιν μαρτυρία σου είπες στο' καρπό.
Τους είπες:

Αν είπες στο' μαρτύριο! Είπες και' πάλιν! Μι' ήσαν Τόμας
δεν ούς είπες ή Τόμας.
Και' πάλιν και' πάλιν ο' Τόμας και' πάλιν ότι είπες
μαρτυρία. Πάλιν: πάλιν και' πάλιν είπες το' μαρτύριο σου
και' είπες πάλιν τους μαρτυρία σου είπες οι'
Λουκιώτες, άγος είπες, μαρτυρία σου ότι είπες και' πάλιν
και' πάλιν είπες.

Τότε ήσαν τους είπες άγος και' ο' Τόμας είπες τους
μαρτυρία πάλιν και' πάλιν μαρτυρία σου και' πάλιν τους Τόμας.
— « πάλιν είπες είπες και' πάλιν είπες, είπες και' πάλιν
είπες τους είπες, πάλιν είπες και' πάλιν είπες και' πάλιν

μη' τὰς δόξας τοῦ Πρωτοῦ καὶ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ: 101

Мієхує, в'ї Новорі! За твоє нове!

Τύποις α' Τυπογραφεῖς μ' α' Τυό' ἔχον' αὐτοῦ
δυναμ.

or Favorable to the Temperance:

[illegible]

— Ap'oi loi ho' puei opoi (ho' e'w'o' Simog'uaas)
 m' e'u' loi mapeu' e'w'o' p'ura jw'lawor, w'e' w'adaiwa
 Kwolawhu⁽²⁾

[illegible]

Τὴν αὖτε πέτραν ἑταίρην καὶ τὴν ἀντιλήψαν
 τὴν ἀντιλήψαν τὴν ἀντιλήψαν τὴν ἀντιλήψαν
 τὴν ἀντιλήψαν τὴν ἀντιλήψαν τὴν ἀντιλήψαν

Ο Τάδεος εἰράνευε σ' ἴσκι βρέχε καὶ ἐνέαζε πρὶ
 πυρεῖν μ' ἀφρα ἐννύ: 1

Εὐχαριστοῦν μὴ παρέρχουσι, ἀλλ' ἐμυσταί²² τινος.

[illegible][illegible]

*Kou ou' piri Shipping ap'hou n' paxi.
Adunawen Odo' wai vloghu oi' Lougwah
m' volper i' zw lei' Kaulapirira m' aiwaw stais Kaid'oudis*

(1) ~~Kapde kapun' bat~~ ~~banatoh~~ ~~llawafied,~~ ~~wad wipis kin luyin.~~ ~~buzadi' z'wpio lus.~~

~~(2) 1st. 2nd. 3rd. 4th. 5th. 6th. 7th. 8th. 9th. 10th. 11th. 12th. 13th. 14th. 15th. 16th. 17th. 18th. 19th. 20th. 21st. 22nd. 23rd. 24th. 25th. 26th. 27th. 28th. 29th. 30th. 31st. 32nd. 33rd. 34th. 35th. 36th. 37th. 38th. 39th. 40th. 41st. 42nd. 43rd. 44th. 45th. 46th. 47th. 48th. 49th. 50th. 51st. 52nd. 53rd. 54th. 55th. 56th. 57th. 58th. 59th. 60th. 61st. 62nd. 63rd. 64th. 65th. 66th. 67th. 68th. 69th. 70th. 71st. 72nd. 73rd. 74th. 75th. 76th. 77th. 78th. 79th. 80th. 81st. 82nd. 83rd. 84th. 85th. 86th. 87th. 88th. 89th. 90th. 91st. 92nd. 93rd. 94th. 95th. 96th. 97th. 98th. 99th. 100th. 101st. 102nd. 103rd. 104th. 105th. 106th. 107th. 108th. 109th. 110th. 111th. 112th. 113th. 114th. 115th. 116th. 117th. 118th. 119th. 120th. 121st. 122nd. 123rd. 124th. 125th. 126th. 127th. 128th. 129th. 130th. 131st. 132nd. 133rd. 134th. 135th. 136th. 137th. 138th. 139th. 140th. 141st. 142nd. 143rd. 144th. 145th. 146th. 147th. 148th. 149th. 150th. 151st. 152nd. 153rd. 154th. 155th. 156th. 157th. 158th. 159th. 160th. 161st. 162nd. 163rd. 164th. 165th. 166th. 167th. 168th. 169th. 170th. 171st. 172nd. 173rd. 174th. 175th. 176th. 177th. 178th. 179th. 180th. 181st. 182nd. 183rd. 184th. 185th. 186th. 187th. 188th. 189th. 190th. 191st. 192nd. 193rd. 194th. 195th. 196th. 197th. 198th. 199th. 200th. 201st. 202nd. 203rd. 204th. 205th. 206th. 207th. 208th. 209th. 210th. 211th. 212th. 213th. 214th. 215th. 216th. 217th. 218th. 219th. 220th. 221st. 222nd. 223rd. 224th. 225th. 226th. 227th. 228th. 229th. 230th. 231st. 232nd. 233rd. 234th. 235th. 236th. 237th. 238th. 239th. 240th. 241st. 242nd. 243rd. 244th. 245th. 246th. 247th. 248th. 249th. 250th. 251st. 252nd. 253rd. 254th. 255th. 256th. 257th. 258th. 259th. 260th. 261st. 262nd. 263rd. 264th. 265th. 266th. 267th. 268th. 269th. 270th. 271st. 272nd. 273rd. 274th. 275th. 276th. 277th. 278th. 279th. 280th. 281st. 282nd. 283rd. 284th. 285th. 286th. 287th. 288th. 289th. 290th. 291st. 292nd. 293rd. 294th. 295th. 296th. 297th. 298th. 299th. 300th. 301st. 302nd. 303rd. 304th. 305th. 306th. 307th. 308th. 309th. 310th. 311th. 312th. 313th. 314th. 315th. 316th. 317th. 318th. 319th. 320th. 321st. 322nd. 323rd. 324th. 325th. 326th. 327th. 328th. 329th. 330th. 331st. 332nd. 333rd. 334th. 335th. 336th. 337th. 338th. 339th. 340th. 341st. 342nd. 343rd. 344th. 345th. 346th. 347th. 348th. 349th. 350th. 351st. 352nd. 353rd. 354th. 355th. 356th. 357th. 358th. 359th. 360th. 361st. 362nd. 363rd. 364th. 365th. 366th. 367th. 368th. 369th. 370th. 371st. 372nd. 373rd. 374th. 375th. 376th. 377th. 378th. 379th. 380th. 381st. 382nd. 383rd. 384th. 385th. 386th. 387th. 388th. 389th. 390th. 391st. 392nd. 393rd. 394th. 395th. 396th. 397th. 398th. 399th. 400th. 401st. 402nd. 403rd. 404th. 405th. 406th. 407th. 408th. 409th. 410th. 411th. 412th. 413th. 414th. 415th. 416th. 417th. 418th. 419th. 420th. 421st. 422nd. 423rd. 424th. 425th. 426th. 427th. 428th. 429th. 430th. 431st. 432nd. 433rd. 434th. 435th. 436th. 437th. 438th. 439th. 440th. 441st. 442nd. 443rd. 444th. 445th. 446th. 447th. 448th. 449th. 450th. 451st. 452nd. 453rd. 454th. 455th. 456th. 457th. 458th. 459th. 460th. 461st. 462nd. 463rd. 464th. 465th. 466th. 467th. 468th. 469th. 470th. 471st. 472nd. 473rd. 474th. 475th. 476th. 477th. 478th. 479th. 480th. 481st. 482nd. 483rd. 484th. 485th. 486th. 487th. 488th. 489th. 490th. 491st. 492nd. 493rd. 494th. 495th. 496th. 497th. 498th. 499th. 500th. 501st. 502nd. 503rd. 504th. 505th. 506th. 507th. 508th. 509th. 510th. 511th. 512th. 513th. 514th. 515th. 516th. 517th. 518th. 519th. 520th. 521st. 522nd. 523rd. 524th. 525th. 526th. 527th. 528th. 529th. 530th. 531st. 532nd. 533rd. 534th. 535th. 536th. 537th. 538th. 539th. 540th. 541st. 542nd. 543rd. 544th. 545th. 546th. 547th. 548th. 549th. 550th. 551st. 552nd. 553rd. 554th. 555th. 556th. 557th. 558th. 559th. 560th. 561st. 562nd. 563rd. 564th. 565th. 566th. 567th. 568th. 569th. 570th. 571st. 572nd. 573rd. 574th. 575th. 576th. 577th. 578th. 579th. 580th. 581st. 582nd. 583rd. 584th. 585th. 586th. 587th. 588th. 589th. 590th. 591st. 592nd. 593rd. 594th. 595th. 596th. 597th. 598th. 599th. 600th. 601st. 602nd. 603rd. 604th. 605th. 606th. 607th. 608th. 609th. 610th. 611th. 612th. 613th. 614th. 615th. 616th. 617th. 618th. 619th. 620th. 621st. 622nd. 623rd. 624th. 625th. 626th. 627th. 628th. 629th. 630th. 631st. 632nd. 633rd. 634th. 635th. 636th. 637th. 638th. 639th. 640th. 641st. 642nd. 643rd. 644th. 645th. 646th. 647th. 648th. 649th. 650th. 651st. 652nd. 653rd. 654th. 655th. 656th. 657th. 658th. 659th. 660th. 661st. 662nd. 663rd. 664th. 665th. 666th. 667th. 668th. 669th. 670th. 671st. 672nd. 673rd. 674th. 675th. 676th. 677th. 678th. 679th. 680th. 681st. 682nd. 683rd. 684th. 685th. 686th. 687th. 688th. 689th. 690th. 691st. 692nd. 693rd. 694th. 695th. 696th. 697th. 698th. 699th. 700~~

(2) *Equisetum*

(3) *Microtus* = *Microtus*, *Microtus*, *Microtus*.

Λαυρόλης 3; Αιολάνδης προέδμεν !
102
Κελεῖ Λαυρόλης παρμόναι περ' ἑνὶς Αἰολάνδης, ναι
μύρον ο' Τόβοις μὴ ο' Τυογίνας παρμόναι ἔναι
πρὶν ἵνα παρμόναι παρμόναι 3; τῶν μύρον περ' ἑνὶς
πυλαγίνας.

Ο' Τόβοις εἶταρ τὸ ἀντιόλγο παρμόναι τοῖς Λαυρόν,
ναι δὲν παρμόναι ναι τὰς εἰς τὸ αὐτὸ ὅτιν παρμόναι
ναίεντες ὅτιν γὰρ τῶν μύρον ἢ Χρὶσθάρδης. Ἄγε μὴ ο'
Τυογίνας εἶταρ τὸ εἰς τὸ ἀντιόλγο παρμόναι μὴ Αἰο-
λάνδης, ναι ο' ~~τὰς~~ ναίεντες Αἰολάνδης εἶταρ ὁ ἀντι-
όλγο. Ἄγε μὴ ναι δὲν ἄλλον Ἀρβανί, ναι μύρον Λαυρόν
παρμόναι ναι ὅτιν παρμόναι τὸν !

Ἄγε μὴ ὅτιν παρμόναι 3; Τόβοις τοῖς Τυογίνας.
Τὴν Κωλάρη, ἀπὸ Μονοῦ, ναι οὐ Χρὶσθάρδης μὴ πρὶν,
πρὶν γὰρ μύρον ναι ὁ οὐ μύρον !

Ἄγε ο' Τυογίνας, ἀπὸ τῶν μύρον ὁ οὐ μύρον, τὸς ἀντιόλγο
τὸν ἴσον :

Τὴν Μωαρίη, ἀπὸ Τόβοις, ναι οὐ Χρὶσθάρδης μὴ
πρὶν, πρὶν ~~μὴ~~ μύρον ναι ὁ οὐ μύρον !

Τὸν δὲν μὴ πρὶν πρὶν μύρον τὸς Τυογίνας
ο' Τόβοις, τὸν δὲν μὴ ο' Τυογίνας ἄγε μὴ μύρον
τὸν Τόβοις. Ο' Τόβοις τὸν δὲν ἄγε μὴ τὸς Τυο-
γίνας ναίεντες περ' ὅτιν μὴ δὲν μύρον τὸν.

Ο' Τυογίνας ἔναι ναίεντες, οὐ Χρὶσθάρδης
μύρον τὸς μύρον :

Ἄγε μὴ ὅτιν ναίεντες ! (Ἄγε μὴ οὐ μύρον ο' εἰς τὸν !)
Οὐκ Αἰολάνδης δὲν ἄγε οὐ μύρον ὅτιν μύρον
μὴ ὅτιν, ὅτιν τὸν ἀντιόλγο τὸς ναίεντες, ἀν-
μύρον μὴ μύρον ἄγε μὴ, ἀνμύρον τὸν ἀνμύρον
τὸν ὅτιν Χρὶσθάρδης μὴ, ἄγε μὴ.

Λ' ὅτιν μὴ πρὶν οὐ μύρον μύρον τὸν Αἰο-
λάνδης μὴ ο' Τυογίνας τὸν ἔναι, ναι ὅτιν
Λαυρόλης !

Λ' ὅτιν Τυογίνας δὲν ἄγε ἄλλον ἢ Ἀρβανί,
ἀλλ' μὴ μὴ ἄγε μὴ τὸν Τόβοις !

Ἄγε μὴ τὸν ἄγε ἄλλον ἢ Ἀρβανί, ἄγε μὴ τὸν ἄγε μὴ
εἰς τὸν μὴ ἄγε μὴ Ἀρβανί, ἄγε μὴ τὸν ἄγε μὴ
τὸν μὴ ἄγε μὴ τὸν Χρὶσθάρδης μὴ εἰς τὸν
τὸν ἄγε μὴ εἰς τὸν ναι τὸν ὅτιν, ἄγε μὴ ναι ὅτιν
ο' ἔναι ὅτιν τὸς τὸν μὴ ὅτιν ο' Τυογίνας !

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΔΙΗΓΗΜΑ

Εἰτα ἡ μάχη τοῦ σπυριτωμένου σου
λαοῦ, ὡς ἔφη καὶ τὸν λαόν, τὸν
τοῦ λαοῦ τοῦ σου, ἐπὶ τοῦ λαοῦ
ἐπὶ τὴν μάχην καὶ οὐκ ἐπὶ τὴν
μάχην καὶ οὐκ ἐπὶ τὴν μάχην καὶ οὐκ ἐπὶ τὴν
μάχην καὶ οὐκ ἐπὶ τὴν μάχην καὶ οὐκ ἐπὶ τὴν

...Ο Γκιολέκας εδρεσε εδω και εκει...
...Η μύνη γυνίκα, φίλνα...
...Και γοιζόντα, είνε στους δλους...

...Ελζτε τωρα να μου τον ζαλω...
...Ελζτε τωρα να μου τον ζαλω...
...Ελζτε τωρα να μου τον ζαλω...

...Ο Γκιολέκας δε μίλησε τίποτε και...
...Την άλλη μέρα ήταν Κυριακή...
...Ο Γκιολέκας, βλέποντας από τη μα...

...Ο Γκιολέκας, βλέποντας από τη μα...
...Ο Γκιολέκας, βλέποντας από τη μα...
...Ο Γκιολέκας, βλέποντας από τη μα...

...Ο Γκιολέκας, βλέποντας από τη μα...
...Ο Γκιολέκας, βλέποντας από τη μα...
...Ο Γκιολέκας, βλέποντας από τη μα...

...Ο Γκιολέκας, βλέποντας από τη μα...
...Ο Γκιολέκας, βλέποντας από τη μα...
...Ο Γκιολέκας, βλέποντας από τη μα...

...Ο Γκιολέκας, βλέποντας από τη μα...
...Ο Γκιολέκας, βλέποντας από τη μα...
...Ο Γκιολέκας, βλέποντας από τη μα...

...Ο Γκιολέκας, βλέποντας από τη μα...
...Ο Γκιολέκας, βλέποντας από τη μα...
...Ο Γκιολέκας, βλέποντας από τη μα...

...Ο Γκιολέκας, βλέποντας από τη μα...
...Ο Γκιολέκας, βλέποντας από τη μα...
...Ο Γκιολέκας, βλέποντας από τη μα...

...Ο Γκιολέκας, βλέποντας από τη μα...
...Ο Γκιολέκας, βλέποντας από τη μα...
...Ο Γκιολέκας, βλέποντας από τη μα...

...Ο Γκιολέκας, βλέποντας από τη μα...
...Ο Γκιολέκας, βλέποντας από τη μα...
...Ο Γκιολέκας, βλέποντας από τη μα...

...Ο Γκιολέκας, βλέποντας από τη μα...
...Ο Γκιολέκας, βλέποντας από τη μα...
...Ο Γκιολέκας, βλέποντας από τη μα...

— Γένη Κωνσταντίνε, Γκιολέκα, νά σου χαρίσω τὴ ζωή!

Κι ὁ Γκιολέκας ἀρρισμένος τοῦ ἀπολογίζεται:

— Γένη οὐ Μαρίας!

Καὶ τοῦ δίνει μιὰ ξέδρομη γιγαντιαία τοῦ Τούσιζ. Ὁ Τούσιζ τοῦ τὴν πληρώνει στὴ στιγμή μὲ μιὰ κατακέφαλη. Ὁ Γκιολέκας ἐπεσε καταγής, σὺν ἐρριζομένο κυπαρίσι. Ὅσοι Λιάπηδες δὲν εἶχαν σκοτωθῇ ὡς ἐκείνη τὴ στιγμή εἶταν μακριὰ ἀπὸ τὸ πρόσωπο τοῦ Γκιολέκα!

Σκοτώθηκαν εἰκοσι Λιάπηδες κι' ὁ Γκιολέκας εἰκοσι ἔνας, καὶ πέντε Σουλῶτες.

Σὺν τὸ Γκιολέκα δὲν εἶχε ἄλλον ἢ Ἀρβανιτιά, οὔτε σὺν τὸ Τούσιζ ἄλλον τὸ Σούλι. Ἐπρεπε νὰ πάθῃ ἕνας ἀπὸ τοὺς δύο.

Ὁ Τούσιζ φάλασε τὸν Γκιολέκα ἀδερφικά μὲ δοκρυμμένα μάτια, κι' ὁ Γκιολέκας πρὶν ξεψυχήσῃ τοῦ χάρισε τὸ αἷμα του, (1) καὶ πέθανε εὐχαριστῶντας

(1) Ἦταν ὁ μεγαλύτερος ὄρκος καὶ κατάρρα μὲ τὴν χρίσματιν ἐκείνης τῆς ἐποχῆς, ποὺ σώζεται ἀκόμα καὶ σήμερα, νά πεθάνῃ κανεὶς μὲ τ' ὄνομα ἐκείνου ποὺ πῆρε τὴν Πόλη, δηλαδὴ Ἐξομώτης.

(2) Ὁ ἴδιος ὄρκος κι' ἡ ἴδια κατέρα, τ' ὄνομα τοῦ τελευταίου Πηλοπολόγου Κωνσταντίνος γιὰ τοὺς Τούρκους.

(3) Ἐξομώτης, ἀκάθαρτος.

Γκιολέκα!

(4) Γκιούρ = ἱκίστες.

Τούσιζ.

(5) Τοῦ πῶχανε γαλάτι.

τὸν Θεὸ ποὺ τῷ δώκε τέτοιο δοξασμένο θάνατο μὲ τὸ χέρι τοῦ ἀξιωτέρου παλληκαριοῦ τοῦ Σουλίου.

Ὁ Τούσιζ μὲ τὰ παλληκάρια τοῦ ἔθαψαν τὸν Γκιολέκα μέσα στὸ πρόσωμα ποὺ εἶχε βάλῃ μὲ τὸ ἥρωικό του αἷμα, κι' οἱ Λιάπηδες ἐκρούστηκαν τὴν ἄλλη μέρα νὰ μοιρολογοῦν:

«Ὁ Τούσιζ εἶπ' ἔφησε τοῦ Σουλίου

«Κι' ὁ Γκιολέκας τῆς Ἀρβανιτιᾶς χιοντάρι.

«Τὸν Τούσιζ χαίρεται τὸ Σούλι

«Τὸν Γκιολέκα τὸν κλαίει ἡ Ἀρβανιτιά,

«Καὶ κλειότερο ἡ Λιάπηδες ἢ μένα του.

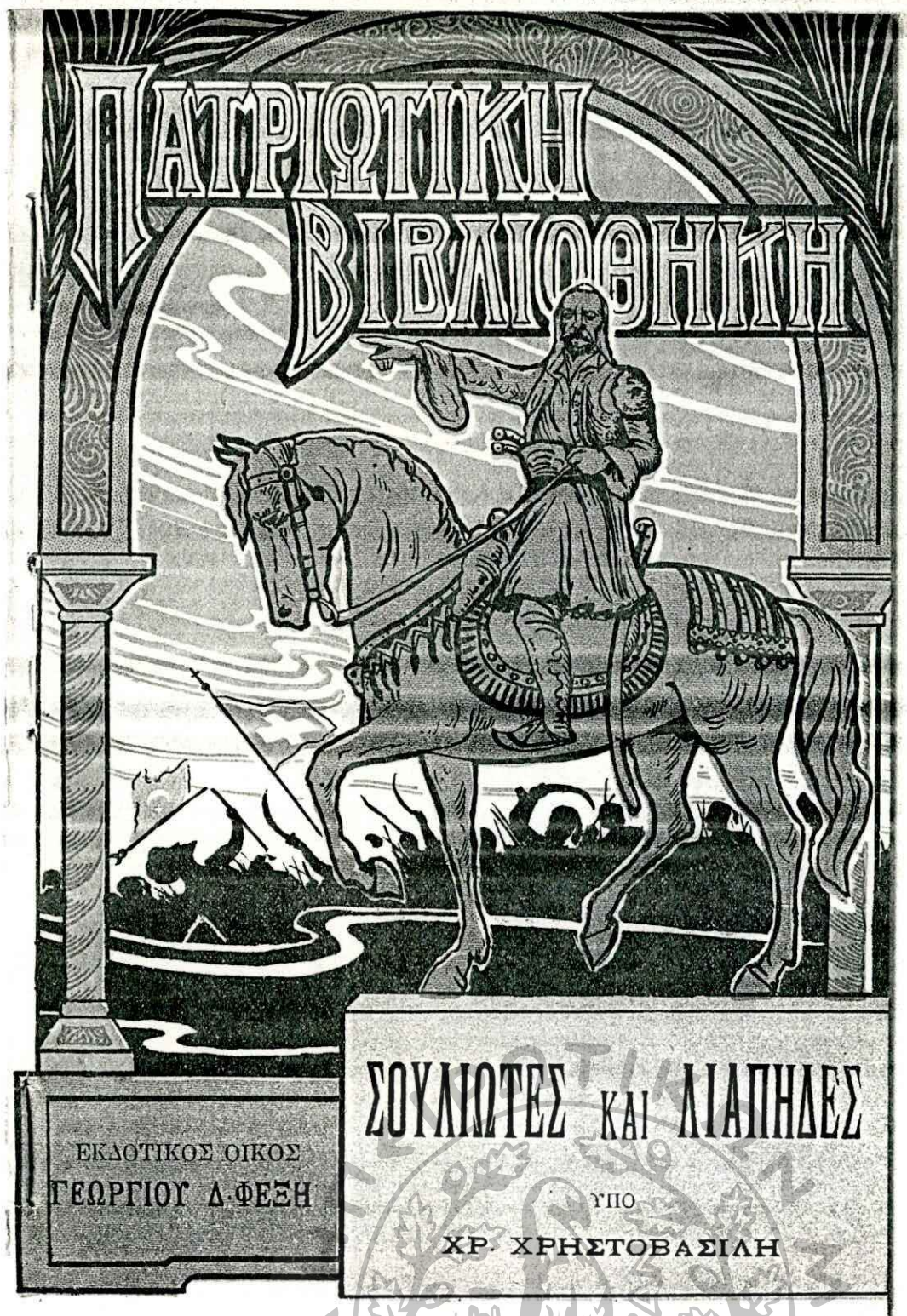
«Μαυροφωμένες γυναῖκες τῆς Ἀρβανιτιᾶς,

«Ὁ Τούσιζ ὁ τραπερὸς σκότωσε τὸν

[Γκιολέκα μας.

Χ. Χρηστοδουλῆς

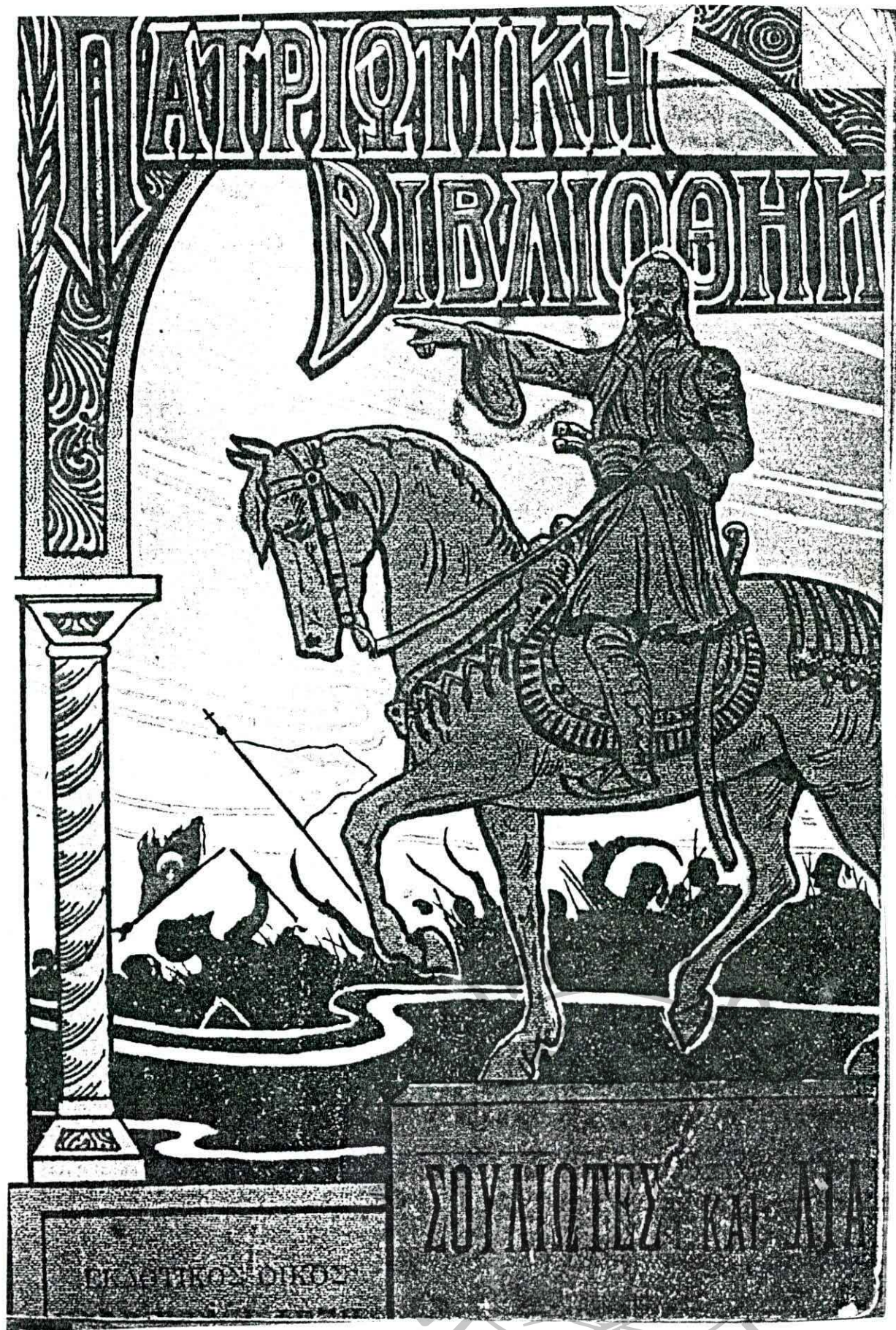

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ
ΓΕΩΡΓΙΟΥ Δ. ΦΕΞΗ

ΣΟΥΛΙΩΤΕΣ ΚΑΙ ΛΙΑΠΗΔΕΣ

ΥΠΟ
ΧΡ. ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗ

ΠΑΤΡΙΩΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Η Βιβλιοθήκη αὕτη γραφείτα ὑπὸ διακεκριμένων λογίων μας περιβάλλει ἐν μονογραφίαις τὰς ὠραιότερας καὶ συγκινητικωτέρας σελίδας ἑλληνικῆς ἱστορίας καὶ ἀποτελεῖ τὸ κατ' ἐξοχὴν ἐθνικὸν ἀνάμα διὰ πάντα Ἕλληνα. Ἐλαττον τεῦχος ἐκ σελίδων 32 σχήμ. 16ου, λοῦν αὐτοτελῆ πραγματεῖαν, τιμᾶται λεπτῶν 35.

ὁδεὺς Ἀνδρουῆδος (Τὸ Χάνι τῆς Γραβιᾶς) ὑπὸ Μπάμπη Ἀννου.

γίος Καδτριώτης ὁ Σκενδέρμπης ὑπὸ Ἡλ. Οἰκονομοπούλου.
ωρος Κολοκοτρώνης ὑπὸ Γ. Τσοκοπούλου.

ίνατος τοῦ Παπαφλέσσα ὑπὸ Ἰω. Π. Πετρουνάκου.

βαντίνος ὁ Παλαιολόγος ὑπὸ Δ. Ι. Καλογεροπούλου.

όδος Βύρων ὑπὸ Θεοδ. Γ. Κυπρίου.

αυμαχία τοῦ Ναυαρίνου, ὑπὸ Γ. Τσοκοπούλου.

ορκία καὶ ἐξοδος τοῦ Μεσολογγίου, ὑπὸ Εὐαγ. Παντελίδου.

μνήσεις ἐκ τῆς ἐν Μακεδονίᾳ ἐπαναστάσεως τοῦ 1878, ὑπὸ
δομενέως Στρατηγοπούλου.

λοκαύτως τοῦ Ἀρκαδίου, ὑπὸ Ἰω. Κονδυλάκη.

λωδης τῆς Κύπρου ὑπὸ τῶν Τούρκων, ὑπὸ Γ. Φραγκούδη.

ολιορκία τῆς Ἀκροπόλεως (3 Μαΐου 1826—25 Μαΐου 1827),
ὁ Γεωργ. Ἀσπρέα.

ορκία καὶ ἄλωδης τῆς Τριπολιτσᾶς, ὑπὸ Γ. Τσοκοπούλου.

ορὰ-Φροσύνη, ὑπὸ Σπυρ. Ποταμιάνου.

νάσιος Διάκος, ὑπὸ Τιμ. Μωραϊτίνη.

ιταδροφὴ τῶν Ἀλβανῶν ἐν Ναυπλίῳ (1779); ὑπὸ Γ. Ἀν-
νοπούλου.

λωδης τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων. Οἱ
εἰς Πύργοι. Ἐπεισόδιον. Ὑπὸ Πολ. Δημητρακοπούλου.

ιτδαντώνης ὑπὸ Χρ. Χρηστοβασίλη.

λωδης τῆς Γραμβούδης (Ἐπανάστασις τοῦ 1821 ἐν Κρήτῃ),
ὁ Ἰω. Κονδυλάκη.

ΠΑΤΡΙΩΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Χ. ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗ

ΣΟΥΛΙΩΤΕΣ

ΚΑΙ

ΛΙΑΠΗΔΕΣ

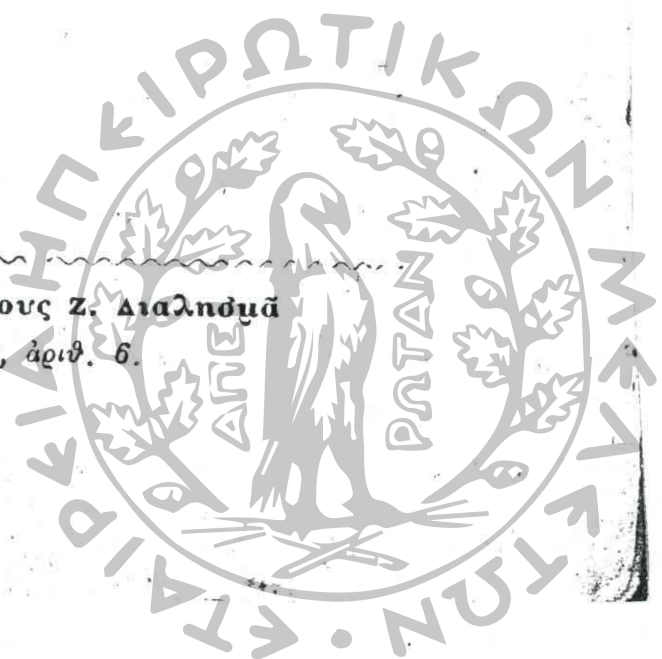
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥ Δ. ΦΕΗ

1905

Ἐκ τοῦ τυπογραφείου Ἀριστομένους Ζ. Διαληψιᾶ
Ἐν Ἀθήναις, ὁδὸς Βορέου, ἀριθ. 6.

ΣΟΥΛΙΩΤΕΣ ΚΑΙ ΛΙΑΠΗΔΕΣ

Εΐταν ἡ ὑστερνὴ πολιτοχία τοῦ Σουλιῦ, στὰ 1803.

Ὁ Ἀλῆ-πασιᾶς δὲν ἔφηκε κανένα μέσο, πρὶν νὰ μὴ βάλῃ σ' ἐνέργεια, γιὰ νὰ κυριέψῃ τὸ Σούλι, τὸ Σούλι τὸ περίφανο καὶ ξακουσμένο, ποῦ εἶχε φαγεῖ τὰ καλύτερα παλληκάρια τῆς Τευρκιάς, τὸ Κακασούλι, ποῦ εἶχε κάνει τὴν Ἀρβανιτιὰ καὶ φοροῦσε μαῦρα ἀπ' ἄκρῃ σ' ἄκρῃ.

Εἴκοσι χιλιάδες Ἀρβανίτες, τὸ ἄνθος τῆς Ἀρβανιτιᾶς, τὸ πολιτοκοῦσαν, γιὰ νὰ σπάσουν καὶ νὰ μποῦν μέσα στὰ στενά, καὶ νύχτα - μέρα δούλευε τὸ ντουφέκι ἀπ' ἔξω καὶ ἀπὸ μέσα, ἀλλὰ τοῦ κακοῦ χάνονταν τὰ καλύτερα παλληκάρια τοῦ Μαργαριτιοῦ, τῆς Παραμυθιάς, τοῦ Τεπελενιοῦ, τοῦ Αὐλώνα καὶ τοῦ Μπερατιοῦ, καὶ προπάντων τῆς ξακουσμένης Λιαπουριάς, μὲ τοὺς πλειοφημισμένους μπέηδες καὶ ἀγάδες. Οἱ Σουλιῶτες δὲν ὑποχωροῦσαν. Ὁ καθένας τοὺς εἶταν κι' ἓνας βραχοχτισμένος πύργος, καὶ σποῦσαν ἀπάνω τοὺς μανιωμένα τὰ κύματα τῆς Ἀρβανιτιᾶς. Λυσσοῦσε ὁ γιὸς τοῦ Ἀλῆ-πασιᾶ, ὁ Βελῆ-πασιᾶς, ποῦ εἶταν ἀρχηγὸς τῶν τουρκικῶν στρατευμάτων, μὴ μπαρῶντας ἀκέραιο χρόνο νὰ κυριέψῃ οὔτε μιὰ πέτρα τοῦ Σουλιῦ, καὶ φοβῶνταν τὴν ὀργὴν τοῦ φοβεροῦ πατέρα του, ποῦ κοιμῶνταν ἀπάνω σὲ στρώματα παραγεμισμένα μὲ τὰ αἱματωμένα μαλλιά τῶν γυναικῶν, τῶν ἀντρῶν καὶ τῶν παιδιῶν τοῦ Γαρδικιοῦ, ποῦ εἶχε σκοτώσει μέσα

στή μάντρα μ' άπιστιά. Άλλά πλειότερο λύσσαζε από τή στενοχώρια του αυτός ό Άλῆ-πασιάς, γιατί όσο έννοιωθε τὸ Σούλι ὀρθό, δὲ μπορούσε νά κοιμηθῇ ἡσυχος, στὸ σεράγι του ⁽¹⁾ κι' ἔμπαινε ἀπὸ τὸ φόβο του τὴ νύχτα καὶ κοιμῶνταν μέσα στὸ κάστρο τοῦ Γιαννίνου, μὴν ἔρθουν οἱ Σουλιῶτες καὶ τὸν πιάσουν ζωντανό. Καμμιά φορὰ ἀποφάσιζε νά πάῃ μόνος του καὶ ν' ἀναλάβῃ ὁ ἴδιος τὴν ἀρχηγία τῆς πολιορκίας, ἀλλὰ πήγαινε ὡς μιὰ ὥρα δρόμο ἔξω ἀπὸ τὰ Γιάννινα, τὸν κυρίευε ὁ φόβος καὶ γύριζε πίσω σὰν ἀστραπή, νομίζοντας ὅτι τὸν κυνηγᾶνε ἀπὸ πίσω οἱ Κακοσυλιῶτες μὲ τὰ σπαθιά βγαλμένα.

Ὁ Βελῆ πασιᾶς εἶχε βλαστημήσει τὸ γάλα τῆς μάννας του μὲ ὅσα τραβοῦσε ἀπὸ τοὺς Σουλιῶτες, καὶ δὲν περνοῦσε ἐβδομάδα χωρὶς νά ζητήσῃ ἀπὸ τὸν πατέρα του δύναμη ν' ἀντικαταστήσῃ τοὺς σκοτωμένους στρατιῶτές του καὶ φλωριά γιὰ τοὺς ζωντανούς, ποῦ εἶχαν βαρεθῇ ἀπὸ τὸν πόλεμο, καὶ μάλιστα πόλεμο χωρὶς ἐλπίδα νίκης καὶ σωτηρίας καὶ χωρὶς τ' ἀγαπημένα τους τὰ πλιάτσικα, κι' ἂν δὲν ἔτρεχε κάθε τόσο τὸ φλωριὲ μὲ τὴ χούφτα, δὲν θὰ ἔμενε ἓνας Ἀρβανίτης στή θέση του. Ἀπάνω σ' ἓνα χρόνο ποῦ βαστοῦσε ἡ πολιορκία, δέκα πέντε χιλιάδες Ἀρβανίτες εἶχαν βάψῃ μὲ τὸ αἷμά τους τοὺς βράχους τῶν στενῶν τοῦ Σουλίου, καὶ ἄλλοι τόσοι καὶ πλειότεροι ἤρθαν ἀπὸ διάφορα μέρη τῆς Ἀρβανιτιᾶς νά τοὺς ἀντικαταστήσουν.

Στὸ Κούτσι τῆς Λιαπουριᾶς εἶταν ἓνα παλληκάρι, ποῦ δὲν εἶχε γεννήσει δεύτερο ἢ Ἀρβανιτιά ⁽²⁾. Λέγονταν Μουσιῆ Γκιολλέκας, ⁽³⁾ κι' εἶταν ἐχθρὸς τοῦ Ἀλῆ πασιᾶ. Ζοῦσε σὰν

(1) Παλάτι τοῦ Ἀλῆ πασιᾶ ἔξω ἀπὸ τὸ φρούριο, ὅπου σήμερὰ εἶναι οἱ μεγάλοι στρατῶνες.

(2) Ἡ λέξις Ἀρβανιτιά, δὲν σημαίνει ἐδῶ τὴ χώρα ἀλλὰ τὸ ἔθνος.

(3) Γκιολλέκας, κράση τῶν ὀνομάτων Λογγῖνος Λέκας. Ὁ Γκιολλέκας αὐτὸς εἶταν πατέρας τοῦ ἠγνοστοῦ Ζεϊνέλ Γκιολλέκα, ποῦ σήκωσε τὴν ἐπανάστασιν στὰ 1846.

ἀντάρτης, καὶ ποτὲ δὲν εἶχε μπῆ στὴ δούλεψή του. Ὁ Ταχῆρ-Ἀμπάζης, γνωρίζοντας τὴν ἀξία τοῦ Μουσλῆ-Γκιολλέκα, ἔστειλε μιὰ μέρα τὸ Χατζῆ Σιεχρέτη κ' εἶπε στὸν Ἀλῆ-πασιᾶ :

— Πασιᾶ μου ! Ἄν δὲν φέρῃς τὸν Μουσλῆ - Γκιολλέκα, Σούλι δὲν πέρνεις !

Ὁ Χατζῆ-Σιεχρέτης (1) εἶχε τέτοια δύναμη· στὸν Ἀλῆ πασιᾶ, ποῦ τοῦ ἔλεγε ἄφοβα ὅ,τι κι' ἂν ᾔθελε, "γιατὶ ὁ Ἀλῆ πασιᾶς, ὁ τράμος τῆς ὑπόδουλῃς Ἑλλάδας, τὸν φοβῶνταν.

Ὁ Ἀλῆ-πασιᾶς τοῦ εἶπε :

— Φτάνει νὰ πάρω τὸ Σούλι, ὥρὲ Χατζῆ-Σιεχρέτη, καὶ μετὰ τὸ Διάβολο συμπεθερεύω.

Τὴν ἄλλη τὴν ἡμέρα ὁ Ταχῆρ-Ἀμπάζης, ξεκινοῦσε γιὰ τὴ Λιαπουριά, μὲ γράμμα τοῦ Ἀλῆ-πασιᾶ, νὰ πάῃ νὰ βρῇ καὶ νὰ φέρῃ τὸ Μουσλῆ-Γκιολλέκα, καὶ σὲ δέκα μέρες ἔμπαινε στὰ Γιάννινα, φέροντας τὸ τιμημένο παλληκάρι τῆς Λιαπουριάς, τὸ Γκιολλέκα, μὲ ἑκατὸ Λιάπηδες ποῦ ἀξίζαν γιὰ χίλιους καὶ γιὰ δυὸ χιλιάδες ἀπὸ τὰ καλύτερα παλληκάρια τῆς Τσοκαριάς (2) καὶ τῆς Γκεγκαριάς. Κατέβηκε ἀπὸς τοῦ ὁ Ἀλῆ-πασιᾶς ἀπὸ τὸ σερᾶγι του γιὰ νὰ δεχτῇ τὸ Γκιολλέκα μὲ τοὺς Λιάπηδες, τὸν ἀγκάλιασε καὶ τὸν φίλησε, τῶδωκε ἑκατὸ βενέτικα φλωριά κέρασμα καὶ τὸν ἔβαλε νὰ κονέψῃ στὸ Κάστρο, ὥς που νὰ

(1) Ὁ Χατζῆ - Σιεχρέτης κατάγονταν ἀπὸ τὸ Δέλβινο, κι' εἶταν ὁ ποιητὴς τῆς Αὐλῆς τοῦ Ἀλῆ - πασιᾶ. Αὐτὸς εἶναι ὁ ποιητὴς τῆς "Ἀλῆ-πασιάδας", μεγάλου ἔπους, ποῦ ἐξυμνεῖ τὴ δόξα καὶ τὰ κατορθώματα τοῦ φοβεροῦ τυράννου. Τὸ ἔπος αὐτὸ ἔγραφαν διάφοροι Ἕλληνες γραμματικοὶ τοῦ Ἀλῆ-πασιᾶ, κατὰ ὑπαγόρευσιν τοῦ Χατζῆ - Σιεχρέτη, γιατί εἶταν ὀλωσδιόλου ἀγράμματος. Τὸ ποίημα δευστερεῖται φαντασια τεχνικῶς ὅμως καὶ γλωσσικῶς εἶναι διορθωμένο ἀπὸ τὸν ποιητὴ Βηλαρᾶ, τὸν Ψαλίδα καὶ ἄλλους διασήμεους καθηγητάς.

(2) Τσοκαριά λέγεται ἡ Κάτω Ἀλβανία καὶ Γκεγκαριά ἡ Ἀνω Ἀλβανία.

γείνουν οί έτοιμχσίες νά ξεκινήσουν γιά τὸ Σούλι. Ὑστερα ἀπὸ τρεῖς μέρες ὁ Γκιολλέκας μὲ τοὺς ἑκατὸ Λιάπηδες του, ποὺ τοὺς εἶχε ὅλους ξαδέρφια, (1) βρῖσκονταν μπροστὰ στὸ Βελή-πασιᾶ, τὸν ἀρχηγὸ τῆς πολιορκίας τοῦ Σουλιῦ.

Ὁ Βελή-πασιᾶς χάρηκε πολὺ, ποὺ εἶδε τὸν ξακουσμένο τὸ Γκιολλέκα στὸ στράτευμά του, καὶ ἀμέσως τὸν διάταξε νά πιᾶσιν μὲ τὰ ἑκατὸ παλληκάρια του τὴ θέσιν, ποὺ βαστοῦσαν οἱ Τεπελενιώτες, τριακόσιοι πενήντα κ' ἀπάνω, ἀπὸ τοὺς πλειὸ διαλεγμένους Ἀρβανίτες.

Στὸ ἴδιον αὐτὸ μέρος, οἱ Σουλιῶτες εἶχαν τὸν Τούσια (2) Μπότσιαρη μ' ἑκατὸ Σουλιῶτες, ἀπὸ ἐκείνους ποὺ δὲν εἶχαν ποτέ τους θηλυκὴ ὥρα. Βλέποντας ὁ Τούσιας Μπότσιαρης ὅτι οἱ Ἀρβανίτες ἀπὸ τριακόσιοι πενήντα ποὺ εἶταν κατέβηκαν στοὺς ἑκατό, καὶ μὴ καταδεχόμενος νά πολεμᾷ ἕνας πρὸς ἕναν, ἔδιωξε τὰ ἔδραμῆντα ἀπὸ τὰ παλληκάρια του, καὶ ἔμεινε μὲ τριάντα μοναχὰ. Ἔτσι ἐνῶ πρὶν πολεμοῦσαν ἑκατὸ Σουλιῶτες μὲ τριακοσίους πενήντα Τεπελενιώτες, τώρα πολεμοῦσαν τριάντα Σουλιῶτες μὲ ἑκατὸ Λιάπηδες..

Μαθόντας ὁ Μουσλή - Γκιολλέκας ὅτι ὁ Τούσια-Μπότσιαρης ἔδιωξε τὰ ἔδραμῆντα παλληκάρια του καὶ ὅτι πολεμοῦσαν τριάντα Σουλιῶτες μὲ ἑκατὸ Ἀρβανίτες, δὲ μπορούσε νά ἐξηγήσῃ τὸ γιὰτί. Μιὰ μέρα ἀπὸ τὲς πολλὲς βγήκε σ' ἕνα βράχο καὶ φώναξε :

— Ὁρε, καπετάν Τούσια ! Ὁρε, καπετάν Τούσια !

Πετάχτηκε ἕνας Σουλιώτης στὰ προχώματα καὶ ρώτησε :

— Ποιὸς εἶν' αὐτός, ὦρέ, ποὺ πολέμας νά φωναζῇ στ' ὄνομα (3)

(1) Στὴ Λιαπουριά ἡ συγγένεια φτάνει ὡς δέκα ἐφτά γενιές (ζωνάρια).

(2) **Τούσιας** εἶναι ὑποκοριστικὸ τοῦ **θανάσης**. Ὁ Τούσιας αὐτός εἶναι θεὸς τοῦ Τούσια Μπότσιαρη, ποὺ σκοτώθηκε στὴν κατατροφὴ τοῦ Φαλήρου στὰ 1826.

(3) Οἱ μικροὶ δὲν εἶχαν δικαίωμα ν' ἀναφέρουν κατὰ πρόσωπο τὸ ὄνομα τοῦ μεγαλειτέρου τους.

τὸν καπετὰν Τούσια καὶ δὲν ἔναψε τὸ στόμα του νὰ καὴ
— Ἐγὼ εἶμαι, ὦρὲ Σουλιώτη, ἐγὼ ὁ Μουσλῆ-Γκιολλέκας
ὁ ἀρχηγὸς τῶν Λιάπηδων !

Ἀπολογήθηκε περίφανα ὁ Γκιολλέκας, καὶ δὲν εἶχε τελειώσῃ
ἐκόμα τὴν ἀπάντησή του, ὅταν παρουσιάστηκε ὁ Τούσια - Μπό-
τσιαρης, σὰν χάρος, ἀπάνω στὸ πρόσωπο καὶ τὸν ρώτησε σοβαρὰ
καὶ περίφανα :

— Τί ἀγαπᾷς, Μουσλῆ ἀγᾶ ;

— Ἐχω ἓνα παράπονο μαζὺ σου, ὦρὲ καπετὰν Τούσια (τοῦ
ἀπάντησε ὁ Μουσλῆς) καὶ πολὺ μεγάλο παράπονο.

— Τί παράπονο ; (τοῦ ἀπολογήθηκε ὁ Τούσιος). Μὴ θέλῃς
νὰ εἰπῇς γιὰ τὰ δέκα παλληκάρια, ποῦ σοῦ σκοτώθηκαν ἐχτές.
Καλὰ εἶσαν στὴ Λιαπουριά. . . τί γυρεύαταν ἐδῶ ; Ἐμεῖς
φταῖμε ;

— Δὲν θέλω νὰ εἰπῶ αὐτό, καπετὰν Τούσια (τοῦ ἀπολο-
γήθηκε ὁ Μουσλῆς), θέλω νὰ εἰπῶ γιατί νὰ διώξῃς τὰ ἐβδουμηγὰ
παλληκάρια σου. . .

— Καὶ τί σὲ μέλλει ἐσένα, ὦρὲ Μουσλῆ ἀγᾶ ;

Τὸν ρώτησε περίφανα ὁ Τούσιος.

— Μὲ μέλλει καὶ μὲ παραμέλλει (τοῦ ἀπολογήθηκε
Μουσλῆς), γιατί ἂν σὲ νικήσω αὐριο, θὰ μοῦ ποῦν οἱ Τεπελενιώ-
τες (1) ὅτι εἴμουν τρεῖς-τέσσερες φορές πλειότερος ἀπὸ σένα κα-
γι' αὐτὸ σὲ νίκησα.

Ἀκούοντας αὐτὰ τὰ λόγια ὁ Τούσιος, τοῦ ἀπολογήθηκε με-
γατανικὸ γέλιο στὰ χεῖλη του :

— Οἱ Τεπελενιώτες νὰ σοῦ τὸ εἰποῦν, Δὲ θὰ μπόρουν ποτὶ
ἔχουν χρόνον ἀκέρειο, ποῦ μὲ πολεμοῦνε πεντακόσιι αὐτοῖς καὶ ἐκα-
τὼ, καὶ δὲν μπόρεσαν νὰ μοῦ πάρουν πιθαμὴ τόπο. Εἴρουν καὶ

(1) Οἱ Τεπελενιώτες θεωρῶνταν οἱ πλεῖο ἀντρείοι Ἀρβανίτες, ὕστερ
ἀπὸ τοὺς Λιάπηδες.

πόσους Τεπελενιώτες ἔφαγε τὸ βόλι. Φτάνει νὰ μὲ νικήσης καὶ μὴ σὲ μέλλῃ, μ' ὅσο πολλοὺς κι' ἂν εἶσαι, δὲ θὰ σὲ κατηγορήσῃ κανένας !

— Ἐγὼ ὅμως, καπετὰν Τούσια (ἀπολογήθηκε ὁ Γκιολλέκας μὲ περιφάνεια), δὲν εἶμαι Τεπελενιώτης ! Εἶμαι Λιάπης, κι' ὡς Λιάπης δὲν καταδέχομαι νὰ εἶμαι κατώτερος ἀπὸ κανένα ! "Ὅταν νικήσω τὸν ἐχθρό μου, δὲν θέλω νὰ τὸν νικήσω μὲ τὴν πολυτία, ἀλλὰ μὲ τὴν ἀξιάδα, μὲ τὴν παλληκαριά.

— "Ὅσο γι' αὐτό, Μουσλῆ-ἀγᾶ, νὰ μὴ στενοχωριέσαι καθόλου, γιατί δὲ θ' ἀπολάψῃς ποτὲ αὐτὸ ποῦ ἐπιθυμεῖς. Ἀλλὰ δὲ τοῦ λές, ἂν δὲν ἔδιωχνα τὰ ἐβδομηῆντα παλληκάρια μου καὶ πολεμῶντάς σε ἕνας μ' ἕνα σὲ νικῶσα, τί τιμὴ θὰ λάβαινα ἀπὸ τοὺς Σουλιῶτες ; Θὰ μοῦ λέγανε : «Καὶ πότε οἱ Σουλιῶτες πολέμησαν ἕνας μ' ἕναν καὶ δὲν νίκησαν ;»

— Κι' ἐγὼ δὲν ἔχω πολεμήσει ποτὲ ἕνας μ' ἕναν, πάντα ἕνας μὲ πολλούς . . . Ἀπολογήθηκε ὁ Γκιολλέκας.

— Ναί (τοῦ ἀπάντησε ὁ Τούσιος), ἀλλὰ δὲν πολεμοῦσες μὲ Σουλιῶτες . . . Θὰ πολεμοῦσες μὲ Τεπελενιώτες . . . Δοκίμασε τώρα κι' ἐμᾶς τοὺς Σουλιῶτες κι' ὕστερα λογάρισε . . . εἴμεστε ἀκόμα στὴν ἀρχή, Μουσλῆ-ἀγᾶ ! Γι' ἄς περάσῃ κᾶμποσος καιρὸς ἀκόμα . . .

— Θὰ μᾶς πολεμήσετε χειρότερα ἀκόμα ; Ρώτησε ὁ Γκιολλέκας, σὰ νὰ μὴν τὸ πίστευε.

— Ὡς τὰ τώρα (τοῦ εἶπε ὁ Τούσιος), σᾶς πολεμοῦμε μὲ τὸ κτυφέκι. Δὲ μᾶς εἶδαταν ἀκόμα μὲ τὰ γιαταγάνια βγαλμένα καὶ νὰ πεταχτοῦμε ἀπάνω σας σὰν τοὺς ἀητούς . . . "Ὅταν φέχουν οἱ Σουλιῶτες τὰ πεσιλιὰ καὶ βγάζουν τὰ γιαταγάνια, ἢ κιοῦν ἢ σκοτώνονται ὅλοι !

— Τὸ ἴδιο κάνομε κι' ἐμεῖς οἱ Λιάπηδες.

Ἀπάντησε ὁ Γκιολλέκας.

— Αὐτὸ θέλω κι' ἐγὼ (τοῦ ἀπολογήθηκε ὁ Τούσιος). Θέλω

νᾶχω μπροστά μου ἄντρες, παλληκάρια . . . κι' ὄχι γυναῖκες μὲ μουστάκια ! . . .

— Πίστεφέ με, καπετὰν Τούσια!... (ἐπανάλαβε ὁ Γκιολλέκας) ὅτι ἂν ἦρθα νὰ πολεμήσω ἐδῶ, δὲν ἦρθα ὡς κοπέλλι τοῦ Πασιᾶ... ἦρθα μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ πολεμήσω μὲ σᾶς τοὺς Σουλιῶτες, γιὰ νὰ σᾶς δείξω πῶς εἶναι κι' Ἀρβανίτες σὰν ἐσᾶς...

Ἀλλάζοντας αὐτὰ τὰ λόγια, χαιρετήθηκαν φιλικὰ καὶ μπῆκε καθ' ἑνας στὸ πρόχωμά του.

Ὁ Γκιολλέκας, ἂν κι' εἶταν ξακουσμένο παλληκάρι σ' ὅλη τὴν Ἀρβανιτιά, δὲ γνώριζε καλὰ καλὰ τί εἶταν τὸ σουλιώτικο τὸ ντουφέκι καὶ μόνον ἀκουστὰ τὸ εἶχε, ἀλλ' ἄλλο νὰ τὸ ἀκούη κανεὶς κι' ἄλλο νὰ τὸ βλέπη. Μόλα ταῦτα δὲν ἐννοοῦσε νὰ μείνῃ πίσω στὴν παλληκαριά ἀπὸ τοὺς Σουλιῶτες κι' ἀποφάσισε νὰ διώξῃ κι' αὐτὸς ὅσα παλληκάρια εἶχε πλειότερα ἀπὸ τὸν Τούσια, ἀλλὰ τὰ παλληκάρια, ποῦ λογαρίαζε νὰ βαστάξῃ, τοῦ ἀπολογήθηκαν πῶς δὲ θὰ μείνῃ ἕνας τοὺς κοντά του, ἂν ἔδιωχνε τοὺς περισσότερους, κι' ὅτι μὲ κάθε ἄλλον θὰ εἶταν ἐντροπὴ νὰ πολεμήσῃ μὲ λιγώτερους ἐχτροὺς, ἀλλ' αὐτὸ δὲ λογαριάζεται, ὅταν ἔχη κανεὶς νὰ πολεμήσῃ μὲ τοὺς Σουλιῶτες. «Οἱ Σουλιῶτες» τοῦ εἶπαν «δὲν εἶναι ἄνθρωποι, ἀλλὰ διαβόλοι, ποῦ δὲν τοὺς κολλάει μολύβι ! » Κι' ἔτσι ὁ Γκιολλέκας ἔμεινε μ' ὅλα του τὰ παλληκάρια νὰ πολεμήσῃ τοὺς λιγώτερους Σουλιῶτες.

Ἀδιάκοπα χτυποῦσε ὁ Γκιολλέκας μὲ τοὺς Λιάπηδες του νὰ διώξῃ τὸν Τούσια καὶ τοὺς Σουλιῶτές του ἀπὸ τὴ θέση τους, ἀλλ' εἶταν εὐκολώτερο νὰ ξεριζωθοῦν καὶ νὰ φύγουν τὰ βουνὰ ἀπὸ ἐκεῖ-πέρα, παρὰ ὁ Τούσιος μὲ τὰ παλληκάρια του. Χτυποῦσε κι' ὁ Τούσιος νὰ διώξῃ τὸν Γκιολλέκα, ἀλλὰ κι' ὁ Γκιολλέκας μὲ τοὺς Λιάπηδες του στέκονταν σὰν βράχοι ριζιμοί. Παλληκάρια οἱ Σουλιῶτες, παλληκάρια κι' οἱ Λιάπηδες, ἀλλὰ τρεῖς φορές πλειότερο παλληκάρια οἱ Σουλιῶτες, ποῦ πολεμοῦσαν μὲ τρεῖς φορές πλειότερους Λιάπηδες. Σουλιῶτες κι' Ἀρ-

θανίτες εΐταν ἄσπονδοι ἐχθροὶ ἀναμεταξύ τους, κι' ὡς ἀλλόφυλοι (1) καὶ ὡς ἀλλόθρησκοι, κι' ὡς ἄνθρωποι ποῦ πολεμοῦσαν, τοῦτοι γιὰ τὴν πατρίδα τους, γιὰ τὴν πίστη τους καὶ γιὰ τὴ λευτεριά τους, κ' ἐκεῖνοι νὰ τοὺς πάρουν τὴν πατρίδα, νὰ τοὺς ἀλλάξουν τὴν πίστη, νὰ τοὺς σκλαβώσουν κι' αὐτοὺς καὶ τὰ γυναικόπαιδά τους, ἀλλὰ καὶ μὲς σ' αὐτὸ τὸ πέλαγος τῆς ἔχτρας ἡ παλληκαριά σηκώνονταν ψηλὰ ψηλὰ, κι' εἶχε κάνει τοὺς Λιάπηδες νὰ θαμάζουν καὶ νὰ σέβωνται τοὺς Σουλιῶτες, καὶ τοὺς Σουλιῶτες νὰ ἐκτιμῶν τοὺς Λιάπηδες καὶ νὰ τοὺς θεωροῦν ἀνώτερους ἀπ' ὅλους τοὺς Ἀρβανίτες, γιατί ἀψηφροῦσαν τὸ θάνατο καὶ δὲν ἀπόφευγαν καὶ δὲν κρύβονταν σὰν τοὺς ἄλλους. Κι' ἔτσι πολὺ συχνὰ ἔλεγε ὁ Τούσιας :

— Δόξα νᾶχη ὁ Θεὸς ποῦ μῶστειλε ἀντίκρου μου τοὺς Λιάπηδες καὶ πολεμῶ μὲ παλληκαρία, κι' ὄχι μὲ γυναῖκες. . .

Τὸ ἴδιο ἔλεγε κι' ὁ Γκιολλέκας :

— Δὲ θέλω μεγαλότερη δόξα, ἀφοῦ μ' ἀξίωσε ὁ Βελη πασιᾶς νὰ μὲ βάλῃ ἀντίκρου τοῦ μεγαλότερου παλληκαριοῦ τοῦ Σουλιῶ.

Κι' ὅταν ἔπαυε τὸ ντουρέκι τὰ παλληκαρία τοῦ Γκιολλέκα καὶ τὰ παλληκαρία τοῦ Τούσια ζύγοναν καὶ συνομιλοῦσαν σὰ φίλοι.

Τὸ εἶδος τῆς πολιορκίας τοῦ Σουλιῶ δὲν εἶταν, ὅπως γένονταν τότε καὶ ἄλλοτε οἱ πολιορκίες, νὰ πολεμοῦν δηλαδὴ οἱ πολιορκημένοι μὲς ἀπὸ κάστρο, γιατί τὸ Σούλι δὲν εἶχε κάστρο, ἢ ἀπὸ ταφρους, κι' οἱ πολιορκητὰδες ἀπ' ἔξω, γιὰ νᾶχουν οἱ πολιορκημένοι τὸ πλεονέκτημα νὰ μποροῦν νὰ πολεμοῦν μ'.

(1) Οἱ Σουλιῶτες μιλοῦσαν κι' ἀρβανίτικα, ἀλλὰ δὲ θεωροῦνταν ποτὲ ὡς Ἀρβανίτες. Μάλιστα εἶχαν προσδλητικὴ τὴ λέξη Ἀρβανίτης.

Ἴδου τί λέγει ἓνα σουλιώτικο τραγούδι :

«Μιά παπαδιά ἐφώναξεν ἀπὸ τὸν Ἀδριοῖκο.

— Βρεῖτε τοὺς παλιότουρκους καὶ τοὺς παλιαρβανίτες

Συλλογὴ Fanriel.

έφτά φορές πλειότερους έχθρους, άλλα πολεμοῦσαν και ο
"Ελληνες κι' οί Τούρκοι στ' άνοιχτά, έχοντας ως προπύργια
κι' οί μὲν κι' οί δὲ μεγάλες πέτρες και βράχους. Τὸ μέρος
ὅμως αὐτό, ποῦ πολεμοῦσαν ὁ Τούσιος κ' ὁ Γκιολλέκας ὡ
θέσις εἴταν πολὺ δυνατό γιὰ τοὺς Τούρκους και πολὺ αδύνατο
γιὰ τοὺς "Ελληνες, και χρειάζονταν πέντε και δέκα φορές
πλειότεροι "Ελληνες γιὰ ν' ἀντικρούγουν τοὺς Τούρκους. Ἀλλ
οί Σουλιῶτες εἶχαν ἀναστραμμένους πάντοτε τοὺς ὅρους τῆς πο
λεμικῆς τέχνης και δὲν πολεμοῦσαν ποτὲ ἴσοι μ' ἴσους, ἀλλ
πάντοτε δέκα μ' ἑκατό, κι' ὡς δέκα μὲ διακόσιους ἀκόμα.

Ἡ ἀντρεία τοῦ Γκιολλέκα και τῶν Λιάπηδων του νὰ πολε
μήσῃ μὲ τὸν Τούσιος, τὸν ἀθέρα τῆς ἐλληνικῆς παλληκαριᾶς
διαλαλήθηκε σ' ὅλα τὰ Σούλια και τὰ Παρασούλια, και καθ
Σουλιῶτης πολεμιστῆς ζήλευε τὰ παλληκάρια τοῦ Τούσιος, πο
πολεμοῦσαν μὲ τὸν ἀθέρα τῆς τούρκικης παλληκαριᾶς, κα
ζητοῦσαν ὡς χάρη ἀπὸ τοὺς ἀρχηγούς τους νὰ πᾶν στὸ σῶμα τοῦ
Τούσιος, ἀλλ' ὁ Τούσιος δὲν δέχονταν κανέναν ἄλλον, παρ
ἐκείνους, ποῦχε ἐξαρχῆς.

"Όταν ἔπαυε τὸ ντουφέκι, οί Σουλιῶτες μόνον στοὺς Λιάπηδ
καταδέχονταν νὰ δίνουσι ἀπάντησι, ἀν τύχαινε νὰ τοὺς ρωτήσου
ἐκεῖνοι τίποτε. Τοὺς ἄλλους τοὺς Ἀρβανίτες, ποῦ πολεμοῦσαν
ἕνας μ' ἑἷκοσι και μὲ τριάντα, τοὺς περιφρονοῦσαν, δὲν κατα
δέχονταν νὰ τοὺς λογαριάζουν γι' ἀνθρώπους. Μία μέρα, τὴν ὥρ
ποῦ ἔπαψε τὸ ντουφέκι, βγήκε ὁ Γκιολλέκας στ' ἀνοιχτ
κρατῶντας χαμηλωμένο τὸ ντουφέκι του, και φώναξε τὸν
Τούσιος :

— "Ὁρε καπετάν Τούσιος !... "Ὁρε καπετάν Τούσιος !

— "Ὁρσε, Μουσλῆ-ἀγά !...

Ἀπολογήθηκε ὁ Τούσιος και βγήκε κι' αὐτὸς στ' ἀνοιχτ
και μὲ τὸ ντουφέκι χαμηλωμένο.

— Μὰ τὸν Θεό, ὦρε καπετάν Τούσιος, δὲ βλέπω τὴν οἰ

πότε νά τελειώσῃ αὐτὸς ὁ ἄτιμος ὁ πόλεμος, ποῦ μοῦ παίρει κάθε μέρα κι' ἀπὸ ἓνα δυὸ παλληκάρια... παλληκάρια, ποῦ τ'ἔχω ξαδέρφια... Μοῦ σκοτώθηκε, ὡρὲ καπετάν Τούσια, ἓνα παλληκάρι χτῆς, ποῦ ἔκοθε τὸ μελὺθι μὲ τὸ σπαθί ! Δὲν μ'ἔς ἀκούγαταν, ποῦ ὅλη τὴ νύχτα τὸ κλαίγαμε ;

— Ὠρὲ μυριολόγια εἴταν αὐτά, ποῦ ἀκούγαμε ὅλη νύχτα ψῆς ; ...

Τὸν ρώτησε ὁ Τούσιος μ' ἀπορία.

— Μυριολόγια, καπετάν Τούσια ! Μυριολόγια. Δὲν ξέρεις τὰ παλληκάρια εἴταν...

Τοῦ ἀπολογήθηκε ὁ Γκιολλέκας περίλυπα.

— Ἐμεῖς (εἶπε ὁ Τούσιος), νομίζαμε πῶς εἴταν τραγούδια ... Χάχαχαχά !

Δὲν μπορούσε νὰ βαστάξῃ τὰ γέλοιά του ὁ Τούσιος, καὶ ὁ Γκιολλέκας τὸν ρώτησε θυμωμένα :

— Γελᾷς, ὡρὲ Τούσια ; ...

Καὶ ἀμέσως συνήρθη καὶ ἔακοιούθησε :

— ... Ἐχεις δίκιο, ποῦ γελᾷς... Ἡ λύπη ἡ δική μου εἶναι χαρὰ δική σου... Λησμόνησα πῶς εἴμαστε ἐχτροί... Νὰ πάρῃ ὁ διάβολος αὐτὸν τὸν πόλεμο, νὰ πάρῃ ! Πότε νὰ τελειώσῃ καὶ νῆρθω νὰ γείνωμε βλάμηδες !

— Καλῶς νῆρθης, Μουσλῆ-ἀγᾶ...(τοῦ ἀποκρίθηκε ὁ Τούσιος. Μ' ἐσένα μπορῶ νὰ γείνω βλάμης... Μ' ἄλλον Ἀρβανίτη ποτέ ! Οὔτε μὲ τὸν Ἀλῆ-πασιᾶ δὲν τὸ καταδέχομαι νὰ γείνω! ... (1)

— Τί νὰ σοῦ εἰπῶ, ὡρὲ καπετάν Τούσια (ἔξακοιούθησε ὁ Γκιολλέκας). Ἐχασα πολὺ ἀφόντας ἔφυγα ἀπὸ τὴ Λιαπουριά μου κι' ἔρθε δῶ... Ὅταν εἴμουν ἐκεῖ, σὰς ἀκούγα, πῶς εἴστε παλληκάρια, ἀλλὰ δὲν τὸ πίστευα ὅτι εἴστε τόσο ... Τώρα τὸ εἶδα καὶ τὸ

(1) Οἱ βλάμηδες ἔπρεπε νάχουν τὴν ἴδιαν ἡλικία, νάναί πολὺ φίλοι καὶ πρὸ πάντων νὰ ἐκτιμᾷ ὁ ἓνας τὸν ἄλλο.

πίστεψα ! Πρὶν ἔρθω ἐδῶ νόμιζα, πῶς οἱ Λιάπηδες εἴταν τὰ πλειὸ παλληκάρια τοῦ κόσμου, τώρα ὅμως γνόρισα ὅτι ἔρχονται δεύτεροι καὶ μῶρχεται πολὺ κακὸ... Μ' ἔχει κάψει ἡ παλληκαριὰ ἐσᾶς τῶν Σουλιώτων ! . . .

— Ἀλήθεια, Μουσλῆ-ἀγᾶ, (τοῦ ἀπολογήθηκε ὁ Τούσιας με κάποια περιφάνεια), τῶχουμε αὐτὸ τὸ κακὸ νὰ πρωτεύουμε στὴν παλληκαριὰ. Θυμᾶσαι ὅτι σοῦ τῶχω εἶπεῖ ἐξαρχῆς αὐτὸ τὸ πράγμα. Σοῦ ἔχω εἶπεῖ ὅτι θᾶρθη καιρὸς, ποῦ θὰ μετανειώσης, γιατί ἦρθες ἐδῶ, ἂν δὲ μετάνειωσες ἀκόμα. . .

— Τὸ μετάνειωσα, Τούσια μου, ἀλλὰ τὶ νὰ κάνω τώρα. Νὰ φύγω ἀπ' ἐδῶ ; Τότε τί θὰ εἰποῦν οἱ ἄλλοι οἱ Ἀρβανίτες ; Αὐτὸ θέλουν, γιὰ νὰ μᾶς κατηγορήσουν, ὅτι δὲν εἴμασταν ἱκανοὶ νὰ πολεμήσωμε μ' ἐσᾶς !... Ἐτοιμοὶ εἶναι. . .

— Δίκιο ἔχεις, Μουσλῆ-ἀγᾶ. . . Ἐπρεπε νὰ μὴν ἔρθης, ἀλλὰ καλύτερα ποῦρθες. . . Πῶς ἄλλοιῶς θὰ σᾶς γνωρίζαμε, καὶ θὰ μᾶς γνωρίζαταν ;

— Γνωριμία με τόσο αἷμα ; καπετάν Τούσια, καλύτερα νᾶλειπε. Πῶς θὰ γυρίσω πίσω στὴ Λιαπουριά, δὲ μοῦ λές ; Τί θὰ εἰπῶ στὲς μάννες, στὲς ἀδερφές καὶ στὲς γυναῖκες ἐκείνων, ποῦ ἔχουν σκοτωθῇ ἐδῶ πέρα ;

— Καὶ τί λέγουν οἱ ἄλλοι οἱ Ἀρβανίτες στὲς μάννες, στὲς ἀδερφές καὶ στὲς γυναῖκες ἐκείνων, ποῦ μοῦ σκοτώνονται ; Καὶ τί λέγω ἐγὼ στὲς μάννες, στὲς ἀδερφές καὶ στὲς γυναῖκες ἐκείνων, ποῦ μοῦ σκοτώνονται ;

— Ἄλλο ἐσεῖς, καπετάν Τούσια, καὶ ἄλλο ἐμεῖς. Ἐμεῖς μάσαμε παλληκάρια με τὴν ἰδέα ὅτι θὰ σᾶς νικήσωμε καὶ ὅτι θὰ γυρίσωμε πίσω με φλωριά καὶ με πλιάτσικα. . . Ἐνῶ ἐσεῖς πολεμάτε γιὰ τὴν πατρίδα σας, νὰ μὴ σᾶς τὴν πάρῃ ὁ Πασιᾶς.

Εἶπαν κᾶμποσα ἀκόμα τὰ δύο λιοντάρια ἐκείνου τοῦ πολέμου καὶ γύρισαν ὁ καθένας στὴ θέση τοῦ ἀσποντοῦ ἐχτροῦ καὶ ἐγκαρδιακοὶ φίλοι.

Ὁ πόλεμος ἐξακολουθοῦσε, καὶ μ' ὅλα τ' ἄπειρα τὰ στρα-
τεύματα, πῶστειλε ὁ Ἀλῆ-Πασιᾶς στὸ Σούλι, οἱ Σουλιῶτες,
ὅτι εἶχαν ψωμί νὰ τρῶν καὶ μπαρούτι καὶ μολύβια νὰ πολεμοῦν,
ὅτι εἶχαν καμμιὰ ἀνάγκη. Κάθε μέρα πόλεμος καὶ κάθε μέρα νίκη
καὶ κάθε μέρα σκότωναν Τούρκους ἀπὸ ἑκατὸ κι' ἀπάνω. Μιὰ μέρα,
κοντὰ τὸ δεκαπεντάγустο, ὁ Βελῆ Πασιᾶς εἶχε διατάξει γενικὴ
ἐφοδο μ' ἀπόφαση, μέτι-Μωχαμέτη, ⁽¹⁾ νὰ μπῇ στὸ Σούλι. Εἶχε
λάβει γράμμα ἀπὸ τὸν πατέρα του, τὸν Ἀλῆ Πασιᾶ, ποῦ ἂν δὲν
ἔμπαινε στὸ Σούλι στὲς δέκα πέντε τοῦ Αὐγούστου, θὰ τὸν
κήρυχνε ἐβραχίε καὶ θὰ τὸν ὠνόμαζε Χαϊμή ⁽²⁾ ἀπὸ Βελῆ. Τούσιας
καὶ Γκιλλέκας πολέμησαν ὅλη τὴν ἡμέρα, σὰν θεοὶ. Σκοτώθη-
καν πέντε Λιάπηδες ἀπὸ τὰ παλληκάρια τοῦ Γκιλλέκα κι'
ἓνας Σουλιώτης ἀπὸ τὰ παλληκάρια τοῦ Τούσια, κι' ἓνας ἄλλος
Σουλιώτης λαβώθηκε. Ἐκείνη τὴν ἡμέρα εἶταν λύσσα μοναχὴ ὁ
πόλεμος, γιὰτὶ τριγυροῦσε ὁ Πασιᾶς μένος του ἀπὸ σταθμὸ σὲ
σταθμὸ, κι' ἔταζε φλωριά καὶ βαθμούς σ' ἐκείνους, ποῦ θὰ τοῦ
παρουσίαζαν σουλιώτικα κεφάλια, ἢ θὰ ξετόπιζαν Σουλιῶτες καὶ
θὰ κυρίευαν τὰς θέσεις τους.

Τὰ ταξίματα τοῦ Πασιᾶ κέντησαν τὴν ἀρβανίτικη πλεονεξία
καὶ ρίχτηκαν μὲ τὰ μούτρα οἱ Ἀρβανίτες ἀπάνω στὲς Σουλιώ-
τικες τὰς θέσεις, ἀλλὰ ἀπὸ πούθεν δὲν ὑποχώρησαν οἱ Σουλιῶτες
καὶ σ' ὅλες τὰς μεριὰς δέχτηκαν τὴν Τουρκία μὲ τὴ συνειθισμένη
τους τὴν ἀντρέια, κι' ὅ,τι κι' ἂν ἔκαναν οἱ Τούρκοι δὲν μπόρεσαν
νὰ κερδήσουν οὔτε σπιθαμὴ τόπο, κι' ὁπιστοχώρησαν ντροπισμένοι
ἀφίροντες πίσω τους πεντακόσια κουφάρια, τὸ ἄνθος τῆς Ἀρβα-
νίτικης. Ἡ λύσσα τοῦ Πασιᾶ, ποῦ δὲν μπόρεσε νὰ νικήσῃ
ἐκείνη τὴν ἡμέρα τοὺς Σουλιῶτες καὶ νὰ μπῇ στὸ Σούλι, εἶταν

(1) Οὐμμέτι-Μωχαμέτ=γιὰ τὴν πίστη τοῦ Μωχαμέτη (ἀραβικὴ ἐκ-
φραση).

(2) Ὀνομα ἐβραχίτικο.

τόσο μεγάλη, καὶ τόσο μεγάλοι οἱ φόβοι του, ποῦ καθαλλήκεψε τ' ἄλογό του καὶ γκρεμοτσακίστηκε γιὰ τὰ Γιάννινα, νὰ μπορέσῃ νὰ καταπραΰνῃ τὴν ὀργή του φεβερῶ πατέρα του, ποῦ δὲν μπόρεσε νὰ νικήσῃ ἐκείνη τὴν ἡμέρα τοὺς Σουλιῶτες καὶ νὰ μπῇ στὸ Σούλι.

Εἶχε συρροπώσει, κι' ἀκόμα ἔπαιζε κι' ἀπὸ τὲς δυὸ τὲς μεριές τὸ ντουφέκι, κι' ὅταν καλονύχτωσε ἔπαψε ὀλωσδιόλου ὁ πόλεμος, κι' οἱ κήρυκες τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ φώναζαν πρὸς ὅλες τὲς θέσες, ποῦ κρατοῦσαν οἱ Σουλιῶτες κατὰ τὰ συνηθισμένα :

— « Ἀκούστε, Σουλιῶτες, ὁρισμός τοῦ Πασᾶ μπέσα γιὰ μπέσα. » (1) Αὐριο δὲν ἔχει πόλεμο κι' ὁ καθένας μας ἔχει τὸ ἐλεύτερο νὰ σηκώσῃ τοὺς σκοτωμένους του. Στρέγετε ; »

Κι' οἱ Σουλιῶτες ἀπολογήθηκαν ἀπ' ὅλες τὲς μεριές :

— Στρέγομε !

Ὅλη τὴ νύχτα οἱ Ἀρβανιτιῆς μυριολογῶσαν τοὺς σκοτωμένους τους κι' οἱ Σουλιῶτες ἀνέβηκαν στοὺς βράχους κι' ἀκρομαίνονταν τὰ μυριολόγια, καὶ τοὺς περιγελοῦσαν. Ἀλλὰ τὰ λυπητερώτερα καὶ τὰ δυνατώτερα μυριολόγια εἶταν στὴ θέση τοῦ Γκιολλέκα, γιὰτὶ οἱ σκοτωμένοι σ' ἐκεῖνο τὸ μέρος εἶταν ἀπὸ τοὺς σημαντικώτερους Λιάπηδες, κι' ὅλοι συγγενίδες του. Ὁ ἓνας εἶταν ἀδελφός του, ὁ ἄλλος ἀνεψιός του κι' οἱ ἄλλοι οἱ τρεῖς ξαδέρφια του. Ὁ καθένας ἀπὸ τοὺς συντρόφους ἔλεγε στοὺς σκοτωμένους καὶ ξεχωριστὸ μυριολόγι, κι' ἔτσι ὅλη ἡ νύχτα πέρασε μὲ θρήνους ἀπὸ τοὺς Τούρκους, ἐνῶ ἀπὸ τοὺς Σουλιῶτες δὲν ἀκούονταν παρὰ χοροὶ καὶ τραγοῦδια, γύρω σὲα κουφάρια τῶν σκοτωμένων τους. Καθε σουλιώτικο ἄσῃμα, ποῦ εἶχε σκοτωμένο—κι' εἶταν καμμιά δεκαπενταριά τὸ ὅλον σκοτωμένοι Σου-

(1) Πίστη πρὸς πίστη=Πιστέψετε νὰ πιστέψωμε. Ὁρκὸς ἱερὸς τῶν Ἀλβανῶν

λιώτες—κατεγείνονταν ποιοῦ ἀπ' ὅλα νὰ κἀν τ' ὁμορφότερο τραγούδι στὴ μνήμη τῶν σκοτωμένων παλληκαριῶν.

Ἐνα μυριολόγι τῶν Λιζπηδων τοῦ Γκιλλέκκ ἔλεγε :

—«Νὰ μὴ μείνη ἀρβανίτικο μάτι ἀδάκρυτο,

»Γιὰ τὸ σκοτωμὸ τοῦ ἀγαπημένου μας τοῦ Χούσου !

»Πουλιζ, ποῦ τριγυρνᾷτε στὸν αἰθέρα,

»Γιὰ νὰ φάτε τῆς σάρκας του καὶ νὰ ρουφήξετε τὰ μυαλά του,

»Στείλετε τὸ γληγορώτερο Πετρίτη ⁽¹⁾ στὸ Κούτσι,

»Στὸ τιμημένο Κούτσι τῆς Λιαπουριᾶς,

»Καὶ πέτε του νὰ βγῇ ψηλὰ στὴ ράχη τοῦ χωριοῦ

»Καὶ νὰ διαλαλήσῃ λυπητερά τὸ σκοτωμὸ του,

»Λέγοντας: «Δὲν ξαναγυρίζει ἐδῶ πλὺ ὁ ἀντρειωμένος ὁ Χούσος!»

»Νὰ τὸ μάθῃ τὸ ἀντρειωμένο τὸ Κούτσι

»Καὶ νὰ ξεφωνήσῃ:—«Κοῦμα στὸ παλληκάρι !»

»Νὰ τὸ μάθῃ ἡ δόλια ἡ μάνα του

»Κι' οἱ τιμημένες του οἱ ἀδελφές

»Καὶ νὰ ξεφωνήσουνε λυπητερά, πολὺ λυπητερά

»Καὶ νὰ χύσουν τὰ δάκρυα ποτάμι...

Γιὰ τὸν ἀγαπημένο τους τὸ Χούσο,

Ποῦταν τὸ καμᾶρι ὅλης τῆς Λιαπουριᾶς.

Κι' ἂν τύχῃ καὶ τὸν ρωτήσουν τὸν Πετρίτη

»Ἡ δόλια ἡ μάνα του, κι' οἱ δύστυχες οἱ ἀδελφές του

»Γιὰ τὸ μέρος ποῦ σκοτώθηκε, νὰ τοὺς πῇ :

«Στὸ Κακασούλι σκοτώθηκε, στὴ φαγὰν τῆς Ἀρβανιτιᾶς

«Κι' ὡς μόνη σας παρηγοριὰ νᾶχετε

«Ὅτι ὁ ἀντρειωμένος ὁ Χούσος σας σκοτώθηκε

«Ἀπὸ τὸ λιοντάρι τοῦ Σουλιοῦ, τὸν φοβερὸ τὸν Τούσι,

«Γιατὶ ὁ καπετὰν Τούσις μόνο παλληκάρια σκοτώνει.

«Κοῦμα ὁ ἀντρειωμένος ὁ Τούσις νᾶναι γκιασύρης!

(1) Εἶδος πουλιοῦ, ποῦ τρέχει γληγορώτερα ἀπ' ὅλα τὰ πετούμενα.

»Καθὼς κι' ὅλοι οἱ Σουλιῶτες, τὰ ξακουσμένα παλληκάρια τοῦ
[κόσμου]. (1)

Ἄλλ' οἱ Σουλιῶτες τοῦ Τούσια, ἂν κι' εἶχαν ἀγαπημένο
σύντροφο σκοτωμένο, κι' ἄλλον ἓνα λαβωμένο, χόρευαν καὶ τρα-
γουδοῦσαν γύρω στὸν πεθαμένο κι' ἔλεγε κάθε συρτάρης τοῦ
χοροῦ τραγούδια ἡρωικά, ποῦ ξεφύτρωναν σὰν τὰ λουλούδια τοῦ
Ἀπριλίου, μὲς ἀπὸ τὸ χυμένο αἷμα τῆς παλληκαριᾶς. Ἐνα ἀπὸ
τὰ πολλὰ τραγούδια ἐκείνης τῆς βραδυᾶς εἶταν τὸ ἀκόλουθο.

— Ἐφές εἶδα στὸν ὕπνο μου, στὸν ὕπνο ποῦ κοιμώμουν,
Ὅτ' εἴμυνε στοὺς οὐρανοὺς, μαζὺ μὲ τοὺς ἀγγέλους,
Κι' ἄκουσα νὰ μὲ γράφουνε μὲ τοὺς ἀπεθαμένους...
Ἐτρεχε ἀπ' τὰ στήθια μου τὸ αἷμα σὰν ποτάμι
Κι' αἱμάτωσε ὁ Παράδεισος μ' ὅλα τὰ περιβόλια.
Ἐνας πανώριος ἀγγελος στὰ μάτια μὲ κυττοῦσε,
Καὶ μὲ ρωτοῦσε νὰ τοῦ εἰπῶ πόσα καλὰ ἔχω κάνει.
Τί μοναστήρια κι' ἐκκλησιᾶς στὸν κόσμον ἔχω χτίσει.
Κι' ἐγὼ τοῦ ἀπολογήθηκα μὲ πικραμμένα χεῖλη :
— «Καμμιὰ ἐκκλησιὰ δὲν ἔχτισα, κανένα μοναστήρι,
«Τριακόσιους Τούρκους σκότωσα, τριακόσιους Ἀρβανίτες,
«Κι' ἀκόμα δὲν ἐχόρτασα καὶ χορτασμὸ δὲν θῆχω.
«Παρακαλῶ σας, ἄγγελοι, χίλιοπαρακαλῶ σας,
«Νὰ μοῦ ἀνιχθῇ ὁ Παράδεισος, στὸν Κόσμο νὰ γυρίσω
«Νὰ πολεμήσω ἀκόμα μιὰ μὲ Τούρκους κι' Ἀρβανίτες.»
Τὸ λόγο δὲν ἀπίσωσε, τὸ λόγο δὲν ἀπόειπε,
Τριακόσι Τούρκοι πλάκωσαν κι' ἀμέτρητοι Ἀρβανίτες
Κι' ἀρχίνησεν ὁ πόλεμος μὲ λύσσα καὶ μανία,
Κι' ἀπάνωθι στὴν ταραχὴ καὶ στὼν σπαθιῶν τῇ σμίξει
Μαῦρο μολύβι τούρκικο, πικρὸ, φαρμακωμένο
Χτυπάει τὸν πολεμιστὴ, χτυπάει τὸ παλληκάρι !
Φτερούγιασε στοὺς οὐρανοὺς ἡ ἡρωικὴ ψυχὴ του,
Περήφανη κι' ἀστραφτερή, στὸ αἷμα βουτηγμένη,
Κι' αἱμάτωσε ὁ Παράδεισος μ' ὅλα τὰ περιβόλια.
Κι' ἔγινε ἀλήθεια τ' ὄνειρο κι' ὄνειρον ἡ ἀλήθεια !

(1) Μετάφραση πιστὴ Ἀρβανίτικου τραγουδιοῦ.

Τὴν ἄλλη τὴν ἡμέρα ὁ Γκιολλέκας φορῶντας τὴ φλοκάτα του κι' ἐνέπεδα⁽¹⁾ βγήκε στ' ἀνοιχτὰ καὶ φώναζε μὲ μιὰ φωνὴ κλαμένη:

— ὦρε καπετάν-Τούσια! ὦρε καπετάν Τούσια!

Στὴ φωνὴ τοῦ Γκιολλέκα πετάχτηκε κι' ὁ Τούσιος στ' ἀνοιχτὰ ἀσπροφορεμένους καὶ χαρούμενος σὰν νὰ ἐτοιμαζόνταν γιὰ γάμο καὶ τοῦ ἀπολογήθηκε:

— Ὅρρε Μουσλῆ-Ἄγᾶ!

— ὦρέ, δὲν εἶστε ἀνθρώποι ἐσεῖς οἱ Σουλιῶτες, καπετάν Τούσια μου, καὶ νὰ μὲ συμπαθῆς, ποῦ σοῦ μιλῶ ἔτσι (Τοῦ εἶπε ὁ Γκιολλέκας). Ἐμεῖς ρέψαμε στὰ κλάματα καὶ στὰ μυριολόγια, κι' ἐσεῖς χορεύαταν καὶ τραγουδοῦσαταν, σὰν νὰ εἶσαν σὲ γάμο, ἢ σὰν ὁ σκοτωμένος σας νὰ εἴταν ἀπὸ ξύλο! Ἔτσι ἄκλαυτο κι' ἀμυριολόγητο θὰ τὸν ἀφήσετε; Κρίμα στὸ παλληκάρι! Κρίμα νὰ μὴν ἔχη ἓνα Λιάπη ξάδερφο ἢ φίλο, γιὰ νὰ τὸν κλάψῃ καὶ νὰ τὸν μυριολογήσῃ! Δὲν ξέρεις, καπετάν Τούσια, πόσο μὲ πόνεσε ἡ καρδιά, ὅταν τὸν εἶδα νὰ σωριαστῇ κατὰ γῆς σκοτωμένος!...

— Ἐχεις δίκιο, Μουσλῆ-Ἄγᾶ. Ἐμεῖς εἴμεστε σκληροὶ ἀνθρώποι. Ἀλλὰ κι' ὅσο ψυχόπονοι κι' ἂν εἴμασταν, πάλι δὲν θὰ μυριολογούσαμε ποτέ. Σ' ἐμᾶς τὰ μυριολόγια τὰ λέν μόνον οἱ γυναῖκες... Ἀλλὰ κι' αὐτὲς τόσο ἔχουν συνειθίσει μὲ τοὺς σκοτωμένους, ποῦ οἱ σκοτωμοὶ δὲν τοὺς κάνουν πλεὶς καμμιὰ ἐντύπωση, καὶ δὲν μυριολογοῦν.

Ἐκείνη τὴ στιγμὴ ποῦ μιλοῦσαν ὁ Τούσιος μὲ τὸν Γκιολλέκα κατέβηκαν τρεῖς μαυροφορεμένες γυναῖκες ἀπὸ τὸ Σούλι στὴ θέση τοῦ Τούσια, καὶ ῥτάνοντας ρώτησε ἡ μιὰ μὲ σοβαρότητα:

— Πέτε μου πῶς σκοτώθηκε; Ὁρθὸς κι' ἀπὸ μπροστά;
Ἐδειξε παλληκαριά;

Εἶταν ἡ μάνα τοῦ σκοτωμένου αὐτῇ...

Τὴν περικύκλωσαν ὅλα τὰ παλληκάρια τοῦ Τούσια καὶ τῆς εἶπαν λυπητερὰ μ' ἓνα στόμα:

(1) Σημεῖο μεγάλου πένθους.

— Ζωή σὲ λόγου σου, Θειάκω, καὶ σ' ὅλους τοὺς ἄλλους δικούς σου...

— Πέτε μου αὐτό : "Ἄν σκοτώθηκε ὀρθὸς κι' ἀπὸ μπροστά, κι' ἂν σκοτώθηκε παλληκαρίσια !

— Ἀλήθεια, Θειάκω ! (Τῆς ἀπολογήθηκαν πάλι ὅλοι, μὲ ἓνα στόμα) ὀρθὸς κι' ἀπὸ μπροστὰ σκοτώθηκε ! Πολέμησε σὰν λεοντάρι ὅλη τὴν ἡμέρα μέσα στὸ ἡλιοπύρι καὶ σκότωσε μὲ τὸ χέρι τοῦ δυό-τρεις ἀγαρηνοὺς !

— Ἀλήθεια μοῦ τὸ λέτε ;

Ξαναρώτησε, γιὰ νὰ βεβαιωθῇ καλύτερα .

— Ἀλήθεια σοῦ τὸ λέμε ! (Τῆς ἀπολογήθηκαν πάλι τὰ παλληκάρια). Πίστεψέ μας...

Οἱ ἄλλες δυὸ οἱ γυναῖκες στέκονταν σὰν ἀγάλματα.

Ἐκείνη τῇ στιγμῇ ζύγωσε καὶ ὁ Τούσιας, τῆς ἔπιασε τὰ χέρια καὶ τῆς εἶπε :

— Θειάκω ! Τὸ παιδί σου τίμησε κι' ἐμένα, ποῦ τὸ γέννησες, καὶ τὸ δοξασμένο μας τὸ Σούλι ! Τὸ κακὸ εἶναι μονάχα, ποῦ δὲν ἔχεις ἄλλο παιδί ... Καὶ τὰ τρία ἓνα μὲ τ' ἄλλο τᾶφαγε τὸ τούρκικο τὸ βόλι...

Ἡ βαρυμέριρη ἡ μάνα ξαναρρώτησε :

— Σκοτώθηκε παλληκαρίσια ;

— Σὰ δικό σου παιδί... "Ὅταν σοῦ τὸ λέγω ἐγώ... πρέπει νὰ μὲ πιστεύῃς. Ἄν δὲν σκοτώνουνταν σὰν ἄξις Σουλιώτης, θὰ κοίτονταν ἐκεῖ πέρα, ποῦ ἔπεσε καὶ θὰ τὸν ἔτρωγαν αὐτὴ τῇ στιγμῇ τὰ κοράκια !... Εἴταν παλληκάρι ὁ γυιὸς σου, Θειάκω !

— Ἀφοῦ εἶν' ἔτσι, Τούσια μου, τότε θὰ τὸν πάρω.

Καὶ λέγοντας αὐτὰ ἡ Σουλιώτισσα ἔρριξε κάτω τὴν τριχιά της. Ὑστερα ρώτησε :

— Ποῦ τὸν ἔχετε ;

Ἐνας Σουλιώτης τράβησε μπροστὰ καὶ τῆς ἔκανε νόημα νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ. Ἀκολούθησεν ἡ μάνα τοῦ σκοτωμένου, κι' ἀκολοίθησαν ὁ Τούσιας καὶ οἱ ἄλλοι ἀπὸ πίσω της. Τὸ παλ-

ληκάρι ποῦ πήγαινε μπροστά στάθηκε ανάμεσα σὲ δύο μεγάλες πέτρες. Ἐκεῖ σήκωσε μιὰ κάππα, σηκώθηκαν οἱ μυῖγες μελίσσι, καὶ φάνηκε στὰ μάτια τῆς ἡρωϊκῆς μάννας τ' ἀντρειωμένο της τὸ παιδί, πῶπεσε σκοτωμένο γιὰ τὴν ἀγάπη μεγαλύτερης μάννας, τῆς Πατρίδας.

Ὁ Γκιολλέκας ἐκείνη τὴ στιγμὴ παρακολουθώντας ἀπὸ μακριὰ τὴ σκηνή, καὶ ἀκούοντας ὅλη τὴ συνομιλία ποῦ ἔκαναν ἡ βαρυόμοιρη μάννα μὲ τὰ παλληκάρια κι' ὕστερα μὲ τὸν Τούσια, γύρισε στὴ θέση του χωρὶς νὰ εἰπῇ τίποτε, κινῶντας τὸ κεφάλι περίλυπα καὶ λέγοντας :

— Μὲ τέτοιον κόσμον μᾶς ἔφερε νὰ πολεμήσωμε ὁ Ἀλη-
πασιάς, καὶ περιμένουμε κι' ἐμεῖς κι' αὐτὸς νὰ νικήσωμε ! Ἀλ-
λοῖμονο κι' ἀπὸ τὸ δικό του κι' ἀπὸ τὰ δικά μας τὰ κεφάλια !

Ἡ μάννα τοῦ σκοτωμένου γενάτισε μπροστά στὸ λείψανο τοῦ παιδιοῦ της κι' εἶπε στοὺς ἄλλους προσταχτικά :

— Τραβήχτητέ κι' ἀφῆστέ μας μόνους.

Γύρισαν ὅλοι τὲς πλάτες καὶ τραβήχτηκαν κατὰ τὲς θέσεις τους κι' ἔμεινε ἡ δόλια ἡ μάννα μὲ τὸ σκοτωμένο της τὸ παιδί. Ἄρχισε κᾶτι νὰ τοῦ μουρμουρίζη, κᾶτι σὰν κλαῖμα, σὰν μυριο-
λόγι, σὰν τραγούδι, ποῦ δὲν μπορούσαν οἱ ἄλλοι ν' ἀκούσουν. Τὸ φιλοῦσε, τῶσφιγγε στὴν ἀγκαλιά της, καὶ φαίνονταν σὰν νὰ τὸ καμάρωνε μὲ μιὰ ἄρρητη περιφάνια, ἐνῶ γύρω της βοῶντες σὰ μελίσσι οἱ μυῖγες. Σὲ κάμποση ὥρα ἀκούστηκε νὰ λέγῃ :

— Ἐχε τὴν εὐχή μου, γυιόκα μου ! καὶ μοναχογυιόκα μου !

Ὑστερα φώναξε μὲ βαρυὰ φωνή :

— Φέρτε μου τὴν τριχιά νὰ μού τὸν ζαλώσετε.

Ἐτρεξε ὁ Τούσιος κι' ὅλα τὰ παλληκάρια κοντὰ της, γιὰ νὰ τῆς ζαλώσουν τὸ σκοτωμένο της τὸ παιδί.

Αὐτὴ δίπλωσε τὴ φλοκάτα της πισοκάπουλα καὶ τὴν ἔκανε ἐπίστρωμα κι' οἱ Σουλιῶτες ἔπιασαν τὸ σκοτωμένο ποῦ εἶχε γείνη ἀπὸ τὸ νεκρωμὸ σὰ σανίδα ἀλύγιστη, ἄλλοι ἀπὸ τὸ κεφάλι,

Άλλοι από τή μέση και άλλοι από τὰ ποδάρια και τὸν φόρτωσαν στές πλάτες της με τὸ πρόσωπο πρὸς τὰ ἔμπρός.

— Βάλτε και τ' ἄρματά του !

Μεταφώναξε ἡ μάνα.

Έβαλαν τὸ ντουφέκι του και τὸ γιαταγάνι του δίπλα, ανάμεσα ἀπὸ τὲς τριχιές. Οἱ ἄλλες δυὸ οἱ γυναῖκες τὴν ἀκολουθεῦσαν και κρατοῦσαν τὸ σκοτωμένο ἀπὸ πίσω ἢ μιὰ ἀπὸ τὰ ποδάρια, κι' ἡ ἄλλη ἀπὸ τὸ κεφάλι.

Ὁ Τούσιας με τὰ παλληκάρια του, πρὶν κρυφτοῦν οἱ γυναῖκες με τὸ σκοτωμένο, πίσω ἀπὸ τὰ στενά, ἔρριξαν ὁ καθένας ἀπὸ ἓνα ντουφέκι· εἶταν τὸ κατευόδιασμα τοῦ σκοτωμένου με τὴ γλώσσα τοῦ πολέμου, κι' ἔτσι ἡ βαρυόθυμη ἡ μάνα τράβησε τὸν ἀνέφορο γιὰ τὸ Σούλι, σέρνοντας πίσω της ἀγκαλιασμένες τὴ λύπη και τὴν περιφάνια.

Οἱ Λιάπηδες κοίταζαν ἀπὸ τὴ θέση τους κι' αὐτὴ τὴν τελευταία σκηνὴ κι' ἀκούστηκε ὁ Γκιολλέκας νὰ λέγη ἀρβανίτικα μ' ἀγανάχτηση :

— Εἶναι διαβόλοι, αὐτοὶ οἱ Σουλιῶτες ! Δὲν εἶναι ἄνθρωποι ! και πολὺ ζευρλὸς ὁ Ἀλῆ-πασιάς, ποῦ βάλθηκε νὰ τοὺς νικήσῃ !

Τότε, ἓνας Σουλιώτης, ἀκούοντας αὐτὰ τὰ λόγια του ἀπολογήθηκε ἀπὸ μακριά :

— Καὶ βέβαια ὁ Ἀλῆ-πασιάς εἶναι ζευρλὸς, ποῦ θέλει νὰ μᾶς νικήσῃ, ἀλλὰ πλειὸ ζευρλοὶ εἰστε σεῖς, ποῦ τὸν ἀκοῦτέ κ' ἔρχεστε ἐδῶ. Δὲν πᾶτε ἀπ' ἔκει ποῦρθατε ; Ἄν δὲν ἔχετε πέτρες στὴ Λιαπουριά σας, πᾶρτε ὅσες θέλετε ἀπ' ἐδῶ και φευγάτε !

Ὁ Γκιολλέκας δὲν ἀπολογήθηκε τίποτε, ἀλλ' ἔκρυψε τὴν ὀμιλία και τραβήχτηκε στὰ προχώματά του.

Τὴν ἄλλη μέρα εἶταν δεκαπενταύγουστο, Κεῖμηση τῆς Παναγίας, βαρεῖα γιορτὴ και ἀκούονταν τὰ σήμαντρα τῶν ἐκκλησιῶν νὰ χτυποῦν δυνατὰ. Πρὶν δώση καλὰ ἡ ἡμέρα φανίστηκαν καμμιά εἰκοσαριά γυναῖκες, φορτωμένες τὲς ἀλλαξιές, τὸ ψωμί και τὸ γερὸ τῆς ἀντρειωμένης φρευᾶς τοῦ Τούσια και κρατοῦσαν ἡ καθεμιά

X. Χρυστοβασίλη

ἀπὸ ἓνα καλάθι μὲ σταφύλια καὶ σῦκα. Τὰ παλληκάρια δέχτηκαν τὲς γυναῖκες, ἄλλες μάννες τους, ἄλλες ἀδερφές τους κι' ἄλλες γυναῖκές τους, καὶ τὲς εἶπαν γλυκόλογα. Μιὰ ἀπ' αὐτὲς εἶταν καὶ τοῦ Τούσια ἡ γυναῖκα.

Οἱ Σουλιῶτες ἔλλαζαν χερ-σὲ-χέρι πίσω ἀπὸ τὲς περίφηλες πέτρες, κι' ὕστερα μαζεύτηκαν κι' ἄρχισαν νὰ προγεύωνται σῦκα καὶ σταφύλια. Λίγα λεπτά τῆς ὥρας χρειάστηκαν γιὰ ὅλα αὐτά, κι' οἱ Σουλιώτισσες παίρνοντας τ' ἄπλυτα καὶ τὰ καλάθια, τράβησαν τὸν ἀνὴρ τους γιὰ τὸ Σούλι, ἐνῶ ὁ Τούσιος ἔστησε τὸ χερὸ μὲ ὅλα τὰ παλληκάρια του. Ἀλλὰ καὶ οἱ Λιάπηδες γιὰ νὰ μὴ μείνουν πίσω, ἔστησαν κι' αὐτοὶ χερὸ. Οἱ δύο χοροὶ εἶταν ἀντίκρου-ἀντίκρου. Ἀσπρίζαν σὰν καθάριο χιόνι οἱ φουστανέλλες τῶν Σουλιώτων, καὶ κοκκίνιζαν σὰν πελώρια κοράλια τὰ τσαρούχια τους, καὶ μαύριζαν σὰν καπνοδόχοι οἱ φουστανέλλες τῶν Λιάπηδων καὶ τὰ βωδοτσάρουχά τους. Μεσκοβελοῦσαν οἱ Σουλιῶτες ἀπὸ τὴν πάστρα, καὶ βρωμοῦσαν οἱ Λιάπηδες ἀπὸ τὴν λέρα καὶ τὴν ἀκαθαρσίαν.

Περίχαρα ἀντηχοῦσαν τὰ τραγούδια τὰ σουλιώτικα, καὶ θλιβερά σὰ μυριολόγια τὰ λιάπικα.

Τὸ σουλιώτικο τὸ τραγούδι ἔλεγε :

«Στὴ βρύση στὰ Τσιαρίτσιανα, στὴν ἔκρη ἀπὸ τὴ χώρα,
»Μπουλουμπασιῶδες (1) κάθονταν ὅλοι Μαργαριτιῶτες...
»Κι' ἀκούρμαιναν τὸν πόλεμο ποῦ κάνουν οἱ Σουλιῶτες,
»Πῶς πολεμάει ὁ Μπότσιαρης, πῶς πολεμάει ὁ Τσαβέλλας,
»Πῶς πολεμοῦν μικρὰ παιδιὰ, γυναῖκες σὰν τοὺς ἄντρες
»Πῶς πολεμάει ἡ Τζαβέλλαινα, σὰν τ' ἄλλο παλληκάρι.
»Σέρνει φουσέκια στὴν ποδιά, στουρνάρια στὸ ζωνάρι,
»Σέρνει καὶ παραφούσεκα τριγύρω στὸ φακιάλι...
»Βάνουν τοὺς Τούρκους ὀμπροστά σὰν προύβατα, σὰν γίδια.
»Πέντε χιλιάδες σκότωσαν, ὅζον τοὺς λαβωμένους» (2)

(1) = Λέξη τούρκικη μπουλοῦχ - μπασή = σωματάρχης.

(2) Τὸ τραγούδι αὐτὸ εἶναι δημοτικὸ καὶ ἀναφέρεται στὴ νίκη τοῦ 1892, ὅταν γιὰ πρώτη φορά οἱ Σουλιῶτες νίκησαν τὸν Ἀλῆ-πασιᾶ καὶ τὸν ἀνάγκασαν νὰ υπογράψῃ ἀτιμωτικὴ συνθήκη.

Καὶ τὸ λιάπικο ἔλεγε :

- « Ἀπὸ τὴν πολλὴ τὴ λαύρα τῆς ἀγάπης
 » Ἐγείνε τὸ πρόσωπό σου κόκκινο σὰν τὴν παπαρούνα.
 » Ἄνοιξε τὴν ἀγκαλιά σου, ἀγαπημένο μου πουλί.
 » Καὶ σφίξε με μ' ὅλη σου τὴν καρδιά...
 » Κοντεύω νὰ πεθάνω ἀπὸ τὴν ἀγάπη ποῦ σῶχω...
 » Δέξου αὐτὸ τὸ δακρυόβρεχτο μαντήλι κι' ἔη νὰ φύγωμε
 » Νὰ πᾶμε μακριὰ ἀπὸ τὸ χωριό μας
 » Μέσα σ' ἀπέραντους λόγγους, ποῦναι γεμάτοι θεριά,
 » Κι' ἐκεῖ νὰ ζήσουμε εὐτυχισμένοι» (1)

Ὁ Γκιολλέκας βλέποντας τὴ λαμπράδα τῶν Σουλιῶτων, ποῦ τοὺς ἔδινε ἡ πᾶστρα καὶ τὰ καινούργια τὰ φορέματα, καὶ τὴ σκοτεινιά τῶν Λιάπηδων, ἀπὸ τὴν ἀναλλαγιά καὶ ἀπὸ τὴ γύμνια, ζήλεψε, κι' ἡ ψυχὴ του πόνεσε ἀπὸ τὴ ζήλεια. Ἡ λεβεντιά τῶν Λιάπηδων νικῶνταν ἀπὸ τὴν λεβεντιά τῶν Σουλιῶτων. Ἡ ἀληθινὴ λεβεντιά θέλει καὶ καλοντυμασιά καὶ πᾶστρα, γιὰ νὰ φαντάξη ἡ ὠμορφιά της. Πρώτη φορὰ στὴ ζωὴ του, ποῦ αἰστάνθηκε μιὰ καταφρόνια γιὰ τὴ θέση, ποῦ βρίσκονταν κι' αὐτὸς καὶ τὰ παλληκάρια του, τ' ἄξια καὶ τὰ τιμημένα σ' ὅλη τὴ Λιάπουρια. Κάθισε σὲ μιὰ πέτρα καὶ συλλογιῶταν—συλλογιῶταν καὶ δὲν μπορούσε νὰ βρῇ τρόπο νὰ καλυτερέψῃ τὴ θέση του. Συλλογιῶταν—συλλογιῶταν καὶ δὲν εὑρίσκει τρόπο. Τέλος ἀστραποβόλησε τὸ πρόσωπό του, σὰ νὰ τὸ χαῖδεψε οὐράνια ἀχτίδα. Σηκώθηκε καὶ φώναξε πρὸς τοὺς Σουλιῶτες :

— Ὦρε καπετὰν Τούσια ! Ὦρε καπετὰν Τούσια !

— Ὅρσε Μουσλῆ—ἄγῆ, (φώναξε ἀπ' ἀντίκρου ὁ Τούσιος). Θε-
 λεις τίποτε ;

— Δύο λόγια θέλω νὰ σεῦ εἰπῶ, καπετὰν Τούσια, κρυφά...

(1) Μετάφραση ἀρβανίτικου δημοτικοῦ τραγουδοῦ.

Ὁ Τούσιος ἔτρεξε πρὸς τὸν Γκιολλέκα κι' οἱ δύο ἀητοὶ τοῦ Σουλιῦ καὶ τῆς Λιαπουριάς ἀνταμώθηκαν.

Ὁ Γκιολλέκας εἶπε τοῦ Τούσια :

— Ἀγαπημένε μου, καπετὰν Τούσια...Μοῦ κάνεις μιὰ χάρη; Δὲν ξέρεις πόσο θὰ σοῦ τὴ χρωστῶ. . .

Καὶ τὸν κύτταξε στὰ μάτια παρακαλεστικά.

Ὁ Τούσιος τοῦ εἶπε :

— Πέ μου τί χάρη θέλεις, κι' ἂν εἶναι ποῦ νὰ μπορῶ νὰ σοῦ τὴν κάνω, θὰ σοῦ τὴν κάνω χωρὶς ἄλλο ! . . .

— Θέλω ἐγὼ καὶ σὺ τρεῖς μέρες ἀπὸ αὔριο νὰ μὴν πολεμήσωμε καὶ νὰ πάψωμε τὸ ντουφέκι. Τρεῖς μέρες ἐγὼ μ' ὅλα μου τὰ παλληκάρια δὲ θὰ βγοῦμε καθόλου ἔξω, γιατίι ἔχομε νὰ ράψωμε τὰ σκοutiά μας καὶ νὰ μπαλώσωμε τὰ τσαρούχια μας. Δὲν μᾶς βλέπεis πῶς γενήκαμε ; Σ' αὐτὸ τὸ διάστημα τῶν τριῶν μερῶν οὔτε θὰ σᾶς φωνάξωμε κι' οὔτε νὰ μᾶς φωνάξετε. Καθένας στὴ μεριά του. . .

— Κι' ἂν σὲ διατάξῃ ὁ Πασιᾶς (τοῦ εἶπε ὁ Τούσιος) νὰ μᾶς χτυπήσῃς σ' αὐτὸ τὸ διάστημα ;

— Θὰ βρῶ ἀφορμὴ νὰ μὴ σᾶς χτυπήσω. Ἀπολογήθηκε ὁ Γκιολλέκας. Κι' ἂν μὲ βιάσῃ, θὰ σοῦ τὸ κάνω γνωστὸ νὰ τὸ γνωρίζῃς . . . Ὅλα κι' ὅλα, ἐμεῖς οἱ Λιάπηδες δὲν κάνομε ἀπιστίες. . . Θὰ μ' ὑποχρεώσῃς πολὺ, ψυχὴ μου, καπετὰν Τούσια, κι' ἐμένα κι' ὅλα μου τὰ παλληκάρια.

— Πολὺ καλὰ (τοῦ ἀπολογήθηκε ὁ Τούσιος). Σοῦ τὴν κάνω τὴ χάρη ποῦ μοῦ ζητᾷς.

— Νᾶχω τὸ λόγο σου ;

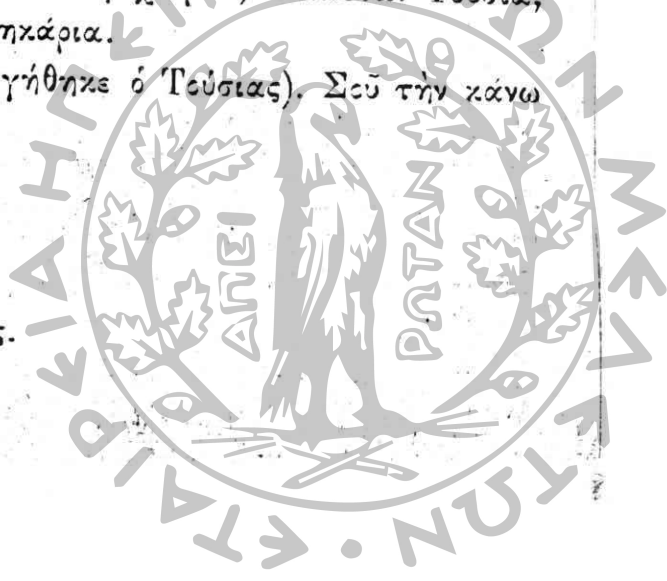
Τὸν ρώτησε ὁ Γκιολλέκας.

— Νὰ τὸν ἔχῃς !

Τοῦ ἀπολογήθηκε ὁ Τούσιος.

— Σὺμφωνοι ;

— Σὺμφωνοι !

— Τὸ χέρι σου !

Ὁ Τούσιος τέντωσε τὸ χέρι του καὶ ὁ Γκιολλέκας τὸ δικό του. Χεροπιάστηκαν καὶ χεροσφίχτηκαν, σὰ νὰ ποχαιρετιῶνταν γιὰ μεγάλο καὶ μακρυνὸ ταξίδι.

— Καλὴ ἀντάμωση !

— Καλὴ ἀντάμωση !

Καὶ λέγοντας αὐτὰ οἱ δυὸ ἀγαπημένοι ἐχθροὶ ξεχωρίστηκαν, καὶ πῆγε ὁ καθένας στὴ θέση του.

Ἀληθινὰ οἱ Λιάπηδες δὲ φάνηκαν τὴν ἄλλη τὴν ἡμέρα καθόλου, νὰ μιλήσουν μὲ τοὺς Σουλιῶτες, σὰν καὶ πρὶν, ἀλλὰ τὴ δεύτερη τὴν ἡμέρα φάνηκαν πολλοὶ Ἀρβανίτες πρὸς ἐκεῖνο τὸ μέρος, χορεύοντας καὶ τραγουδώντας ἀπὸ τὸ πρῶν καὶ μὲ κάποια αὐθάδεια. Ἀπὸ τὲς ἀσυνήθιστες φωνές οἱ Σουλιῶτες νόμισαν στὴν ἀρχὴ ὅτι εἶχε ἔρθει κάποια ἐπικουρία στὸν Γκιολλέκα καὶ ὁ Τούσιος ὑπόπτεψε ὅτι κάποια ἀπιστιά τοῦ παρασκεύαζαν κρυφὰ οἱ Ἀρβανίτες, ἰσχυρὰ μάλιστα εἶταν συνηθισμένοι οἱ Σουλιῶτες κάθε τόσο καὶ μὲ ἀρβανίτηκες ἀπιστίες. Συλλογίστηκε—συλλογίστηκε, καὶ ὕστερα φώναξε ὅλα του τὰ παλληκάρια καὶ τοὺς εἶπε :

— Νὰ εἰστε προσεχτικοί, ἀδέρφια, γιατί κάτι μᾶς φκιάνουν κρυφὰ οἱ Ἀρβανίτες, καὶ ἅμα ἰδῆτε κανένα κίνημα ἐναντίο μας νὰ βγάλετε τὰ γιατάγανια καὶ νὰ εἰστε ἑτοιμοὶ ν' ἀκούσετε τί θὰ σᾶς πῶ.

Οἱ Σουλιῶτες, εἴκοσι ὀχτὼ τὸ ὅλον μὲ τὸν λαβωμένο μαζί, ἄνοιξαν δεξιά καὶ ἀριστερά ὁ καθένας πίσω καὶ ἀπὸ ἓνα βράχο μὲ τὰ ντυφέκια σηκωμένα στὴν ἀπάνω, καὶ ὁ Τούσιος, ἔχοντας μαζί του δυὸ ξαδέρφια του, στάθηκε στὴ μέση καὶ εἶχε τὰ μάτια καρφωμένα πρὸς τὸ μέρος τῶν Τούρκων. Δὲν πέρασε πολὺ ὥρα καὶ εἰς Ἀρβανίτες, χορεύοντας ἔλεγον τραγοῖδια ὑβριστικά γιὰ τοὺς Σουλιῶτες !

« Δέκα πέντε ἀκέραια χρόνια τώρα

» Πολεμᾷ ὁ Ἀλῆ-πασιάς τὸ ξακουσμένο τὸ Σούλι,

»Τὸ πολεμάει καὶ δὲ μπόρεσε νὰ τὸ πατήσῃ.

»Ἦρθε ἡ μαύρη μέρα νὰ πατηθῇ τὸ Σούλι.

»Ἐμεῖς, ἐμεῖς θὰ τὸ πατήσωμε κι' ὄχι οἱ Λιάπηδες!

»Ἐμεῖς θὰ πάρωμε τὸ βιό του τ' ἀλογάριαστο,

»Ἐμεῖς θὰ σκλαβώσωμε ὅλες τὲς γυναικὲς του!

»Καὶ θὰ βάλωμε τὴ Μποτσιαρίνα καὶ τὴ Τζαβέλλαϊνα

»Νὰ μᾶς χύνουν νερὸ νὰ νίβομέστε.

»Χαρὰ σ' ἐσένα, Ἀρβανιτιὰ μὲ τὰ παιδιὰ πῶχεις!»

Ὁ Τούσις ἔρχισε νὰ τρέμῃ ἀπὸ τὸ θυμὸ του, πετάχτηκε στ' ἀνοιχτὰ σὰν ἀστραπή καὶ φώναξε:

— Σκάστε, γουρνομύτες, ποῦ εἶσ' ἄξιαι ἐσεῖς νὰ βρίζετε τοὺς Σουλιώτες!

Σ' ἀπάντησιν οἱ Ἀρβανίτες ἐπυροβόλησαν κατ' ἐπάνω του, ἀλλὰ κανένα μολύβι δὲν τὸν ἐπέτυχεν.

Στὴ στιγμὴ ὁ Τούσις φώναξε, κι' ἡ φωνὴ του εἶταν οὐρλιαχτὸ λιονταριοῦ καὶ ὄχι φωνὴ ἀνθρώπου.

— Τὰ γιαταγάνια κι' ἀπάνω στοὺς ἀντίχριστους!

Οἱ Σουλιώτες ρίχτηκαν ἀπάνω στοὺς Τούρκους σὰ λιοντάρια. Ἐγείνε ἀλλαλαγμός. Ἀκούονταν τὸ γλιγκλίνισμα τῶν γιαταγανίων στὰ τούρκικα κορμιὰ, καὶ σὲ μιὰ στιγμὴ ἔπεσαν πενήντα Τούρκοι σκοτωμένοι κι' οἱ ἄλλοι, ὡς ἑκατὸν πενήντα, ποῦ εἶταν, λάκκισαν, ὅπου φύγη-φύγη, σκορπισμένοι, σὰ λυκοκυνηγημένη ἀγέλη.

Οἱ Σουλιώτες μὴ μπορῶντας, εἴκοσι ὀχτὼ ἄνθρωποι αὐτοί, νὰ κυνηγήσουν ἑκατὸν πενήντα σκορπισμένους, ποῦ εἶχαν πάρει ὁ καθένας καὶ τὸ δρόμο του, ἔκριναν προτιμώτερον νὰ πιάσουν τὴ θέση τῶν Λιάπηδων καὶ νὰ ἡσυχάσουν, περιμένοντας νὰρθοῦν νέα τούρκικα στρατεύματα ἐναντίον τους.

Ὁ Τούσις δὲ μπορούσε νὰ ἐξηγήσῃ τ' εἶχε γείνει ὁ Γκιολ-λέκας, ἀλλὰ δὲν πίστευε ποτὲ ὅτι εἶταν μαζὺ μὲ τοὺς νικημένους Ἀρβανίτες, γιατί τὸν ἤξερε γιὰ παλληκάρι κι' ἄξιον σὲ τέτοια

περίστασι νὰ σκοτωθῇ ὄχι μιὰ φορά, ἀλλὰ δέκα. Οἱ Σουλιῶ-
τες ζέζωναν τοὺς σκοτωμένους καὶ τοὺς ἔπαιρναν τ' ἄρματα,
τὲς παλάσκες κι' ὅ,τι χρηματικὸ εἶχαν ἀπάνω τους, ὅταν
ἐνάμεσα στοὺς σκοτωμένους ἦσαν κ' ἓναν ζωντανό, ποῦ ἔκανε
τὸν πεθαμένο ἀπὸ τὸ φόβο του. Τὸν ἄρπαζαν καὶ τὸν παρουσίασαν
στὸν Τούσι.

— 'Αμὲν (1) καπετάνε μου ! (τοῦ εἶπε ἀρβανίτικα) σκλάβωσέ
με καὶ μὴ μὲ σκοτώνῃς ! Λυπήσου με !

Ὁ Τούσις τοῦ ἀπήντησε :

— Σοῦ χαρίζω τὴ ζωή, κι' οὔτε σὲ σκοτώνω. οὔτε σκλάβω
σὲ θέλω, ἀλλὰ νὰ μοῦ πῆς τί ἔγινε ὁ Γκιολλέκας ;

Ὁ Ἀρβανίτης πῆρε θάρρος κι' ἄρχισε νὰ τοῦ λέγῃ :

— Ὁ Γκιολλέκας, καπετάνε μου, ἔφυγε προφῆς μὲ τοὺς
Λιάπηδες του καὶ πῆγαν στὰ Γιάννινα ν' ἀγοράσουν φουστανέλ-
λες, πισλιά, κάλτσες καὶ τσαρούχια, κι' ἔστειλε ὁ Σιλιχτάρης
τὸν Ἰσμαήλ-μπέη Κονίτσα μὲ διακόσους καινούργιους Κολωνιάτες,
'Αργυροκαστρίτες καὶ Πρεμετινοὺς. Ὄταν ὁ Γκιολλέκας παράδωκε
τὴν θέσι στὸν Ἰσμαήλ-μπέη Κονίτσα τοῦ εἶπε : — « Ἰσμαήλ-
μπέη ! Νὰ βάλῃς τὰ παλληκάρια νὰ κρυφτοῦν πίσω ἀπὸ τοὺς
βράχους καὶ νὰ μὴ βγοῦν καθόλου στὸ φανερό καὶ καταλάβουν
οἱ Σουλιῶτες ὅτι δὲν εἴμαστε ἐμεῖς ἐδῶ, ἀλλ' ἄλλοι. Ἄν σᾶς
καταλάβουν θὰ σᾶς γείνῃ μεγάλο κακό. » ... Τότε ὁ Ἰσμαήλ-
μπέης τοῦ εἶπε : « — Λιγώτεροι σεῖς ἀπὸ ἑκατὸ καὶ κρατιῶσταν
ἐδῶ, κι' ἐγὼ μὲ διακόσους δὲ θὰ κρατηθῶ ; Καὶ πόσοι εἶναι οἱ
Σουλιῶτες ; » — « Καμμιά τριανταριά καὶ ὄχι σωστό, » τοῦ ἀπο-
κρίθηκε ὁ Γκιολλέκας... Τότε ὁ Ἰσμαήλ-μπέης γέλασε καὶ τοῦ
εἶπε : « — Ἄν στὸ καλὸ καὶ μὴ σὲ μέλλῃ τί θὰ κάνω ἐγώ... »
Ὁ Γκιολλέκας τοῦ ξανάειπε : « — Τὸ καλὸ ποῦ σοῦ θέλω νὰ
μὴ κουνηθῇς ἀποδῶ μέσα. Μάθε ὅτι ἐδῶ, ἀντίκρυ σου εἶν' ὁ

(1) = Ἐλεος, λέξη τουρκικὴ.

καπετάν Τούσιας. — «Καί τί θά εἰπῇ Τούσιας ;» Τὸν ρώτησε ὁ Ἰσμαήλ-μπέης ; — «Τούσιας θά πῇ, (τοῦ ἀπολογήθηκε ὁ Γκιολλέκας) Γκιολλέκας τοῦ Σουλίου ! Ξέρεις τί θά εἰπῇ Σούλι καί τί θά εἰπῇ Γκιολλέκας ! Σκέψου καί πράξε» ! — «Κι' ἐμένα μέ λέν Ἰσμαήλ-μπέη Κονίτσα», ἀπολογήθηκε ἐκεῖνος χολιασμένος. Ὁ Γκιολλέκας ξεκίνησε μέ τὰ παλληκάρια του λέγοντας : «Κάνε ὅ,τι θέλεις, ἀλλὰ θέλω νά μοῦ παραδώσης τή θέση μεταύριον βράδυ, ὅπως σοῦ τή δίνω !» Ἔτσι ἔφυγε ὁ Γκιολλέκας τὰ μεσάνυχτα γιά τὰ Γιάννινα, ... τ' ἄλλα τὰ ξέρετε. Ὁ Ἰσμαήλ-μπέης, κακὸ νῆχην, θέλοντας νά προσβάλλῃ τοὺς Λιάπηδες, ἔκανε ὅ,τι ἔκανε... καί πῆρε τόσα παλληκάρια στό λαίμό του !

Ὁ Τούσιας τοῦ ἔδωκε ἓνα κομμάτι ψωμί στό χέρι καί τοῦ εἶπε :

— «Ἀν τώρα στό καλό ! Εἶσαι ἐλεύτερος ! Μ' ἓνα ἄνθρωπο δὲ σώνεται ἡ Τυρριά !

Ὁ Τούρκος κίνησε νά φύγῃ καί δὲν πίστευε ὅτι εἶταν ἐλεύτερος. Πήγαινε-πήγαινε καί γύριζε πίσω τὸ κεφάλι νά ἰδῇ μὴν τοῦ κάνουν καμμιὰ ἀπιστιά οἱ Σουλιῶτες, ἀλλὰ τέλος κατάλαβε ὅτι εἶταν ἀληθινὰ ἐλεύτερος καί πῆρε δρόμο.

Τὸ βράδυ τῆς ἄλλης ἡμέρας ἦρθε κι' ὁ Γκιολλέκας μέ τὰ παλληκάρια του ἀπὸ τὰ Γιάννινα καί βρίσκει τὸν Ἰσμαήλ-μπέην μὲ ὥρα μακριὰ ἀπὸ τή θέση ποῦ τὸν εἶχε ἀφήσει, καί γένεται ἔξω φρενῶν ἀπὸ τὸ θυμὸ του. Πιάνεται μέ τὸν Ἰσμαήλ-μπέην καί τὸν κάνει ἀπ' ἀσπροῦ :

— Δὲ σοῦ τὸ εἶπα ἐγώ, ὦρὲ Ἰσμαήλ Κολοκίθα (τοῦ εἶπε), νά μὴ δειχτῇτε κἂν ποιοὶ εἰστε, γιὰτὶ θά σᾶς τσακίσουν οἱ Σουλιῶτες ; Τί ! τοὺς περάσετε τοὺς Σουλιῶτες γιά Πρεμετινοὺς ; Ἡ σᾶς πέρασε ἡ ἰδέα ὅτι Λιάπηδες κι' Αὐλωνιῶτες καί Μπερατιανοὶ καί Τεπελενιῶτες κι' Ἀργυροκαστρίτες καί Κολωνιστὲς καί Πρεμετινοὶ εἴμεστε ἴσιοι ; Ἀπὸ πότε μωρὲ γενήκαταν ἐσεῖς ὅλοι ξαδέφρια μέ τοὺς Λιάπηδες ; Τὸ Τεπελένι μονάχα ἔβγαλεν ἓναν, ἀλλὰ καλῖτερα νά μὴ τὸν

ἔβγαζε ! Μὴ νομίζετε ὅτι κι' αὐτὸς ἔχει καμμιὰ μεγάλη παλ-
ληκαριὰ ἀπάνω του ! Μονάχα πονηριὰ ἔχει μεγάλη.

Ἀφοῦ τοὺς ἔβρισε καλὰ καλὰ, τραβήχτηκε νὰ κοιμηθῇ μὲ
τοὺς δικούς του καὶ τὴν ἄλλη μέρα πῆγε ὡς μιὰ ντουφεκιὰ
τόπο μακριὰ ἀπὸ τὸν Τούσια, καὶ τοῦ φώναξε :

— ὦρε καπετάν Τούσια ! ὦρε καπετάν Τούσια !

Ὁ Τούσιας ἀκούοντας τὴ φωνὴ τοῦ Γκιολλέκα πετάχτηκε
στ' ἀνοιχτὰ καὶ τοῦ ἀπολογήθηκε γελῶντας :

— Καλῶς ὤρισες, Μουσλῆ-ἄγᾶ ἀπὸ τὰ Γιάννινα ! Πῶς τὰ
πέρασες ἐκεῖ πέρα ;

— Μωρέ, τί «καλῶς ὤρισες,» μοῦ λές ! (τοῦ ἀπολογήθηκε ὁ
Γκιολλέκας βαρύθυμα) καὶ δὲ μοῦ λές πῶς βρέθηκες ἐδῶ ;

— Γιατί, ὦρὲ Μουσλῆ-ἄγᾶ ;

Τοῦ ἀπολογήθηκε ὁ Τούσιας, σὺ νὰ μὴν κηταλάβαινε τάχα...

— Σ' εἶχα παλληκάρι, ὦρὲ Τούσια, (ἐξακολούθησε ὁ Γκιολ-
λέκας) νὰ πάρης αὐτὲς τὲς θέσες ἀπὸ μᾶς τοὺς Λιάπηδες, ἀπὸ
ἐμένα τὸν Γκιολλέκα, κι' ὄχι ἀπὸ τὸν Ἰσμαὴλ Κονίτσα καὶ τοὺς
Κολωνιώτες, τοὺς Ἀργυροκαστρίτες καὶ τοὺς Πρεμετινοὺς. Ὅχι
διακόσιαι ποῦ εἴταν, ἀλλὰ καὶ χίλιαι ἂν εἴταν, τὸ ἴδιο θάκανε. Ἡ
ἀπ' αὐτοὺς τὰ πῆρες, ἢ ἀπὸ τὲς γυναῖκές τους τὰ πῆρες κάνει
ἓνα καὶ τὸ αὐτό. Σοῦ τὴ χαρίζω τέτοια νίκη καὶ τέτοιο κέρδος !..

Λέγοντας αὐτὰ τὰ λόγια, γύρισε τὲς πλάτες του νὰ φύγῃ,
ἀλλ' ὁ Τούσιας πειράχτηκε πολὺ ἀπὸ τὰ λόγια τοῦ Γκιολλέκα
καὶ τοῦ εἶπε :

— Μὴ φεύγης, ὦρὲ Μουσλῆ, ἔλα πλειοῦ κοντὰ.

Ὁ Γκιολλέκας γύρισε κι' οἱ δύο εἰς ἐχτροὶ ἀνταμώθηκαν. Ὁ
Τούσιας τοῦ εἶπε περίφανα :

— Ἐκανες πολὺ κακὰ νὰ μ' ἀπατήσης καὶ νὰ πᾶς κρυφὰ στὰ
Γιάννινα. Ἐγὼ εἶμαι τέτοιος, ποῦ ἂν μοῦ ζητοῦσες ὡς χάρη, ὄχι
ἐκεῖνο, ποῦ μοῦ ζήτησες, ἀλλὰ νὰ πᾶς στὰ Γιάννινα, καὶ νὰ γυ-
ρίσης νὰ βοῆς ἀπείραχτες τὲς θέσες σου, μὲ τὴν πίστη μου καὶ

καὶ μὰ τὸ Σούλι μου ! δὲ θὰ τὲς πείραζα καθόλου ! 'Αλλ' ἀφοῦ νομίζεις ὅτι πῆρα τὲς θέσες σου ἄναντρα κι' ὄχι παλληκαρίσια, πολεμῶντας εἶκσι ὀχτὼ μὲ δικιόσιους, σοῦ τὲς χαρίζω ! 'Απόψε τραβιούμαι στὲς θέσες ποῦ εἴμουν πρὶν, ἔλα πιάσε τὲς θέσες σου, κι' ἂν δὲ σοῦ τὲς ξαναπάρω αὖριο, νὰ μὴν πεθάνω Τούσιας ! . . . νὰ πεθάνω **Μωαμέτης**(¹) !

— 'Αφῆσέ τα μιὰ φορά, (τοῦ εἶπε ὁ Γκιολλέκας) κι' ἂν τὰ πάρης ἀπὸ μένα ζωντανό, νὰ πεθάνω Κωσταντῆς (²) !

Τὸ βράδυ τραβήχτηκαν οἱ Σουλιῶτες στὲς πρώτες τους θέσεις, κι' ὁ Γκιολλέκας μπῆκε στὲς δικές του, καὶ τὲς ἔπικσε, σὰν καὶ πρὶν.

Τὴν ἄλλη μέρα εἶπαν Κυριακὴ κι' οἱ Σουλιῶτες, μόλις ἔφυγαν αἱ γυναῖκες ποῦ τοὺς εἶχαν φέρεי τὲς ἀλλάξιες ν' ἀλλάζουν, στάθηκαν ἔτοιμοι ν' ἀκούσουν τὴ διαταγὴ τοῦ καπετάνου τους.

'Ο Τούσιας ἀνέβηκε σ' ἓνα βράχο καὶ φώναξε μὲ μιὰ μεγάλη κι' ἄγρια φωνή :

— 'Εῶγα νὰ μὲ καρτερήσης, ὦρὲ μουρτάτ (³) Γκιολλέκα !

Πετάχτηκε κι' ὁ Γκιολλέκας στ' ἀνοιχτὰ καὶ τοῦ ἀπολο-
γήθηκε :

— Καλῶς νῆρθης, ὦρὲ καοῦρ (⁴) Τούσια !

Καὶ σὲ μιὰ στιγμὴ ὁ πόλεμος ἄρχισε.

Οἱ Σουλιῶτες ἔδειασαν ἀπὸ ἓνα ντουφέκι ὁ καθένας, κι'

(1) Εἶταν μεγάλος ὄρκος καὶ μεγάλη κατάρρα μαζὺ τῶν Ἑλλήνων ἐκείνης τῆς ἐποχῆς, ποῦ σώζεται ἀκόμα καὶ σήμερα, νὰ πεθάνη κανεὶς μὲ τ' ὄνομα ἐκείνου, ποῦ πῆρε τὴν Πόλη, δηλαδὴ ἐξωμότης.

(2) 'Ο ἴδιος ὄρκος κι' ἡ ἴδια κατάρρα ἀπὸ μέρος τῶν Τούρκων, νὰ πεθάνη κανεὶς ἀπ' αὐτοὺς μὲ τ' ὄνομα τοῦ τελευταίου χριστιανοῦ. Αὐτοκράτορα τῆς Πόλης.

(3) = 'Εξωμότης, ἀκάθαρτος.

(4) = ἄπιστος, παραφθορὰ τοῦ **γκιαοῦ**.

ὕστερα ἔξω τὰ γιαταγάνια κι' ἀπάνω στοὺς Λιάπηδες ! Σουλιῶτες καὶ Λιάπηδες γραπώθηκαν.

Κάθε Σουλιώτης πολεμοῦσε μὲ τρεῖς Λιάπηδες καὶ μόνον ὁ Τούσιας κι' ὁ Γκιολλέκας πολεμοῦσαν ἕνας κι' ἕνας μὲ τὰ γιαταγάνια.

Ὁ Τούσιας εἶταν τὸ ἀντρεϊότερο παλληκάρι τοῦ Σουλίου, καὶ δὲν μπορούσε νὰ τοῦ ἀντισταθῇ στήν παλληκαριά κανένας στή γῆ, ἢ Χριστιανὸς ἢ Τεῦρκος. Ἀλλὰ καὶ ὁ Γκιολλέκας εἶταν τὸ ἀντρεϊότερο παλληκάρι τῆς Λιαπουριᾶς, τῆς Λιαπουριᾶς ποῦ ὁ τελευταῖος Λιάπης εἶταν ἀντρεϊότερος ἀπὸ κάθε ἄλλον Ἀρβανίτη, καὶ μόνο Σουλιώτης υπορούσε νὰ βγῇ μπροστά του.

Ἀπάνω στή μονομαχία λέει ὁ Τούσιας στὸ Γκιολλέκα :

— Γένε Κωνσταντῆς, ὦρὲ Μουσλῆ, νὰ σοῦ χαρίσω τὴ ζωή, γιατί σὲ λυποῦμαι νὰ σὲ σκοτώσω !

Κι' ὁ Γκιολλέκας, ἀφρισμένος ἀπὸ θυμὸ, τοῦ ἀπολογήθηκε τὸ ἴδιο:

— Γένε Μωαμέτης, ὦρὲ Τούσια, νὰ σοῦ χαρίσω τὴ ζωή, γιατί σὲ λυποῦμαι νὰ σὲ σκοτώσω !

Τοῦ δίνει μιὰ γιαταγανιά ξέδρομη τοῦ Γκιολλέκα ὁ Τούσιας, τοῦ δίνει κι' ὁ Γκιολλέκας ἄλλη μιὰ ξέδρομη τοῦ Τούσια. Ὁ Τούσιας τοῦ δίνει ἄλλη μιὰ τοῦ Γκιολλέκα μ' ὅλη τὴ δύναμή του κατακέφαλα.

Ὁ Γκιολλέκας ἔπεσε κατὰ γῆς, σὰν ξερριζωμένο κυπαρίσσι, ξεφωνῶντας :

— Ἀχ ! μ' ἐσκότωσε ὁ ἄπιστος ! (1)

Ὅσοι Λιάπηδες δὲν εἶχαν σκοτωθῇ ὡς ἐκείνη τὴ στιγμή, ἰδόντας τὸν ἀρχηγό τους σκοτωμένο κατὰ γῆς, λάχκισαν κι' ἔγειναν ἄφαντοι, ἀφίνοντας τὲς θέσεις τους στὰ χέρια τῶν Ἑλλήνων.

Σ' αὐτὴ τὴ μάχη σκοτώθηκαν τριάντα Λιάπηδες κι' ὁ Γκιολλέκας τριάντα ἕνας, καὶ πέντε Σουλιῶτες.

(1) Λέλε ! μὲ βράς καούρτ !

Σάν τόν Γκιολλέκα δὲν εἶχεν ἄλλον ἢ Ἀρβανιτιά, οὕτε καὶ τὸ Σούλι σάν τὸν Τούσια.

Ἐπρεπε αὐτοὶ οἱ δύο νὰ εἶναι φίλοι ἐγκαρδιακοί, ἀλλ' ἀφοῦ ἡ τύχη τοὺς ἔβαλε μὲ τ' ἔρματα τὸν ἓνα ἀντίκρου τοῦ ἄλλου, ἔπρεπε νὰ πέσῃ ὁ ἓνας, κι' ἔπεσεν ὁ Γκιολλέκας.

Ὁ Τούσιος, παύοντας ἡ μάχη, ἔσκυψε καὶ φίλησε ἀδερφικὰ τὸν Γκιολλέκα, μὲ μάτια δακρυσμένα, λέγοντας : «Κρίμα στὸ παλληκάρι», καὶ ὁ Γκιολλέκας ψυχομαχῶντας ἐκείνην τὴ στιγμὴ **τοῦ χάρισε τὸ αἷμά του** (1) καὶ ἔκλεισε γιὰ πάντα τὰ μάτια του, εὐχαριστῶντας τὸ Θεό, ποῦ τὸν ἀξίωσε τέτοιον δοξασμένο θάνατο, ἀπὸ τὸ χέρι τοῦ πρώτου παλληκαριοῦ τοῦ Σουλίου.

Ὁ θάνατος τοῦ Γκιολλέκα μαθεύτηκε σ' ὅλους τοὺς Σουλιῶτες κι' ἔτρεξαν πολλοὶ νὰ ἰδοῦν τὸ σκοτωμένο πρώτο παλληκάρι τῆς Λιαπουριάς, καὶ τὴν ἄλλη μέρα ὁ Τούσιος μὲ τὰ παλληκάρια του, κι' ἄλλους πολλοὺς Σουλιῶτες ἔθαψαν τὸν ἀντρεῖο Γκιολλέκα μ' ὅλες τὲς τιμὲς τοῦ πολέμου στὸ ἴδιο μέρος ποῦ τὸ εἶχε βάψει μὲ τὸ τίμιον καὶ ἡρωϊκὸ αἷμα του.

Τὴν ἄλλη μέρα ἀκούστηκαν νὰ μυριολογοῦν οἱ Λιάπηδες πικρὰ καὶ φαρμακωμένα τὸν ἀντρειωμένο τους τὸν ἀρχηγό:

«Ὁ Τούσιος εἶν' ἀητὸς τοῦ Σουλίου

»Κι' ὁ Γκιολλέκας εἶταν τῆς Ἀρβανιτιάς λιοντάρι.

»Τὸν Τούσια τὸν χαίρεται τὸ Σούλι

»Τὸν Γκιολλέκα ὅμως τὸν κλαίει ἡ Ἀρβανιτιά,

»Καὶ πλειότερο ἡ Λιαπουριά ἡ μάνα του.

»Μαυροφορεθῆτε, γυναῖκες τῆς Ἀρβανιτιάς,

»Ὁ Τούσιος ὁ τρομερὸς σκότωσε τὸν Γκιολλέκα μας !»

(1) Τὸ λεγόμενο «τοῦ τῶκανε χαλάλι».